

# Prípadové štúdie v sociálnej práci

Erik Šatara



2026

 BELIANUM

**Pedagogická fakulta**  
**Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici**



**Prípadové štúdie v sociálnej práci**

Erik Šatara



Banská Bystrica 2026

## Prípadové štúdie v sociálnej práci

(učebné texty)

PhDr. Erik Šatara, PhD.  <https://orcid.org/0000-0001-5236-8294>

Recenzovala

doc. PhDr. Dominika Temiaková, PhD.

Návrh obálky:

Mgr. Ing. Ivana Hačková

Jazyková korektúra:

TOP PREKLADY, s. r. o.

Publikácia vychádza v rámci UGA-08-PDS-2024 Sociálne aspekty neformálnej starostlivosti o starších ľudí. Financované EÚ NextGenerationEU prostredníctvom Plánu obnovy a odolnosti SR v rámci projektu č. 09I03-03-V05-00009.



PLÁN [OBNOVY]

**Banská Bystrica, 2026**

**Vydavateľ:** Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

**Edícia:** Pedagogická fakulta

**ISBN 978-80-557-2329-7**

**EAN 9788055723297**

<https://doi.org/10.24040/2026.9788055723297>



Táto publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons Attribution-NonCommercial NoDerivatives 4.0 International Licence CC BY-NC-ND (uvedenie autora - nekomerčné použitie - bez odvodeného obsahu).

## OBSAH

ÚVOD.....	5
<b>1. VZDELÁVANIE V SOCIÁLNEJ PRÁCI A JEHO AKTUÁLNE VÝZVY.....</b>	<b>7</b>
1.1 Prípadová štúdia v sociálnej práci a jej historický vývoj.....	9
1.2 Prípadová štúdia verzus kazuistika.....	13
1.2.1 Etické úvahy o použití prípadových štúdií („prípadov“).....	16
1.3 Ako pristupovať k riešeniu a prezentácii prípadovej štúdie.....	17
1.3.1 Fázy riešenia prípadovej štúdie.....	17
Prvá fáza: výber prípadu/zadanie konkrétneho prípadu.....	18
Druhá fáza: analýza prípadu.....	19
Tretia fáza: stanovenie cieľa/-ov práce s klientom, klientkou.....	20
Štvrtá fáza: navrhnutie alternatív riešenia predloženého prípadu, výber metód a postupov práce.....	21
Piata fáza: zdôvodnenie odporúčaní a diskusia o možných limitoch.....	23
1.4 Reflexia ako dôležitá súčasť využitia prípadových štúdií.....	25
1.5 Príklad spracovania prípadovej štúdie.....	26
<b>2. PRÍPADOVÉ ŠTÚDIE V SOCIÁLNEJ PRÁCI S RÔZNYMI CIEĽOVÝMI SKUPINAMI. 35</b>	
Prípadové štúdie zamerané na cieľovú skupinu osôb vyššieho veku v kontexte neformálnej a formálnej starostlivosti.....	37
PRÍPAD č. 1: Arpád (zabezpečenie starostlivosti).....	38
PRÍPAD č. 2: Mária (nepriaznivá sociálno-ekonomická situácia).....	40
PRÍPAD č. 3: Miloš (posúdenie odkázanosti a umiestnenie do zariadenia sociálnych služieb).....	42
PRÍPAD č. 4: Tatiana (zosúladenie práce a neformálnej starostlivosti o osobu vyššieho veku).....	44
PRÍPAD č. 5: Milan (zosúlad'ovanie práce a neformálnej starostlivosti o osobu vyššieho veku).....	46
PRÍPAD č. 6: Lýdia (aktivizácia osoby vyššieho veku v prirodzenom prostredí).....	48
PRÍPAD č. 7: Iveta a Juraj (neformálna starostlivosť o blízku osobu).....	50
Prípadové štúdie z oblasti sociálnej práce s rodinou.....	52
PRÍPAD č. 8: Magdaléna (tehotenstvo, priznanie rodičovských práv).....	53
PRÍPAD č. 9: Renáta (zverenie detí do náhradnej starostlivosti).....	55
PRÍPAD č. 10: Katka (proces reedukácie).....	57
PRÍPAD č. 11: Martina (nesplnená vyživovacia povinnosť otca maloletých detí).....	59
PRÍPAD č. 12: Karolína (neplnenie povinnej školskej dochádzky).....	61
PRÍPAD č. 13: Nikol (včasná intervencia).....	64

<b>PRÍPAD č. 14: Juraj (úprava styku s maloletým dieťaťom a vyživovacej povinnosti).....</b>	<b>66</b>
<b>Prípadové štúdie v oblasti sociálnej práce s užívateľmi návykových látok a ich rodinami.....</b>	<b>68</b>
<b>PRÍPAD č. 15: Jakub (látková závislosť).....</b>	<b>69</b>
<b>PRÍPAD č. 16: Jana (závislosť od alkoholu, strata prístrešia).....</b>	<b>71</b>
<b>PRÍPAD č. 17: Lucia a Marek (riziko straty prístrešia, závislosť od alkoholu).....</b>	<b>73</b>
<b>Prípadové štúdie z oblasti sociálnej práce s osobami v nepriaznivej sociálno-ekonomickej situácii (strata prístrešia, nezamestnanosť, ekonomické ťažkosti).....</b>	<b>75</b>
<b>PRÍPAD č. 18: Elena (postpenitenciárna starostlivosť).....</b>	<b>76</b>
<b>PRÍPAD č. 19: Pavlína (opätovné posúdenie zdravotného stavu/invalidity).....</b>	<b>78</b>
<b>PRÍPAD č. 20: Karol (znevýhodnený uchádzač na trhu práce).....</b>	<b>80</b>
<b>PRÍPAD č. 21: Helena a Zuzana (integrácia na trhu práce a zadlženie).....</b>	<b>83</b>
<b>PRÍPAD č. 22: Monika (dlhodobá nezamestnanosť, zadlženie, neistá bytová situácia).....</b>	<b>85</b>
<b>ZÁVER.....</b>	<b>87</b>
<b>ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV.....</b>	<b>89</b>

## ÚVOD

Sociálna práca je aplikovanou vednou disciplínou, v ktorej sa kladie dôraz na vzájomné prepojenie teórie a praxe. Zameriava sa na poskytovanie odbornej pomoci a podpory jednotlivcom, rodinám, skupinám a komunitám v náročných životných situáciách. Sociálni pracovníci a pracovníčky pri odborných intervenciách využívajú svoje nadobudnuté vedomosti z oblasti teórií, metód sociálnej práce a iných oblastí, ktoré im poskytujú rámec pre výkon ich profesie.

Využitie prípadových štúdií, ktoré zachytávajú reálne alebo modelové príklady z praxe, je kľúčovým nástrojom vo vzdelávaní študentstva sociálnej práce. Učiteľstvu umožňuje aplikovať poznanie z teórie a výskumu na riešenie konkrétnych situácií a vytvára priestor na to, aby spolu so študentstvom identifikovali a odborne zhodnotili jednotlivé dimenzie, ktoré v sebe ukrýva každý prípad. Týmto spôsobom študenti lepšie porozumejú komplexnosti sociálnych fenoménov v praxi a rozvíjajú schopnosť prepájať vedomosti a poznatky s potrebami praxe. Výsledkom práce s prípadovými štúdiami je študent alebo študentka, ktorí rozumie sociálno-politickému, právnemu, psychologickému kontextu riešenej situácie a z korpusu poznatkov, ktoré má, vie účelne vyberať tie, ktoré môžu podporiť pozitívnu zmenu a chrániť človeka, rodinu, komunitu, s ktorými pracuje, a zároveň aj jeho osobu a profesionalitu.

Využitie prípadových štúdií vo vzdelávaní v sociálnej práci prináša viacero výhod: umožňuje študentom porozumieť tomu, ako sa teoretické koncepcie, modely a metódy aplikujú v praxi. Prípadové štúdie tiež podporujú rozvoj analytických schopností, keďže študenti premýšľajú, ako by sami riešili danú situáciu a aké dôsledky by mali ich rozhodnutia. Prostredníctvom nich má študentstvo možnosť procesu práce s jednotlivcom, rodinou a komunitou na reálnych alebo modelových prípadoch z praxe, ktoré reflektujú špecifiká konkrétnych situácií. Okrem aplikácie nadobudnutých vedomostí vytvárajú priestor aj na rozvoj kritického myslenia študentov a študentiek. Keď sa študenti a študentky stretávajú s reálnymi príkladmi a prípadmi, nabáda ich to premýšľať o tom, ako by sami riešili dané situácie, a o možných vplyvoch ich rozhodnutí. Tým sa rozvíja ich schopnosť robiť informované (podložené nadobudnutými vedomosťami) a zodpovedné rozhodnutia pri výkone sociálnej práce vo svojej budúcej praxi. V neposlednom rade, využitie príkladov z praxe vo vzdelávaní študentstva sociálnej práce môže prispieť k ich empatii a porozumeniu voči jednotlivcom, rodinám a komunitám, s ktorými budú pracovať, a rozvíjať ich.

Prístup k vzdelávaniu cez príklady z praxe však nemá len pozitíva, vyplýva z neho aj niekoľko rizík: môže študentstvo nabádať k zautomatizovaniu voľby metód a činností, odradenie od výkonu v praxi a v neposlednom rade aj smerovanie sociálnej práce k „praktickej činnosti“, čo môže vnieť kritiku do jej vedeckého diskurzu. Všetky tieto limity však považujeme za zvládnuteľné, preto je na zvážení pedagóga, ako využije ponúkané prípadové štúdie.

Táto publikácia vznikla s cieľom sprevádzať študentstvo na ceste ich odbornej prípravy na výkon sociálnej práce v praxi. V jednotlivých častiach publikácie opisujeme, čo je prípadová štúdia a jej využitie vo vzdelávaní, a zároveň uvádzame aj postup ich riešenia. V skriptách sa nachádza len minimum poznania z teórie, primárne sa zameriavajú na poskytnutie metodického postupu riešenia prípadových štúdií, ktoré sú súčasťou publikácie.

*Radi by sme touto cestou požiadali študentstvo a učiteľstvo, ktoré bude pracovať s predloženými príkladmi z praxe, aby ich využívali ako nástroj určený primárne na vzdelávacie účely.*

# 1. VZDELÁVANIE V SOCIÁLNEJ PRÁCI A JEHO AKTUÁLNE VÝZVY

Študijné programy pripravujúce budúcich sociálnych pracovníkov a sociálne pracovníčky by mali reflektovať aktuálne spoločenské potreby a výzvy 21. storočia, ktoré zásadným spôsobom ovplyvňujú fungovanie jednotlivcov, rodín, komunit a celej spoločnosti. Do popredia sa dostávajú nové sociálne fenomény, na ktoré je potrebné z pozície pomáhajúcich profesionálov, výskumníkov a vzdelávateľov v sociálnej práci adekvátne reagovať. Z tohto dôvodu je nevyhnutné, aby vzdelávacie programy systematicky rozvíjali také vedomosti, zručnosti a profesijné kompetencie, ktoré posilňujú pripravenosť študentov a študentiek efektívne zvládať aktuálne výzvy sociálnej práce a adekvátne reagovať na komplexné nároky výkonu profesie (Tham, Lynch, 2019; Tham et al., 2023). Jedným zo spôsobov, ako tieto ciele naplniť, je začlenenie nových tém a inovatívnych prístupov do vyučovacieho procesu, najmä prostredníctvom práce s prípadovými štúdiami. Takto koncipované vzdelávanie umožňuje reflektovať na dynamicky sa meniace sociálno-ekonomické podmienky, ako aj rozmanité životné situácie klientov<sup>1</sup>, ktoré majú často komplexný a vzájomne prepojený charakter. Uvedené skutočnosti si vyžadujú nielen zmenu spôsobu ich vnímania, ale aj posun v teoretických a metodologických prístupoch k ich analýze a riešeniu (Altshuler, Bosh, 2003; Elichová, 2017). V kontexte odbornej prípravy budúcich sociálnych pracovníkov a pracovníčok vo vysokoškolskom prostredí sa objavuje kritika spôsobov, akými je realizované ich vzdelávanie, najmä vo vzťahu k potrebe reflektovať na spoločenské zmeny a modernizačné tendencie v sociálnej práci (napr. Chytil, 2007). Pre študentstvo sociálnej práce je pritom zásadné, či im vzdelávanie poskytuje dostatočný priestor na rozvoj takých poznatkov a zručností, ktoré budú schopní uplatniť v reálnej praxi po ukončení štúdia (Elichová, 2017; Nešporek, 2019; Drolet et al., 2023). V tomto kontexte zohrávajú dôležitú rolu prípadové štúdie, ktoré môžeme považovať za efektívny nástroj, ako prepojiť vedomosti z teórie s riešením aktuálnych výziev, ktorým čelíme v oblasti sociálnej práce. Medzi tieto výzvy patria starnutie populácie, závislosti, chudoba, sociálne vylúčenie, migrácia či utečenecké krízy, ktoré často vyžadujú uvažovanie v širších sociálnych, ekonomických a politických súvislostiach (Altshuler, Bosh, 2003). Je dôležité si uvedomiť, že pri prípadových štúdiách nejde len o deskripciu nepriaznivej životnej situácie jednotlivca alebo rodiny, ale o spôsob, ako študenti získavajú kompetencie analytického myslenia, rozhodovania a plánovania odborných intervencií (Teater, 2010; Pascoe, 2023). Teoretické východiská predstavujú základný rámec pre riešenie prípadových štúdií, keďže poskytujú

systematicky usporiadané a vedecky overené prístupy umožňujúce porozumieť komplexným situáciám klientov a ich sociálnemu kontextu. Pre študentov a študentky je preto kľúčové, aby ovládali rôzne teoretické prístupy, modely a koncepcie, a vedeli ich aplikovať pri analýze a riešení konkrétnych prípadových štúdií. Navyše musia byť schopní svoje rozhodnutie a intervencie zdôvodniť (Teater, 2010; Connolly, Harms, 2015; Payne, 2021).

Jedným z problémov, ktorý môže súvisieť s využívaním prípadových štúdií vo vzdelávaní v sociálnej práci, je neistota na strane študentov pri aplikácii teórie v praxi. Thompson (2022) poukázal, že študenti často váhajú, ako premietnu získané poznatky do konkrétnych riešení sociálnych situácií. Systematické využívanie prípadových štúdií vo vzdelávaní umožňuje tieto obavy prekonať, pretože študenti a študentky vidia, ako sa nadobudnuté vedomosti prakticky uplatňujú, a zároveň rozvíjajú schopnosť reflektovať a hodnotiť navrhnuté intervencie. Práve prostredníctvom prípadových štúdií sa vedomosti z teórie prestávajú javiť ako abstraktné a nadobúdajú konkrétny význam pri rozhodovaní (Teater, 2010; Pascoe, 2023). Tento prístup je bežný aj v medzinárodných publikáciách z oblasti sociálnej práce (napr. Payne, 2021). Jednou z ďalších výhod využívania prípadových štúdií je, že im môže napomôcť aj pri prechode do praxe, už počas štúdia – v predmete odborná prax. Takto nastavené vzdelávanie zároveň znižuje zároveň riziko, že študentstvo po nástupe do praxe nebude dostatočne pripravené na riešenie reálnych situácií klientov (Jefferies et al., 2023).

Už v úvode sme poukázali na dôležitosť prepájania prípadových štúdií s vyučovacím procesom v odbore sociálna práca. Tendenciu integrovať prípady do vzdelávania možno pozorovať aj v iných odboroch, napríklad v práve (Staroňová, 2007), pedagogike a psychológii (Mesárošová et al., 2023), medicíne (Korniichuk et al., 2021), či ekonómii (Nevima, 2014). V rámci týchto vied vznikli metodiky a publikácie zamerané na využitie príkladov z praxe formou prípadových štúdií (Staroňová, 2007). V zahraničnej literatúre sa stretávame s rôznymi prístupmi a metódami, ktoré sú aplikovateľné do vzdelávacieho procesu a využívajú príklady z praxe pri odbornej príprave budúcich pomáhajúcich profesionálov. Jednými z prvých autorov, ktorí sa zaoberali týmto spôsobom vyučovania, boli Howard S. Barrows a Robyn M. Tamblyn (1980), ktorí túto metódu začali využívať ako prístup k vzdelávaniu v oblasti medicíny. H. S. Barrows bol presvedčený, že študenti sa najlepšie učia, keď majú príležitosť riešiť reálne problémy a aplikovať svoje vedomosti a schopnosti.

## 1. 1 Prípadová štúdia v sociálnej práci a jej historický vývoj

Pojem prípadová štúdia sa v odbornej literatúre používa v rôznych kontextoch a môže označovať nielen výskumnú metódu, ale aj nástroj využívaný vo vysokoškolskom prostredí, kde nie je novinkou (Mareš, 2016). Prípadovú štúdiu považujeme za metódu, ktorá sa využívaná vo viacerých vedných a študijných odboroch (v psychológii, sociológii, pedagogike, antropológii, etnografii, práve, medicíne, ekonómii atď.) a má viacero významov, respektíve oblastí, kde ju vieme využiť. V tomto texte sa prioritne venujeme štúdiu prípadu ako nástroju určenému na rozvoj študentstva a pedagogicko-didaktickej vyučovacej metóde. V odbornej literatúre zameranej na metodológiu sa však stretáme s prípadovou štúdiou ako s výskumnou stratégiou, ktorá by nemala byť zamieňaná s prípadovou štúdiou na vzdelávacie účely. V oblasti výskumu je prípadová štúdia považovaná za prístup, ktorý sa používa na porozumenie mnohostranným a zložitým fenoménom v ich reálnom kontexte. Ide o zavedený výskumný dizajn, ktorý sa vo veľkej miere používa v rôznych vedných disciplínach, najmä v spoločenských vedách. Jej základným rysom je potreba preskúmať udalosť alebo jav do hĺbky a v prirodzenom kontexte (Fuchsová, 2006; Crowe et al., 2011; Yin, 2018). Vyznačuje sa bohatým, vyčerpávajúcim a chronologickým opisom prípadu (Bačíková, Janovská, 2018).

### ***Prípadová štúdia vo vzdelávacom procese***

*Predstavuje opis situácie alebo problému, často obsahujúci dilemu či konflikt vyžadujúci rozhodnutie. Študenti analyzujú príčiny a dôsledky udalostí, hodnotia rôzne možnosti riešenia a navrhujú odporúčané kroky alebo intervencie. Prípadová štúdia neposkytuje hotové riešenie, ale vytvára priestor na diskusiu, rozvoj kritického myslenia a prepojenie teoretických poznatkov s praxou (Balgopal et al., 2024).*

### ***Prípad (opis situácie, problému)***

*Prípad (z lat. casus) možno najlepšie chápať ako udalosť alebo vzniknutú situáciu, prípadne osobu, ktorej sa daná životná situácia dotýka. Zároveň ide o situácie, ktoré si vyžadujú identifikáciu a analýzu problému a navrhnutie opatrení (Merseth, 1996; Nissen, Wynn, 2012). Vo všeobecnosti zahŕňajú rôzne deskriptívne a štatistické prvky, motivujú študentstvo k tomu, aby uvažovalo nad možnými scenármi. Autentické scenáre a príklady z praxe majú zriedka jediné správne riešenie, aj keď je založené na dôkazoch (Ellet, 2018). V starších publikáciách sa stretávame s podobným vnímaním pojmu „prípad“, kde je považovaný za opis situácie, ktorý je prezentovaný v podobe príbehu, ktorý je založený na skutočnej udalosti alebo situácii. Optikou vzdelávacích potrieb môžeme prípad vnímať ako:*

- *príležitosť na praktickú analýzu a výber rôznych perspektív,*
- *príklad, ktorý nám umožňuje uvažovať o praxi,*
- *príležitosť na tréning a precvičovanie rozhodovacích schopností (Merseth, 1996).*

Prípadová štúdia v sociálnej práci je podľa Levickej (2004a) súhrnne spracovaná správa o konkrétnom prípade. Môžeme ju považovať za analýzu prípadu, ktorá okrem funkcionálnych vzťahov poukazuje na determinanty vývoja prípadu a kauzálne súvislosti, ktoré boli identifikované. Z hľadiska obsahu je prípadová štúdia obsiahlou správou o prípade, neobsahuje odborný komentár (na rozdiel od kazuistiky), ale podrobný plán aktivít, intervencií a použitých metód. Zvyčajne sa nevypracúva ex post, ale vidíme potenciál jej využitia na študijné účely, a to preto, lebo jej cieľom je hľadanie alternatív a riešení (Mátel, Schavel, 2015). Prípadové štúdie určené na výučbu približujú študentom rôzne situácie, v ktorých sa ocitli jednotlivci, rodiny, predstavujú situácie, ktoré zažili konkrétni pomáhajúci profesionáli. Študentstvo môže tak v *bezpečnom prostredí* pod dohľadom pedagógov vstúpiť do roly pomáhajúceho profesionála a snažiť sa vyriešiť vzniknutú situáciu. Musia pritom zvážiť výhody a nevýhody jednotlivých rozhodnutí a diskutovať o nich s ostatnými študentmi a študentkami (Staroňová, 2007).

Z historického hľadiska sa o rozvoj vzdelávania prostredníctvom autentických scenárov a prípadov z praxe zaslúžili lekári a právnici na Harvardovej univerzite v USA okolo roku 1870 (Miklos-Servant, 2019). Vzdelávanie prostredníctvom prípadov v sociálnej práci má tiež svoju históriu, v kontexte vývoja sociálnej práce sa jej počiatok datuje od začiatku 20. storočia (pozri Seaman, 1954). Ako metódu v rámci výučby ju však zaviedli na Harvard Graduate School of Business Administration. Európske skúsenosti s touto formou vzdelávania siahajú až do starovekého Grécka, kde Aristoteles využíval kazuistiky na objasnenie filozofických a etických otázok (Fuchsová, 2006; Mareš, 2016). Konkrétne v sociálnej práci sú spájané s dielom Mary Ellen Richmondovej a v československom kontexte s menom Marie Krakešovej-Doškovej. M. E. Richmondová vnímala klienta ako predmet záujmu sociálnej práce. Uvádzala štádiá, ktoré sú súčasťou riešenia „prípadu“, ako sú zber dát, hodnotenie zozbieraných informácií a výsledok hodnotenia situácie. Vo svojom diele *Social Diagnosis* (Sociálna diagnóza) prináša pohľad na tridsať diagnostikovaných sociálnych prípadov s teoretickými a praktickými východiskami, ktorými sa riadila v diagnostickom procese (Levická, 2004b).

Vzdelávanie za pomoci prípadových štúdií má vo vzdelávaní v sociálnej práci dlhšiu tradíciu. V historickom kontexte sa menili formy a prístupy k vzdelávaniu prostredníctvom prípadových štúdií, ale ich podstata zostala rovnaká (Austin, Packard, 2009). Napríklad Addo et al. (2022) zdôrazňujú ich použitie pri výučbe sociálneho rozvoja; Schröter et al. (2022) hovoria o jej využití aj pri vzdelávaní sociálneho zabezpečenia, sociálnej politiky a verejnej

správy, pretože umožňujú zachytiť komplexnosť rôznych problémov a dokážu podporiť študentstvo pri riešení sociálnych problémov na interdisciplinárnej úrovni. Nachádzame aj autorov, ktorí kritizujú tento spôsob (pozri Schröter et al., 2022) len preto, lebo je často vágne definovaný a používa sa na rôzne účely. Naopak, zástancovia využitia prípadových štúdií vo vzdelávaní poznamenávajú, že na rozdiel od pasívnych prednášok, kde je vstup študentstva obmedzený, sú prípadové štúdie vhodnou alternatívou, pretože umožňujú študentstvu pracovať s nadobudnutými vedomosťami (uchovávať ich a rozširovať) (Seshan et al., 2021).

Dobrá prípadová štúdia by mala študentstvu predostrieť zaujímavý a relevantný prípad (opis situácie), ktorý sa vzťahuje na ciele vzdelávacieho procesu. Prípadové štúdie, s ktorými pracujú študenti a študentky, sú zvyčajne koncipované tak, aby nemali jednoznačné riešenia a viedli k rozvoju kritického myslenia a vzájomnej diskusii. Študent alebo študentka dostane „prípad (opis situácie)“, s ktorým následne pracuje. Z pohľadu rozsahu poskytnutých informácií môže mať študentstvo pocit, že opis predloženého prípadu je neúplný, nejednoznačný alebo obsahuje údaje, ktoré si vyžadujú ďalšie doplnenie. Podľa Staroňovej (2007) však nejde o nedostatok, ale o zámer. Cieľom takéhoto opisu prípadu (situácie) je pripraviť študentstvo na podmienky výkonu sociálnej práce, v ktorých sú profesionáli často nútení selektovať informácie a pracovať s fragmentovanými alebo protichodnými informáciami. Študentstvo to zároveň vedie k tomu, aby sa učilo selektovať podstatné informácie, rozlišovať medzi relevantnými informáciami a aktívne formulovať otázky, ktoré sú pre ďalší postup kľúčové. Základným princípom vzdelávania študentstva prostredníctvom prípadových štúdií je ich konfrontácia so situáciami, ktoré simulujú (opisujú) reálne sociálne situácie. Študenti a študentky v tomto procese preberajú rolu pomáhajúceho profesionála a na základe analýzy dostupných informácií formulujú ciele sociálnej práce, zvažujú možné kroky a zvažujú potenciálne dôsledky ich rozhodnutí. Jedným zo základných kritérií kladených na obsah prípadových štúdií vo vzdelávacom procese je ich schopnosť odrážať zložitú, komplexnú, ktoré sú pre sociálnu prácu typické. Študentov a študentky to zároveň vedie k tomu, aby zvažovali a vyhodnocovali potenciálne riziká na pozadí neúplných a často protichodných informácií. Austin a Packard (2009) v tejto súvislosti poukazujú na význam práce s prípadmi, ktoré sú charakteristické „nedefinovanými problémami, bez stanovenia príčin, následkov, a neúplnými informáciami“, keďže práve tieto prvky podporujú rozvoj analytických kompetencií študentstva.

V spoločenských vedách môžeme podľa Staroňovej (2007) pracovať s dvoma typmi prípadových štúdií:

1. *Retrospektívne prípadové štúdie*: vypovedajú celý príbeh, priebeh vrátane rozhodnutí, ktoré pomáhajúci profesionáli vykonali. Tu sa od študentstva očakáva zhodnotenie postupu, napríklad pomocou otázok: „Čo si myslíte o rozhodnutí, konaní XY, a prečo tak konal alebo konala?“ Ide o analýzu a vyhodnotenie reálneho kroku a zváženia ďalších možných alternatív.
2. *Prípadové štúdie, ktoré si vyžadujú rozhodnutie, riešenie*: takýto druh prípadových štúdií vyžaduje od študentstva *rozhodnutie*. Študent alebo študentka je v role pomáhajúceho profesionála (sociálny pracovník, sociálny poradca atď.), ktorému sú poskytnuté informácie do bodu *rozhodnutia*. Základná otázka znie: „Čo by ste na mieste XY robili vy?“

Ak študent alebo študentka využijú prípadovú štúdiu alebo kazuistiku v procese svojej odbornej prípravy, mali by si uvedomiť, že na riešenie konkrétnej situácie je potrebné, aby disponovali vedomosťami, ktoré získajú prostredníctvom štúdia odbornej literatúry. Okrem odbornej literatúry majú študenti a študentky sociálnej práce v súčasnosti k dispozícii rôzne databázy a elektronické dokumenty, ktoré môžu využiť pri ich riešení. Sú konfrontovaní príležitosťami a výzvami, ktoré im ponúka priestor, v ktorom sa hromadia vedecké informácie dôležité pre prax. Prax založená na dôkazoch je novou paradigmou, ktorá podporuje efektívnejšie sociálne intervencie tým, že podporuje používanie explicitných a najlepšie dostupných vedeckých poznatkov pri profesionálnom rozhodovaní. Z pedagogického hľadiska využitie vedeckých poznatkov pri riešení prípadov z praxe pomáha kriticky uvažovať a identifikovať tie vedecké dôkazy, ktoré sú relevantné pre sociálnu situáciu a fenomén, ktorý aktuálne riešia (Howard et al., 2003). Vďaka štúdiu odbornej literatúry a prípadovým štúdiám si študentstvo rozvíja kľúčové zručnosti, ktoré sú spojené s ich ďalším profesijným rastom, napríklad:

- kritické myslenie,
- aktívne počúvanie,
- empatiu voči klientom, životným situáciám,
- porozumenie potrebám ľudí,
- presviedčanie, argumentáciu,
- prezentáciu a komunikačné zručnosti,
- písanie (Staroňová, 2007).

Výstupom riešenia prípadovej štúdie zväčša nie sú jednoznačné odpovede na nastolené otázky, ale diskusia o možnostiach riešenia a ich spoločné zhodnotenie (Novák, 2019). Študenti a študentky namiesto pasívneho prijímania informácií pracujú s predloženým prípadom a motivuje ich to:

- aktívne objavovať „problém“,
- konštruovať možné spôsoby riešenia,
- vysvetľovať, hodnotiť a syntetizovať,
- aplikovať konkrétne riešenia na konkrétnu situáciu (Savin-Baden, 2003; Staroňová, 2007),
- zbaviť sa zvyku byť pasívnym prijímateľom faktov, konceptov, techník, diagnostických nástrojov, analýz riešení a vypracovaných plánov práce (Hawes, 2009).

V závere tejto kapitoly považujeme za dôležité zdôrazniť jednu skutočnosť: v prípadových štúdiách, tak ako aj v praxi, neexistuje správne či nesprávne riešenie, ale riešenie, ktoré je založené na odbornej úvahe o možných vplyvoch a na rôznych uhloch pohľadu na vec. Študentstvo je preto nútené:

1. rozlišovať medzi kľúčovou a sekundárnou (sprostredkovanou) informáciou,
2. identifikovať jadro, kľúčové atribúty vzniknutej situácie, jej kontext a aspekty,
3. identifikovať možné varianty riešenia a ich vplyvy,
4. formulovať vhodnú stratégiu a odporúčania na intervenciu/-e,
5. rozhodnúť sa a identifikovať bariéry v implementácii jednotlivých opatrení alebo odporúčaní (Staroňová, 2007; Gues, Farnham, 2011).

## **1.2 Prípadová štúdia verzus kazuistika**

V odbornej literatúre sa často stretávame so zamieňaním pojmov *prípadová štúdia* a *kazuistika*, ktoré sú neraz používané ako synonymá. Niektorí autori však poukazujú na určité rozdiely medzi týmito pojmami, napríklad z hľadiska ich cieľa, spôsobu využitia výsledkov a časového rámca. Jedným z dôvodov, prečo môže dochádzať k zámene týchto pojmov, je jazykový kontext, keďže v anglicky hovoriacom prostredí sa pre oba prístupy používa jednotný pojem *Case Study*. Pod pojmom kazuistika rozumieme podrobný opis udalosti, situácie človeka (Nissen, Wynn, 2012) vrátane jeho anamnézy, metód práce a katamnézy (Lovašová, 2018). V sociálnej práci môžeme kazuistiku charakterizovať ako metódu, ktorá spočíva v dlhodobom podrobnom skúmaní pracovných postupov, pravdivého

opisu a rozboru konkrétneho sociálneho prípadu (jednotlivca, skupiny, komunity), pri ktorom sa zbierajú, triedia a analyzujú informácie zo všetkých dostupných materiálov.

Oba pojmy majú príliš veľa spoločného, preto je korektné nechať na spracovateľovi prípadovej štúdie, ku ktorému pojmu sa prikloní (Hučík, Hučíková, 2009). Balogová, Bosá et al. (2017) a Balogová et al. (2018) sa vo svojich publikáciách odvolávajú na odlišujúce kritériá medzi prípadovou štúdiou a kazuistikou, ktoré vymedzila Levická (2004b). Ich prehľad uvádzame v tabuľke 1.

Tabuľka 1: Prehľad rozdielov medzi prípadovou štúdiou a kazuistikou.

	<b>Prípadová štúdia</b>	<b>Kazuistika</b>
<b>OBSAH</b>	Predstavuje obsiahlu správu o prípade, neobsahuje odborný komentár, ale podrobný plán aktivít, intervencií a použitých metód. Uvádza aj postoje, názory pomáhajúceho profesionála voči klientovi, klientke, jeho prežívanie, myšlienky a pod.	Predstavuje štúdium informácií o konkrétom sociálnom prípade, jeho následné odborné spracovanie s vedeckou analýzou a odbornými komentárom, ktorého cieľom je objasniť prípad a uviesť ho do širšieho kontextu
<b>ČAS</b>	Prináša aktuálny pohľad na vzniknutú nepriaznivú situáciu, ktorá sa dotýka aktuálneho prípadu, často sa používa aj ako podklad v rámci supervízie	Spracúva sa po ukončení prípadu
<b>CIEĽ</b>	Ide o hľadanie alternatív a riešení nepriaznivej životnej situácie klienta, klientky	Umožňuje vedecké zovšeobecnenie nových poznatkov
<b>ADRESÁT</b>	Je prioritne určená pomáhajúceму profesionálovi, klientovi, klientke a členom multidisciplinárneho tímu.	Je určená širšiemu publiku, môže ísť o rôznych odborníkov a slúži, ako výučbový alebo inšpiratívny materiál
<b>SPRACOVANIE</b>	Používajú sa konkrétne informácie, ktoré autenticky opisujú vzniknutú nepriaznivú životnú situáciu. Je adresnou správou o konkrétom jednotlivcovi, rodine alebo komunite, najčastejšie sa nezverejňuje. Ak dôjde k zverejneniu prípadovej štúdie, musia byť dodržané všetky etické princípy a musia sa zmeniť identifikačné údaje (nie je to len meno)	Využíva informácie a fakty získané mimo konkrétneho prípadu, a stáva sa tak odborne spracovanou správou o anonymnom klientovi, klientke a môže byť uverejnená v časopisoch, učebniciach

Zdroj: Vlastné spracovanie; podľa Levickej (2004b)

Pri prípadových štúdiách je dôležité, aby študent, študentka disponoval informáciami o prípade, ktoré obsahujú opis životnej situácie jednotlivca, rodiny atď. Študentstvo disponuje informáciami, ktoré sú relevantné pre následnú analýzu prípadu, aby mohli pochopiť príčiny vzniku, dôsledky a vývoj nepriaznivej sociálnej situácie v kontexte prípadu (napr. Hučík, Hučíková, 2009). V praxi, tak ako uvádza Levická (2004b), čerpajú pomáhajúci profesionáli informácie z rôznych informačných zdrojov, ako sú:

- spis klienta, klientky (prijímateľa, prijímateľky sociálnej služby), ktorý vedú sociálni pracovníci alebo sociálne pracovníčky,
- správy a informácie vedené sociálnym pracovníkom alebo sociálnou pracovníčkou (v priebehu výkonu trestu odňatia slobody, pohybu v teréne, návštevy v prirodzenom prostredí, inštitucionálnom prostredí),
- správy vyhotovené inými odborníkmi a odborníčkami,
- hodnotenie realizované jeho nadriadeným, kolegami, kolegyňami, študentstvom, učiteľským zborom,
- hodnotenie príbuznými, známymi, ľuďmi v susedstve,
- výpovede a perspektíva klienta, klientky (prijímateľa alebo prijímateľky sociálnej služby),
- osobné materiály jednotlivca (listiny, poznámky, denníky, fotoalbum atď.).

Študenti a študentky na rozdiel od pomáhajúcich profesionálov nepracujú s kompletnou spisovou dokumentáciou klienta (napr. jednotlivca, rodiny). Informácie, s ktorými pracujú, sú zámerné vybrané a sprostredkované prostredníctvom opisu prípadu (vzniknutej situácie). Úlohou študentstva nie je zhromažďovať nové dáta v rámci anamnestického procesu, ale analyzovať dostupné informácie, posúdiť ich význam a na ich základe navrhnúť ciele a možnosti riešenia. Predložené prípadové štúdie, ktorými disponujú študenti a študentky, vychádzajú z anonymizovaných zdrojov informácií, ktoré obsahujú informácie relevantné k prípadu, napríklad: opis sociálnej situácie, doterajšie zrealizované intervencie, stanoviská iných odborníkov, či prostredia, v ktorom sa prípad odohráva. Študent alebo študentka na základe dostupného *obsahu* nastaví možnosti a riešenia a ich plán; zvolí konkrétne metódy, ktoré by aplikoval na dosiahnutie zmien v sociálnom fungovaní a vyriešenie nepriaznivej sociálnej situácie, ktoré identifikoval v rámci procesu analýzy predloženého prípadu.

Levická (2009) vo svojej publikácii uvádza, že prípadové štúdie sú prioritne určené pre pomáhajúcich profesionálov, klientov alebo členov multidisciplinárneho tímu, ktorí sa priamo podieľajú na riešení nepriaznivej sociálnej situácie. Špecificky pre ľudí, ktorí sú v intenzívnom kontakte s klientom alebo klientkou. Napriek tomu my ich využitie vidíme aj vo vzdelávacom procese. Študent alebo študentka dostáva rozpracovaný prípad (opis situácie, príbeh z praxe) vo fáze nastavenia plánu práce a voľby možností riešenia vzniknutej situácie. Predložené prípadové štúdie rešpektujú všetky etické princípy a sú modifikované tak, aby ich nebolo možné spojiť s konkrétnymi ľuďmi z praxe. Napriek tomu reflektujú autentickosť

situácií, v ktorých sa môžu ocitnúť rôzne cieľové skupiny<sup>1</sup> v rámci sociálnej práce. Podľa nášho názoru by študentstvo malo dostať priestor na aplikáciu svojich nadobudnutých teoretických poznatkov formou nastavenia plánu práce s odborným odôvodnením jednotlivých krokov. Práve tu vidíme priestor na rozvoj kritického myslenia u študentstva a overenie ich schopnosti flexibilne reagovať na vzniknuté nepriaznivé životné situácie, v ktorých musia odborne analyzovať príčiny, vplyvy a nastaviť plán intervencií v spolupráci s jednotlivcom, rodinou alebo komunitou, ktorá sa ocitla v danej situácii.

### 1.2.1 Etické úvahy o použití prípadových štúdií („prípadov“)

V spojitosti s použitím prípadových štúdií, ktoré zachytávajú autentické situácie, sa vynára niekoľko etických otázok. Vzhľadom na citlivosť témy sme sa rozhodli opísať proces a zásady, ktoré sme dodržiavali pri príprave konkrétnych príkladov z praxe (pozri *tabuľku 2*).

*Tabuľka 2:* Etické zásady dodržané pri príprave prípadovej štúdie

Zásady	Odôvodnenie
<b>Dôvernosť a anonymita</b>	<p>V predložených prípadoch z praxe sa snažíme o ilustráciu nepriaznivej životnej situácie, aby v čo najväčšej miere odrážala realitu.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Údaje o osobách: <b>meno, vek, lokalita</b> (uvádzame len v prípadoch, ak je to pre prípad podstatné, aj to len informáciu, či ide o rurálne, alebo mestské prostredie), <b>sociálne siete človeka</b> sú fiktívne, pričom sme dbali na ich autenticitu, a to v kontexte „<b>problémovej situácie</b>“, účelom predloženého príkladu je, aby študentstvo identifikovalo kľúčové aspekty vzniku a príčiny nepriaznivej životnej situácie.</li> <li>- Širší sociálny kontext a sociálno-ekonomické podmienky – <b>modifikované údaje</b>.</li> <li>- Výroky, ktoré majú zahŕňať vyjadrenia jednotlivcov, sú <b>fiktívne</b>, ich účelom je študentstvu poskytnúť informácie o klientovom vnímaní a prežívaní.</li> </ul>
<b>Zaujatosť, stereotypy</b>	<p>Konkrétne prípady sme vyberali a modifikovali do takej podoby, aby neumocňovali <b>stereotypy</b>, ktoré sa viažu na konkrétne cieľové skupiny v rámci sociálnej práce. Snažili sme sa o hľadanie prienikov, v ktorých by sme podporili <b>inkluzívne vnímanie</b>, a nie mylné predstavy a stereotypy.</p>
<b>Realita a citlivosť</b>	<p>Uvedomujeme si aj potenciálny emocionálny vplyv na študentstvo, preto sme k príprave príkladov z praxe pristupovali citlivo. Zároveň je na každom pedagógovi a pedagogičke, aby poskytli študentstvu primeranú odbornú pomoc a oporu pri práci so štúdiami.</p>

Zdroj: Vlastné spracovanie

<sup>1</sup> Lovašová (2016) zdôraznila, že výber konkrétnych postupov a metód pre prácu s klientom v sociálnej práci ovplyvňuje viacero faktorov, medzi ktorými je aj cieľová skupina a miesto výkonu práce. Každý klient môže patriť do viacerých cieľových skupín súčasne a cieľové skupiny nikdy nepredstavujú etiketovanie klienta.

Uvedené etické zásady, považujeme za kľúčový atribút a predpoklad na úspešné využitie. Zároveň je potrebné vnímať aj protipól, nielen etické problémy a dilemy: napriek etickým otázkam, ktoré sa viažu na využitie prípadových štúdií, je tu stále ich veľký potenciál, ktorý vidíme v príprave študentstva na potreby *odbornej praxe* a neskôr aj *výkonu sociálnej práce v praxi*.

### 1.3 Ako pristupovať k riešeniu a prezentácii prípadovej štúdie

Pri riešení prípadových štúdií je kľúčové dostať sa k príčinám vzniku problémovej situácie a dôkladnou analýzou dospieť k navrhnutiu vhodných riešení, ako aj k tomu, ako by sa mali implementovať (Hawes, 2004). Dôležitú úlohu tu zohráva subjektívny pohľad autora, autorky (študenta, študentky) prípadovej štúdie, ktorí prinášajú svoj pohľad na udalosti a vzniknutú situáciu (Bačíková, Janovská, 2018), Thangavel (2023) vo svojom príspevku vymedzil dva prístupy, ktoré môžeme využiť pri vypracovaní prípadovej štúdie, ktorú považujeme za výsledok analýzy predloženého prípadu (autentického príbehu). Podľa neho existujú dva prístupy:

1. **Analytický prístup:** Aplikáciou uvedeného prístupu sa autor alebo autorka štúdie prípadu zameriava na pochopenie toho, čo sa udialo. Pri tomto prístupe nie je potrebné určiť, v čom spočívajú príčiny vzniku problému, alebo ho riešiť.
2. **Prístup zameraný na problém** (ang. *The Problem-Oriented Method*): Zameriava sa na identifikovanie kľúčového problému či problémov. Autor, autorka hľadá príčiny vzniku nepriaznivej životnej situácie, identifikuje dôsledky s cieľom nastavenia možností riešenia vzniknutej „problémovej“ situácie a ich následnej implementácie.

#### 1.3.1 Fázy riešenia prípadovej štúdie

Riešeniu prípadovej štúdie a jej prezentácii predchádza analýza konkrétneho zadaného prípadu, ktorá smeruje k navrhovaniu odborných postupov, voľbe metód a ich následnej implementácii. Celý proces riešenia a vypracovania prípadovej štúdie sme zhrnuli do niekoľkých fáz, ktorými sa môžu riadiť študenti a študentky pri ich riešení:

Obrázok 1: Model spracovania prípadovej štúdie



Zdroj: ChatGpt 5.3

### Prvá fáza: výber prípadu/zadanie konkrétneho prípadu

Zadanie predstavuje opis prípadu, ktorý v mnohých prípadoch zahŕňa rôzne „problémy“, ktoré je potrebné identifikovať a následne analyzovať s cieľom nastavenia intervencií a implementácie navrhnutých opatrení. Zároveň obsahuje aj kľúčové anamnestické dáta o jednotlivcovi, rodine, zahŕňa ďalšie vzťahy a tzv. klientsku hypotézu. Seng (2018) vo svojej publikácii, ktorá obsahuje rôzne prípadové štúdie, uvádza príklady prípadov z praxe (tabuľka 3, v ktorých sa ocitol jednotlivec a jeho rodina.

Tabuľka 3: Zadanie – príklad prípadu určeného na ďalšiu analýzu

Prípadová štúdia 5a (s. 42):

„Pán Peter si otvoril svoje vlastné kvetinárstvo, v tom čase mal 27 rokov. Rok po otvorení svojho obchodu sa oženil. Jeho manželka je od neho o 8 rokov mladšia. Pol roka po ich svadbe jeho podnik skrachoval v dôsledku finančnej krízy, ktorá sa dotkla regionálneho podnikania. V tomto čase sa im narodila dcéra (teraz má 17 rokov), o rok neskôr syn (teraz má 16 rokov) a o štyri roky neskôr sa im narodil ďalší syn, ktorý má 13 rokov. Manželka pána Petra sa starala o deti, a preto sa nezamestnala. Napriek tomu Peter pracoval na rôznych pracovných pozíciách ako maliar a neskôr ako taxikár. V tomto čase sa príjem ich domácnosti výrazne zlepšil, pretože Peter pracoval dlho do noci. Spolu s manželkou sa rozhodli mať ďalších troch synov vo veku 8, 7 a 6 rokov. Peter musel preto začať pracovať ešte tvrdsie, aby užíval osemčlennú rodinu, čo viedlo k tomu, že zanedbával svoje zdravie a utrpel dva infarkty myokardu. Rodina stratila stabilný príjem a museli sa presťahovať z päťizbového do trojizbového bytu. Manželka začala pracovať na polovičný úväzok v reštaurácii, starší syn a dcéra si našli brigádu. Najstarší syn sa rozhodol ukončiť svoje štúdium na strednej škole. V čase, keď Peter pracoval ako taxikár, vykonal viacero dopravných priestupkov, za ktoré dostal pokuty, ktoré neuhradil. Aktuálne mu hrozí trest odňatia slobody za neuhradené pohľadávky.“

Zdroj: Seng (2018)

Predložený opis prípadu zo života konkrétnej rodiny demonštruje vzniknutú situáciu a zároveň ponúka anamnestické údaje, ktoré sú dôležité na pochopenie príčin vzniku nepriaznivej životnej situácie, a zároveň hovorí o zdrojoch, podmienkach, ktoré má rodina k dispozícii.

### **Druhá fáza: analýza prípadu**

V rámci procesu riešenia prípadovej štúdie je dôležité zamerať sa na získanie celkového obrazu o jednotlivcovi, do ktorého sa zahŕňajú charakteristiky osobnosti, vývoj situácie a javu, postoje, zdravotný stav a postavenie človeka v spoločnosti (Hučík, Hučíková, 2009). Hawes (2004) a Thangavel (2023) zdôrazňujú potrebu komplexnej analýzy predloženého prípadu, aby sa pomáhajúci profesionál, v našom prípade študentstvo, dostal k jadrú, respektíve príčine vzniku problému a dôkladne ho analyzoval. V tomto bode spracovania prípadovej štúdie sa predpokladá, že študentstvo sa vie orientovať v danej problematike a disponuje potrebným poznaním.

Pri analýze prípadu a spracovaní vlastnej prípadovej štúdie je vhodné zohľadniť niekoľko krokov, ktoré odporúčajú Hawes (2004) a Thangavel (2023):

- **Prečítajte si predložený prípad:** Podrobne si prečítajte predložený prípad z praxe, aby ste porozumeli kľúčovým okolnostiam a udalostiam. Odporúča sa robiť si poznámky, aby ste identifikovali informácie, ktoré sú kľúčové a nadbytočné, respektíve zavádzajúce. Cieľom je získať úplné pochopenie situácie: *zvýraznite si hlavné body v rámci predloženého prípadu a všetky aspekty, ktoré súvisia s prípadom.*
- **Určite kľúčové skupiny zainteresovaných strán, problémy, udalosti a vzájomné vzťahy:** Cieľom je identifikovať zainteresované strany (napr. ekomapa), ktoré umocňujú a stoja za vznikom nepriaznivej situácie, ako aj porozumieť dynamike prípadu a dôsledkom ich konania.
- **Identifikácia činností, odborných intervencií, ktoré boli zrealizované:** K tomu vám môžu pomôcť nasledujúce otázky: *Aké kroky boli v prípade podniknuté? Boli tieto opatrenia vhodné a prečo? Boli účelné, dostatočné?*

Pre úspešnú prácu s jednotlivcom, rodinou alebo komunitou je potrebné získať informácie o jednotlivcovi, rodine, sociálnom a pracovnom živote. V našom prípade ide skôr o selekciu informácií z predloženého prípadu, autentického scenára. Tieto údaje nám môžu pomôcť pri odhaľovaní príčin vzniku klientovho problému. V kontexte analýzy prípadu sa v odbornej literatúre používa pojem anamnéza, ktorý niektorí odborníci považujú za „medicínsky“,

a preto sa odporúča používať pojem analýza. V praxi býva tento proces analýzy súčasťou procesu zhodnotenia situácie klienta v rámci prípadovej sociálnej práce (Levicová, 2003; Lovašová, 2016).

Podľa Levickej (2003) pre získanie prehľadnosti a usporiadanie informácií o prípade môžeme hovoriť o rôznych úrovniach analýzy, ktoré uvádzame v *tabuľke 4*.

*Tabuľka 4: Úrovne analýzy predloženého prípadu*

<b>Osobná analýza</b>	Obsahuje všetky základné informácie o jednotlivcovi, o vzťahoch v rodine, podrobný doterajší priebeh klientovho života s pozitívnymi aj negatívnymi udalosťami v živote jednotlivca a rodiny. Informácie, ako riešil nepriaznivé životné situácie vo svojom živote, ako ich zvládal a prežíval.
<b>Rodinná analýza</b>	Obsahuje informácie o rodinných príslušníkoch, v prípade potreby aj o širšej rodine. O vzťahoch v rodine, bytových podmienkach, prípadne širších kontaktoch v rámci rodiny, komunity. Jednou z metód, ktorá sa využíva pri analýze, je <i>rodinná mapa</i> (pozri Hovanová, 2021).
<b>Pracovná analýza</b>	Obsahuje informácie o pracovnej trajektórii klienta vrátane jeho kvalifikácie a vzdelania. Pokiaľ ide o jednotlivca, ktorý je bez práce, zisťujeme dôvody ukončenia pracovného pomeru, ak ide o klienta, ktorý je v školskom veku, za jeho zamestnanie môžeme považovať vzdelávanie. Dôležité sú aj plány, ktoré má jednotlivec do budúcnosti.

Zdroj: Lovašová (2016)

Výsledkom tejto fázy by malo byť „**zhodnotenie klientovej situácie**“, ktoré obsahuje súbor informácií o prípade, jeho situácii a konkrétneho problému. V procese hodnotenia sa určujú najpodstatnejšie a najvýznamnejšie znaky, ktoré determinujú sociálnu situáciu klienta (Slovák, 2023). Kvalitne spracovaná anamnéza prípadu je jediným vhodným východiskom pre komplexné posúdenie sociálnej situácie klienta (Lovašová, 2016).

### **Tretia fáza: stanovenie cieľ/a/-ov práce s klientom, klientkou**

Výsledkom procesu analýzy predloženého prípadu by malo byť stanovenie základných problémov jedinca, rodiny a komunity. Pomenovanie konkrétnych problémov a jednotlivých aspektov „problémovej situácie“ je kľúčové pre nastavenie reálnych a dosiahnuteľných cieľov práce, od ktorých sa odvíja podoba sociálnych intervencií, ktoré sociálny pracovník alebo sociálna pracovníčka zvolí. Tento atribút je veľmi dôležitý vo všetkých oblastiach sociálnej práce, či už hovoríme napr. o poradenskom procese, procese sociálnej rehabilitácie a pod. Podľa Oláha (2017) sa musíme vyvarovať toho, aby boli ciele príliš všeobecné, a mali by sme sa zamerať na čo najkonkrétnejšie pomenovanie čiastkových úloh. Z hľadiska dĺžky hovoríme o:

- **dlhodobých cieľoch:** sú nastavené na dlhšie časové obdobie – jeden a viac rokov; nevenujú sa konkrétnym aktivitám, opatreniam, ale predstavujú skôr smerovanie jedinca, rodiny alebo komunity (napr. „*Nájsť a udržať si stabilné zamestnanie*“),

- **krátkodobých cieľoch:** z časového hľadiska sú plánované na niekoľko týždňov alebo mesiacov a musia byť veľmi špecifické, a ak sú príliš všeobecné, mali by byť na ne naviazané konkrétne *opatrenia* (Cangár, 2018) (napr. „*Naučiť sa cestovať z práce a do práce prostredníctvom MHD*“, „*Pripraviť sa na pracovný pohovor*“).

#### **Štvrtá fáza: navrhnutie alternatív riešenia predloženého prípadu, výber metód a postupov práce**

Súbor metód, ktorými disponujú sociálni pracovníci a sociálne pracovníčky, je veľmi obsiahly. Metódy sociálnej práce sú spôsoby, ako dosiahnuť vopred stanovený cieľ prostredníctvom profesionálnej činnosti pri práci s jednotlivcom, rodinou, skupinou, komunitou alebo inštitúciou. Lovašová (2016) ponúka členenie pre sociálnu prácu, ktoré rešpektuje snahu definovať metódy sociálnej práce pomocou vonkajších charakteristík, a objasnenie, analýzu, opísanie jednotlivých krokov profesionálneho konania:

- **formy práce:** tzv. základné metódy sociálnej práce: prípadová sociálna práca, sociálna práca s rodinou, skupinou, komunitou,
- **postupy práce:** metóda vedenia rozhovoru (napr. terapeutický model, postup),
- **metódy:** v zmysle konkrétneho konania, napr. rolové hry, nácvik zručností, konštruktívna hádka, brainstorming atď.

Výber metód a postupov vychádza zo stanovených cieľov a je spojený s plánovaním jednotlivých krokov a riešení smerujúcich k ich naplneniu. Pri práci s prípadovou štúdiou študent alebo študentka tento výber zdôvodňuje v návrhoch riešenia predloženej situácie. Už vo fáze navrhovania riešení si musíme uvedomiť, že predložené prípady majú len zriedka jediné a „správne“ riešenie. Súvisí to aj s tým, že proces analýzy prípadu a zhodnotenia príčin, hoci je založený na dôkazoch, je subjektívnym procesom, ktorý súvisí s ich interpretáciou pomáhajúcim profesionálom alebo študentom, študentkou. Preto každé navrhnuté riešenie alebo postup musíme starostlivo zvážiť, ich implementácia môže mať dôsledky na život jedinca, rodiny a komunity (napr. môže viesť k ďalším problémom) (Hawes, 2004).

Mátel, Schavel (2015) píšú, že výsledkom nastavenia postupov a konkrétnych riešení by mal byť **individuálny plán klienta**. Kubánková (2008) uverejnila prípadovú štúdiu, v ktorej uvádza príklad, ako by mal vyzerat' poradenský plán, určený pre osobu so zdravotným znevýhodnením. Tento príklad uvádzame na *obrázku 2*.

*Obrázok 2: Plán práce*

**Poradenský plán Marcela (33 rokov):**

- **Integrácia na chránenom trhu práce:** Vzhľadom na stanovený problém bola v súčasnosti klientke odporučená práca v chránenej dielni (stále má možnosť sa následne uchádzať aj o prácu na otvorenom trhu práce)
- **Vybavenie osobnej asistencie**
- **Zabezpečiť jej primeranú zdravotnú starostlivosť**
- **Nácvik zručností:** Samostatnejšie zvládať aj náročné domáce práce, finančná gramotnosť, upevniť a zosúladiť úkony sebaobsluhy, samostatne sa pohybovať v dopravných prostriedkoch, získať skúsenosti s pohybom na pošte, úradoch
- **Práca so sociálnou sieťou klientky**
- **Zlepšenie finančnej situácie klientky**
- **Hľadanie vhodného opatrovníka**
- **Saturácia potrieb a očakávaní:** ručné práce, tanec, vychádzky, hudba

Zdroj: Kubánková (2008)

Výsledná podoba plánu práce s klientom úzko súvisí so spôsobom vedenia klienta zo strany sociálneho pracovníka alebo sociálnej pracovníčky. V praxi sa stretávame najmä s dvoma základnými prístupmi k jeho tvorbe. Prvý predstavuje plán práce, ktorý je klientovi alebo klientke **predložený** zo strany sociálneho pracovníka či sociálnej pracovníčky. Druhý prístup spočíva vo vypracovaní plánu práce za **aktívnej účasti** a spolupráce klienta, čím sa vytvára priestor na jeho zapojenie do riešenia vzniknutej nepriaznivej životnej situácie. Všeobecne môžeme plán práce označiť za nástroj, ktorý sociálnym pracovníkom a sociálnym pracovníčkam pomáha ujasniť si, aké kroky pri práci s klientom budú realizovať. Ciele plánu práce vychádzajú z individuálnych potrieb klientka alebo klientky a dohodnutej spolupráce s pomáhajúcimi profesionálmi. Pri tvorbe plánu práce musíme zohľadniť niektoré skutočnosti:

- Pri tvorbe plánu sa zohľadňuje problémová situácia, v ktorej sa klient ocitol, to, čo sa pre riešenie problémovej situácie urobilo, ako aj ich očakávania. Zároveň sa stanovujú čiastkové ciele práce.
- Ak ide o komplexný fenomén, stanovuje sa v pláne priorita a postupnosť ich riešenia.

- Plán práce obsahuje zoznam všetkých ďalších možných subjektov, ktoré môžu zasiahnuť do riešenia nepriaznivej životnej situácie.
- Plán obsahuje harmonogram stretnutí a metodický postup (Lovašová, 2016).

### **Piata fáza: zdôvodnenie odporúčaní a diskusia o možných limitoch**

Poslednou fázou prípravy prípadovej štúdie je zdôvodnenie stanovísk a odporúčaní, ktoré sú potrebné a dôležité pri riešení nepriaznivej situácie. Od študentstva sa v tejto fáze vyžaduje, aby si pripravilo odborné argumenty ku každému navrhovanému riešeniu nepriaznivej situácie, ktorú v predložennom prípade identifikovalo. Je nevyhnutné, aby vedelo obhajovať navrhované postupy, metódy a plán práce prostredníctvom odborných argumentov, vychádzajúc z teórie a metód sociálnej práce.

V procese navrhovania konkrétnych riešení a opatrení sa od študentstva vyžaduje, aby sa vedelo orientovať a argumentovať: *Prečo zvolili daný postup?* Zároveň preukázalo svoje vedomosti a poznatky, ktoré sa dotýkajú metód a teórií sociálnej práce, sociálno-politického kontextu a legislatívnych rámcov, ktoré sa danej oblasti bezprostredne dotýkajú. Nižšie uvádzame (obrázok 3) analýzu stanovených riešení, ktorá predstavuje nevyhnutný krok v procese tvorby prípadovej štúdie, zahŕňa zhodnotenie aktuálnej situácie, zohľadnenie sociálno-politického rámca, výber vhodných metód a ďalších analytických postupov. Uvedený príklad sa viaže na plán práce, ktorý uviedla Kubánková (2008) (pozri obrázok 2), konkrétne v bode č. 1 – Integrácia na chránenom trhu práce. Pred tým, ako študentstvo pristúpi k definovaniu cieľov, formulovaniu postupu práce a výberu konkrétnych krokov intervencie, je nevyhnutné, aby disponovalo relevantnými poznatkami a odbornými vedomosťami, ktoré súvisia s danou problematikou a umožňujú mu kriticky posúdiť komplexnosť situácie klienta. Takýto prístup zabezpečuje, že následné rozhodnutia a navrhované intervencie budú odborné, premyslené a opreté o teoreticky podložené základy sociálnej práce.

*Obrázok 3: Príklad analýzy prípadu, možností a metód*

<b>Aktuálna situácia na slovenskom trhu práce</b>
<p>Holubová et al. (2021) zistili, že osoby so zdravotným znevýhodnením (poberatelia invalidných dôchodkov, ZŤP, ale aj osoby bez formálneho statusu „zdravotne znevýhodnení“) tvoria významnú časť populácie, ktorá však v súčasnosti čelí vylúčeniu v spoločensko-ekonomickej integrácii. Slovenská republika v kontexte integrácie osôb so zdravotným znevýhodnením výrazne zaostáva za inými krajinami Európskej únie (Ondrušová et al., 2017).</p> <p>Téma integrácie osôb so zdravotným znevýhodnením na trhu práce priamo súvisí aj s ich sociálnou ochranou (pozri Hamuľáková et al., 2022).</p>

<b><u>Teoretické koncepcie, modely a prístupy aplikovateľné pri práci s cieľovou skupinou osôb so zdravotným znevýhodnením</u></b>	
V odbornej literatúre sa stretávame s viacerými prístupmi a teoretickými koncepciami, ktoré nám a študentstvu môžu pomôcť porozumieť konceptu zdravotného znevýhodnenia. (pozri Žiaková, Šlosár, 2018; Slovák, 2023).	
<b><u>Aktuálne možnosti a dostupné nástroje v oblasti zamestnávania osôb so zdravotným znevýhodnením</u></b>	
<i>Nástroje a možnosti podpory pre uchádzačov o zamestnanie so zdravotným znevýhodnením a ich právna úprava</i>	
<p>Možnosti pracovného uplatnenia osôb so zdravotným znevýhodnením nachádzame v zákone č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- § 52 Príspevok na aktivačnú činnosť formou dobrovoľníckej činnosti</li> </ul> <p><b>Podpora zamestnávania občanov so zdravotným znevýhodnením (možnosti podľa zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti):</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- § 55 <b>Chránená dielňa a chránené pracovisko:</b> Chránená dielňa a chránené pracovisko sú pracoviská zriadené právnickou osobou alebo fyzickou osobou, v ktorých pracuje najmenej 50 % občanov so zdravotným znevýhodnením podľa § 9 ods. 1 písm. a), ktorí nie sú schopní nájsť si zamestnanie na otvorenom trhu práce, alebo pracoviská, v ktorých sa osoby so zdravotným znevýhodnením zaškoľujú,</li> <li>- § 56 <b>Príspevok na zriadenie chránenej dielne alebo chráneného pracoviska a na ich zachovanie</b></li> <li>- § 57 <b>Príspevok občanovi so zdravotným postihnutím na prevádzkovanie alebo vykonávanie samostatnej zárobkovej činnosti</b></li> <li>- § 59 <b>Príspevok na činnosť pracovného asistenta</b></li> </ul> <p><b>Podpora pri výkone pracovných povinností prostredníctvom osobnej asistencie,</b> nachádzame ju upravenú v § 20 zákona č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.</p>	ÚPSVaR
<p><b>Agentúra podporovaného zamestnávania</b> je podľa § 58 zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti, právnická osoba, alebo fyzická osoba, ktorá poskytuje služby občanom so zdravotným znevýhodnením, dlhodobo nezamestnaným občanom a zamestnávateľom zamerané na uľahčenie získania zamestnania alebo na udržanie zamestnania, alebo na uľahčenie získania zamestnanca z radov občanov so zdravotným znevýhodnením a dlhodobo nezamestnaných občanov.</p> <p><b>Sociálny podnik</b> - jeho činnosť je upravená v zákone č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.</p>	<p>Aktuálny zoznam – Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny</p> <p>Register sociálnych podnikov – MPSVaR</p>
<b><u>Metódy využiteľné pri integrácii osôb so zdravotným znevýhodnením na trhu práce</u></b>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>Rozhovor:</b> Pomáhajúci profesionáli v procese nastavenia plánu práce získavajú kľúčové informácie (identifikácia kľúčových potrieb, prianí a zároveň schopností a možností na strane klientky), na ktorých stojí nastavenie ďalšieho procesu práce.</li> </ul>	

- **Sociálne poradenstvo:** Poskytnutie informácie o možnostiach a nástrojoch, ktoré sú využiteľné pri integrácii klientky na trhu práce.
- **Sociálna rehabilitácia** (zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách)
- **Komplexná a komunitná rehabilitácia** (pozri Šmidová, 2012)
- **Asistencia**
- **Sprevádzanie** (lekár, ÚPSVaR, odbor sociálnych vecí a pod.): uplatňuje sa v situáciách, keď klient, klientka vyžaduje určitý typ vedenia, postupné učenie; uskutočňuje sa v prostredí, kde sa klient, klientka pohybuje (Mátel, Schavel, 2015)
- **Nácvik komunikačných zručností**
- **Príprava na pracovný pohovor**
- **Nácvik zručností spojených s cestovaním v MHD**
- **Tréning pracovných zručností**

Zdroj: Vlastné spracovanie

#### 1.4 Reflexia ako dôležitá súčasť využitia prípadových štúdií

Vzdelávanie v sociálnej práci zahŕňa vedomosti, ako aj praktické zručnosti, ktoré si študentstvo v procese odbornej prípravy osvojí a priamo súvisia s hodnotením správnosti zvolených postupov. Študenti a študentky si musia byť vedomí, že osoby vykonávajúce sociálnu prácu majú často značný priestor na voľbu postupov a metód tam, kde sa ich vlastné rozhodnutia a kritická reflexia stávajú rozhodujúcimi. To je dôvod, prečo zostáva reflexia ústrednou súčasťou profesionalizácie sociálnej práce a systému odbornej prípravy budúcich profesionálov. Odborníci pôsobiaci v sociálnej práci si musia poradiť so zložitou náročných a nepriaznivých životných situácií, čo ich často stavia pred etické dilemy a problémy bez jednoznačných možností a odpovedí. V takýchto situáciách sa stáva reflexia kľúčovou (Egondotterová, Bengtsson, 2023).

Dôvod, prečo sa dostala potreba reflexie do popredia, je daný samotnou povahou sociálnej práce, ktorá sa vyznačuje komplexnosťou a náročnosťou. Preto je kľúčové, aby pomáhajúci profesionáli a študentstvo zaujali kritický prístup k svojej vlastnej práci, napríklad pokiaľ ide o otázky moci a toho, ako to môže ovplyvniť konkrétne intervencie (Milne et al., 2020).

Študenti nemajú vždy možnosť nadviazať intenzívnejší kontakt so skutočnými klientmi, preto by sa mala ich odborná príprava zamerať na podporu a rozvíjanie ich zručností z hľadiska praxe. Študenti môžu mať akési predstavy o tom, čo sa deje v praxi. V tomto zmysle pomáha študentom vzdelávanie prostredníctvom prípadových štúdií vytvoriť si obraz o práci s vybranými cieľovými skupinami, aj keď neinteragujú priamo s klientmi (Redmond, 2017). Vzdelávanie v sociálnej práci by malo byť navrhnuté tak, aby sa do popredia dostávali základné normy, hodnoty, ktoré študentstvu pomôžu v procese kritickej reflexie ich konania

a rozhodovania. Kritická reflexia vlastných rozhodnutí a konania môže podporiť ich sebauvedomenie a zvýšiť ich pripravenosť v priamych interakciách s rôznymi cieľovými skupinami. Jednou z možností, ako podporiť kritické uvažovanie a reflexiu, je učenie sa na základe príkladov z praxe (Horner, 2018).

#### **Poznámka pre pedagógov a pedagogičky**

*Reflexia prípadovej štúdie a jednotlivých krokov, ktoré študenti navrhujú, je v prvom rade v rukách pedagógov alebo vzdelávateľov. Ich úlohou je nielen poskytnúť študentstvu spätnú väzbu k teoretickému a metodologickému uchopeniu prípadu, ale aj viesť diskusiu o zmysluplnosti a praktickej použiteľnosti navrhovaných riešení.*

### **1.5 Príklad spracovania prípadovej štúdie**

#### **PRÍPAD: Pani Júlia (prípad osoby vyššieho veku odkázanej na pomoc inej fyzickej osoby)**

**Sociálne prostredie:** prirodzené prostredie, návšteva sociálneho/-ej pracovníka/-čky

*Pani Júlia má 84 rokov, žije sama v dvojizbovom byte, v blízkosti centra mesta. K prvému kontaktu s pani Júliou došlo počas návštevy jej susedy pani Márie, ktorá nás požiadala o účasť pani Júlie na našom stretnutí. Počas tohto stretnutia sme sa dohodli, že pani Júliu navštívime osobne. Pri prvej návšteve sa ukázalo, že pani Júlia má zdravotné ťažkosti, ktoré sú spojené s astmou a arytmiou (záznam z kontrolného vyšetrenia). Postupne sa jej zhoršuje zrak aj sluch. Pani Júlii sa ťažko dýcha a býva slabá. Zatiaľ sa po svojom byte pohybuje bez kompenzačných pomôcok. Nedávno dvakrát spadla, nevedela sa zdvihnúť, musela čakať na príchod dcéry. Počas návštevy jej obydľia mala upratané a väčšinu dňa trávi v kuchyni, kde má všetko „poruke“. Lieky užíva v pravidelných intervaloch a menšie ťažkosti má pri príprave zložitejších jedál. Výraznejšie ťažkosti má pri pohybe v exteriéri, kde musí použiť oporu (vychádzkovú palicu). Z dôvodu zhoršenia zdravotného stavu postupne prestala chodiť na nákupy do mesta, chodíva jedine do potravín, ktoré sú päťdesiat metrov od jej bytu. Viac potravín si nedokáže priniesť v rukách. Ďalej do obchodu nie je schopná zájsť sama. Rovnaké ťažkosti má aj pri návštevách ambulancie všeobecného lekára a ďalších špecialistov, ktorých v minulosti pravidelne navštevovala. Poberá starobný a vdovský dôchodok vo výške 659,45 € (rozhodnutie o zvýšení starobného dôchodku). S financiami hospodári sama a sama vypláca aj účty. V spomínanom byte žije sama. Do mesta sa prisťahovala pred ôsmimi rokmi, keď jej po dlhej a náročnej chorobe umrel manžel, o ktorého sa sama starala. Vlastnila rodinný dom, ktorý musela kvôli zdravotným ťažkostiam predať. V obytnom dome, kde žije, nepozná nikoho okrem svojej kamarátky. Pani Júlia má obavy z toho, že by sa mal niekto o ňu starať. Počas*

*rozhovoru bolo u nej vidieť, že ju to trápi. Obáva sa, že sa niekto bude o ňu musieť starať, ako sa ona starala o manžela, a do zariadenia sociálnych služieb odmieta nastúpiť. V súčasnosti ju poznačil náhly odchod blízkych osôb.*

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Pani Júlia sa narodila v obci susediacej s mestom, v ktorom aktuálne žije. Jej rodičia umreli už veľmi dávno. Jej otec pracoval ako robotník a matka bola ženou v domácnosti. Veľmi rada spomína na svoje detstvo a svojich rodičov, ktorých si veľmi vážila. Rodičia boli jej veľkým vzorom a napriek náročným životným podmienkam boli a sú pre ňu aj veľkým vzorom, ako zvládať náročné životné situácie. Detstvo a mladosť prežila v širšom okolí obce, kde sa narodila. Počas života pracovala na rôznych pozíciách (krajčírka, predavačka). Bola aktívnou členkou, a dokonca v predsedníctve mnohých mládežníckych a odborových organizácií. Viedla veľmi aktívny a spoločensky bohatý život. Pani Júlia mala štyroch súrodencov, dve sestry a dvoch bratov, okrem najmladšieho brata boli všetci od nej starší. Jedna sestra a aj brat už v súčasnosti nežijú. Naposledy, keď jej umrela sestra, to niesla veľmi ťažko i napriek sestrinmu vysokému veku. Najstaršia sestra (98 rokov), ktorá žije pri dcére, s ňou udržiava telefonický kontakt. Mladší brat žije v zahraničí, navštevujú sa len sporadicky.

### **Sekundárna rodina**

Pani Júlia má dvoch synov a jednu dcéru, dcéra a syn bývajú vo vzdialenosti do 30 km a jeden syn žije v zahraničí. Všetky jej deti majú založené vlastné rodiny. Vzťahy so svojimi vnúčatami, pravnúčatami a deťmi označuje za funkčné a bezproblémové. Veľký limit vidí v tom, že sami riešia množstvo náročných situácií vo svojich rodinách a nie vždy im zostáva dostatok času. Najbližšia je jej dcéra s vnučkou, často jej pomáhajú aj pri kúpeli, starostlivosti o domácnosť, nákupoch potravín.

### **Ďalšie vzťahy**

Pani Júlia je veriaca, ak jej dovoľuje zdravotný stav, každú nedeľu sa zúčastňuje na bohoslužbách v miestnom kostole, ktorý je cca 50 metrov od jej bytu. Má pozitívny vzťah s farárom a kaplánom. Má veľmi rada spev, preto keď nemá výrazné ťažkosti s dýchaním, navštevuje aj miestny cirkevný spevokol. V spevokole sa stretáva s bývalou kolegyňou Jankou. Predtým chodievala aj na dvor, kde sedávala so susedmi. Teraz však prestala, kvôli zhoršenému sluchu sa v ich spoločnosti cíti nepríjemne. Sociálnemu pracovníkovi hovorila,

že je nepríjemné, keď sa okolo nej ľudia smejú a ona nerozumie prečo. Má pocit, že sa smejú na nej. Do miestneho klubu dôchodcov nemá záujem chodiť. Najviac času trávila so svojou švagrinou, ktorá žila v jej blízkosti. Tá však kvôli nástupu Alzheimerovej choroby odišla do zariadenia pre seniorov, kde po krátkom čase umrela. Veľmi ťažko vníma postupný odchod členov jej širšej rodiny, blízkych a priateľov, so všetkými mala dobrý vzťah.

### **Klientska hypotéza**

Pani Júlia vníma, že s jej zhoršujúcim sa zdravotným stavom je spojené množstvo ťažkostí v starostlivosti o seba a svoju domácnosť. Najviac si želá, aby čím skôr umrela. Povedala nám: *„Modlím sa, aby si už sestra po mňa prišla. Nechcem byť nikomu na ťarchu a do domova dôchodcov tiež nechcem ísť.“*

### **Dôsledky na život pani Júlie a jej okolie**

Pani Júlia sa veľmi tešila na to, že bude žiť v meste. Pri kúpe bytu vyhľadávala lokalitu, aby bola v blízkosti svojho brata a švagriny, čo sa jej aj podarilo. Po krátkom čase však jej brat umrel. Prevažnú väčšinu času trávila so svojou švagrinou. V súčasnosti náhle umrela jej sestra aj švagrína. Veľmi sa obáva, že sa jej to dotkne tiež. Pred zhoršením zdravotného stavu (pred rokom) rada chodievala do mesta, do kaviarne. Teraz všetky sociálne aktivity eliminovala na minimum. Prestala chodiť na dvor, do mesta. Nakupuje si v potravinách, ktoré sú v blízkosti. Väčší nákup jej raz za týždeň prinesie dcéra. V poslednom období sa jej dvakrát stalo, že spadla a dcéra bola v práci. Chýba jej kontakt s ľuďmi, má však obavy, že im neporozumie. Chodievala aj na prechádzky do miestneho parku, kde sa stretávala s mladými ľuďmi, deťmi. Teraz trávi všetok svoj voľný čas v byte, prípadne v byte susedy o poschodie nižšie.

### **Čo všetko už urobila pre vyriešenie situácie**

Pravidelne navštevuje svojho obvodného lekára aj sa snaží, ak jej dovoľí zdravotný stav, navštevovať aj ním odporúčaných špecialistov. Pravidelne navštevovala ortopéda, kardiológa, očného lekára a krčného lekára. Predtým chodievala na kontroly autobusom, teraz už nevládze prejsť na autobusovú stanicu, preto obmedzila návštevy lekárov a zostáva radšej doma. Lekári nepredpokladajú, že sa jej zdravotný stav zlepší, skôr vnímajú tendenciu jeho postupného zhoršovania. Rodinných príslušníkov sa snaží presvedčiť, že je všetko v poriadku, aby ju nenútili ísť do zariadenia pre seniorov.

## ANALYTICKÁ ČASŤ

### Profil pani Júlie (84 rokov)

**Prvý kontakt s pani Júliou:** Prostredníctvom návštevy pani Márie v domácom prostredí. Počas prvého kontaktu sme zistili: *Čo je pre ňu dôležité? Ako ju možno najlepšie podporiť? Čo si na nej ostatní vážia, obdivujú?*

Ako ju najlepšie podporiť	Čo je pre ňu dôležité	Čo ostatní na nej obdivujú
Podporiť jej zotrvanie v prirodzených podmienkach	Postarať sa sama o seba – zostať autonómna	Dlhodobu sa venuje spevu
Byť úprimný v tom, čo môže urobiť	Zostať čo najdlhšie vo svojom byte	Zvládla starostlivosť o ťažko chorého životného partnera
Porozprávať sa o možnostiach, ako zmierniť vplyvy jej sociálnej izolácie	Zúčastňovať sa na aktivitách, ktoré organizuje miestny cirkevný zbor	Veľká rodina a fungujúce vzťahy v rámci rodiny
Porozprávať sa s deťmi o jej situácii	Viera	Vytrvalosť a odhodlanie
	Kontakt s ľuďmi, spev	

Na základe identifikácie základných informácií o pani Júlii môžeme pristúpiť k analýze jednotlivých oblastí jej života, vzťahov, ktoré sa dotýkajú vzniknutej nepriaznivej situácie.

Tabuľka 5: Analýza prípadu

<b>Osobná analýza</b>	Pani Júlia má 84 rokov, je vdova už 8 rokov. Po strate manžela, o ktorého sa starala v prirodzenom prostredí, sa rozhodla presťahovať z vidieka do mesta, z ktorého pochádza. V súčasnosti stratila jednu zo svojich sestier a švagrinú, s oboma si bola veľmi blízka. Pred časom jej umrel aj brat, s ktorým trávila množstvo času. Jej zdravotný stav sa zhoršuje, došlo k zhoršeniu sluchu, čo negatívne ovplyvnilo jej sociálne kontakty a vedie k jej sociálnej izolácii. Prejavovala známky depresie a apatie. Pani Júlii sa ťažšie chodí, má závažné zdravotné ťažkosti, ktoré sa dotýkajú respiračného a kardiovaskulárneho systému.
<b>Rodinná analýza</b>	Pani Júlia má tri deti (jednu dcéru a dvoch synov). Veľkou oporou je jej dcéra a vnučka, ktoré jej pomáhajú pri starostlivosti o domácnosť. Nemôžu jej však venovať dostatok času, ktorý by potrebovala, kvôli pracovným povinnostiam a vlastným „problémom“. Náročne identifikovateľný bol vzťah so synom, ktorý žije v zahraničí. Udržiavajú spoločný kontakt, ale napriek tomu sa najviac spolieha na dcéru. Žije v dvojizbovom byte na 5. poschodí. V rámci sociálnych väzieb je jej blízka suseda Mária, bývalá kolegyňa Nataša a farár s kaplánom. V minulosti chodievala von na lavičku, teraz prestala kvôli zhoršenému sluchu. Cíti sa tam nepríjemne.

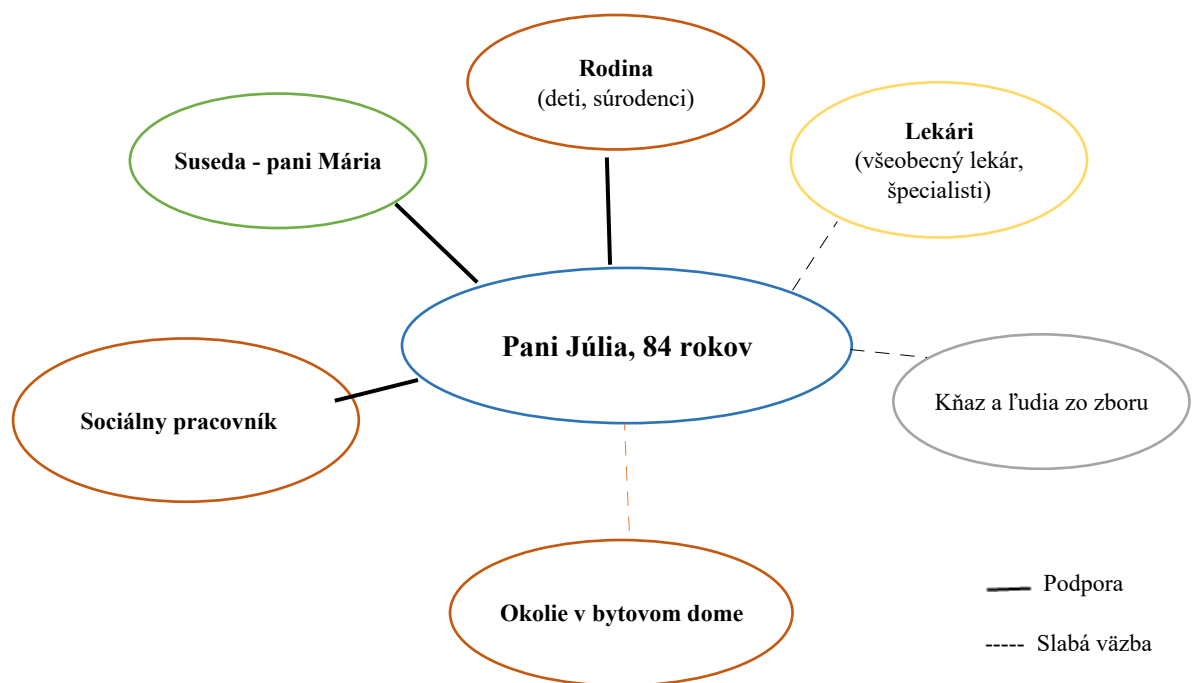
### Pracovná analýza

Pracovala na rôznych pozíciách (kuchárka, predavačka), najväčšiu časť svojej profesijnej trajektórie strávila v obchode. V produktívnom veku bola aktívna v rôznych združeniach a spolkoch. Aktuálne je jej najdôležitejšou aktivitou návšteva kostola a spevokolu.

Zdroj: Vlastné spracovanie

Jednou z možností, ako si môžu pomáhajúci profesionáli v priebehu spolupráce zaznačovať rodinné (podporné) vzťahy, ktoré sa dotýkajú klienta, je **ekomapa** (Radková, 2023). Potenciál jej využitia vidíme aj pri analýze predloženého prípadu. Uvádzame preto príklad ekomapy pani Júlie.

Obrázok 1: Ekomapa pani Júlie



Zdroj: Vlastné spracovanie

Vychádzajúc z analýzy prípadu, podľa dostupných informácií sme pred stanovením konkrétnych opatrení. Vypracovali sme analýzu úkonov, ktoré pani Júlia zvláda sama a pri ktorých potrebuje pomoc, čo je veľmi dôležité pre nastavenie konkrétnych opatrení, aby sme podporili jej autonómiu a zotrvanie v prirodzených podmienkach.

Toto zvládne sama	Pri tomto potrebuje pomoc
<ul style="list-style-type: none"><li>Malý nákup potravín (potraviny sú situované 50 metrov od jej bytu) – viac nevládze preniesť v rukách</li><li>Osobná hygiena (umyt' ruky, zubnú náhradu, upraviť si vlasy)</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>Priniesť väčší nákup (pitný režim, jedlo)</li><li>Pomoc pri kúpeľi</li><li>Úprava posteľnej bielizne – prezlečenie posteľe</li></ul>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- Obliecť sa a pripraviť si vhodný odev</li> <li>- Pranie a údržba šatstva</li> <li>- Ustlať si posteľ</li> <li>- Pripraviť si raňajky</li> <li>- Samostatne sa naobedovať, navečerať</li> <li>- Užiť lieky</li> <li>- Zatelefonovať a objednať si lieky, objednať sa na vyšetrenie</li> <li>- Návšteva kostola</li> <li>- Zaplatiť účty</li> <li>- Prevziať si starobný a vdovský dôchodok</li> <li>- Zamknúť a odomknúť dvere</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Upratanie bytu</li> <li>- Príprava zložitejších jedál</li> <li>- Preprava k lekárovi na dlhšie vzdialenosti</li> <li>- Sprevádzanie k lekárovi</li> <li>- Zdvihnúť sa zo zeme, keď spadne</li> </ul>
---	---

Situácia, v ktorej sa ocitla pani Júlia, má dôsledky na jej život – v nasledujúcom texte uvádzame tie kľúčové. Pre bližšie porozumenie odporúčame preštudovať si dôsledky na život klientky tak, ako sú vyššie uvedené v opise prípadu.

### **Dôsledky na život pani Júlie**

- depresia, smútok (z dôvodu straty blízkej osoby)
- sociálna izolácia (spôsobená zhoršením sluchu a ďalším zhoršením zdravotného stavu)
- ťažkosti so zvládaním základných úkonov sebaobsluhy
- ťažkosti so stravovaním (odkázaná na dcéru, nevládze si priniesť nákup, varí jednoduché jedlá)
- zanedbanie lekárskeho prehliadok (z dôvodu zhoršenia mobility)

Pre nastavenie ďalšieho procesu práce je dôležité zohľadniť aj skutočnosti, ktoré klientka už podnikla pre vyriešenie situácie.

### **Čo všetko už pani Júlia urobila**

- oslovila svoju susedu, aby jej poskytla poradenstvo, čo má vo svojej situácii robiť
- navštevuje aspoň obvodnú lekárku

### **Vyžiadaná dokumentácia k riešeniu prípadovej štúdie**

- rozhodnutie o priznaní a následné rozhodnutie o zvýšení dôchodkových dávok
- zdravotná anamnéza, záznam z posledného lekárskeho vyšetrenia

## **Komplexné posúdenie sociálnej situácie pani Júlie**

Pani Júlia je osamelo žijúca osoba vyššieho veku, ktorá trpí viacerými závažnými zdravotnými ťažkosťami (kardiovaskulárne a respiračné komplikácie), z dôvodu ktorých sa zhoršuje jej sebestačnosť. Problémy s vysokým krvným tlakom a arytmiou spôsobili, že v poslednom období dvakrát spadla a nevedela si privolať pomoc. Musela čakať dcéru, kým príde. V posledných týždňoch prišla o blízke osoby, čo ovplyvnilo jej súčasnú životnú situáciu. Uvedomuje si, že jej zdravotný stav sa zhoršuje a potrebuje pomoc pri niektorých úkonoch starostlivosti o seba a svoju domácnosť. Má veľké obavy z toho, že v budúcnosti sa ocitne v zariadení sociálnych služieb s celoročným pobytom.

Na základe analýzy situácie pani Júlie môžeme stanoviť dlhodobé a krátkodobé ciele. Pri ich stanovení sme vychádzali z „**klientkinej hypotézy**“, ktorá je súčasťou opisu predloženého prípadu. V tejto fáze analýzy prípadu prechádzame do procesu navrhovania opatrení, čo v praxi znamená do fázy intervencie.

### **Dlhodobé ciele**

- *Starat' sa o seba a svoju domácnosť*
- *Zostať doma čo najdlhšie, ako to pôjde*

### **Krátkodobé ciele**

- *Vyhľadať otorinolaryngológa a dať si vyšetriť sluch*
- *Pouvažovať nad možnosťami kompenzačných pomôcok (napr. načúvací prístroj)*
- *Navštíviť ostatných špecialistov, ku ktorým prestala chodiť*
- *Hľadať možnosti, ako by sa mohla stravovať*
- *Hľadať možnosti, aby si mohla priniesť aj väčší nákup*
- *Poskytnúť informácie o možnostiach rôznych aktivít s cieľom trávenia voľného času*
- *Osloviť najbližších (dcéru, nadviazanie spolupráce)*
- *Poskytnúť jej poradenstvo o možnostiach sociálnej služby: monitorovanie a signalizácia potreby pomoci*

Na základe analýzy prípadu pani Júlie a stanovenia cieľov práce, ktoré majú smerovať k podpore jej zotrvania v prirodzenom prostredí, navrhujeme nasledujúci **podporný plán**.

Tabuľka 6: Podporný plán

Potreby	Návrh opatrení, aktivít	Zdôvodnenie
<i>Mať pravidelnú a pestrú stravu</i>	Poskytnúť <b>základné sociálne poradenstvo</b> o možnostiach zabezpečenia stravy (stravovanie v spoločnej jedálni, príspevok na stravovanie, donáška stravy).	Mestá a obce poskytujú možnosť finančného príspevku pre starších ľudí na stravu v zariadeniach spoločného stravovania. Medzi <b>podpornými službami</b> nachádzame v zákone č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, v § 58 <b>Jedáleň</b> , kde sú upravené podmienky poskytovania tejto služby.
	<b>Asistencia</b> pri vyplnení žiadosti o posúdenie nároku na finančný príspevok pre osoby vyššieho veku, ktoré sa chcú stravovať v zariadeniach spoločného stravovania.	
	<b>Asistencia</b> pri výbere stravovacieho zariadenia a zabezpečení donášky stravy.	
<i>Vedieť, že mi niekto pomôže, ak spadnem</i>	<b>Sociálne poradenstvo</b> o možnostiach inštalácie zariadení, ktoré poskytujú starostlivosť na diaľku. Informácie o sociálnej službe <b>monitoring a signalizácia potreby pomoci</b> .	<b>Monitoring a signalizácia potreby pomoci</b> je podľa § 52 zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, formou dištančnej starostlivosti zameranej na prevenciu vzniku krízových situácií a ich riešenie. <b>Podstatné je, či v danom meste je táto služba zabezpečovaná, alebo poskytovaná.</b> Je tu možnosť byť samoplacm.
	<b>Poskytnutie informácií</b> o dostupnej technológii (SOS náramky, senzor pádu a pod.). Montáž trezoru pred dvere, aby mohla privolaná pomoc vstúpiť. <b>Vyhľadanie</b> osoby v jej okolí, ktorej dôveruje a zverila by jej kľúč.	
<i>Priniesť si nákup, ísť si sama nakúpiť</i>	<b>Asistovaný nákup</b> s cieľom posúdenia, v čom spočívajú ťažkosti. Pani Júlia deklarovala, že si nevládze priniesť väčší nákup v rukách. <b>Hľadanie alternatív</b> , ako by to dosiahla (napr. nákupný vozík pre seniorov, informácie o možnosti prepravnej služby).	Asistovaný nákup vnímame ako prostriedok, kde môže pomáhajúci profesionál analyzovať, ako pani Júlia zvláda aktivity spojené s nákupom potravín. Na základe nej môže nastaviť a hľadať možnosti, ako ju podporiť.
	<b>Konzultácia</b> s lekárkou o možnosti predpisu <b>chodúľky pre starších ľudí</b> , na ktorú by si počas nákupu mohla sadnúť. Prípadne aj počas sociálnych aktivít.	
	<b>Spolupráca</b> s dcérou, v akých intervaloch jej bude donášať potraviny, ktoré si nevládze priniesť sama.	
<i>Postarať sa o seba čo najdlhšie (základné úkony)</i>	<b>Vyhľadanie</b> kompenzačných pomôcok, ktoré by si mohla nechať nainštalovať, napríklad do kúpeľne (držadlá, stolička do	Stoličku do sprchy jej môže predpísať lekár špecialista.

<i>sebaobsluhy)</i>	vane a pod.).	
	<b>Stretnutie</b> s deťmi a rodinnými príslušníkmi pri nastavení možností, ako môžu podporiť pani Júliu.	
<i>Byť menej izolovaná a viac s rodinou</i>	<b>Dohodnutie</b> (s jej súhlasom) plánu návštev zo strany detí a vnúčat. Hľadanie ďalších alternatív, ako by mohla byť v intenzívnejšom kontakte s vnúčatami a so synom v zahraničí.	Pani Júlia si zakladá na vzťahoch s rodinou a opisuje ich ako fungujúce. Hľadať možnosti, ako by mohla byť v intenzívnom kontakte s ňou.
<i>Chodiť von a zúčastňovať sa na zaužívaných aktivitách</i>	<b>Kompenzácia</b> sociálnych dôsledkov zdravotného znevýhodnenia (uvažovanie o neformálnej starostlivosti zo strany dcéry)	Podľa § 41 by po posúdení odkázanosti na sociálnu službu mohla mať nárok na <b>domácu opatrovateľskú službu</b> . Pre pani Júliu je prostredie kostola veľmi dôležité. Od svojho detstva sa venuje spevu a pravidelne navštevuje kostol. Jednou z možností, ako podporiť jej sociálnu angažovanosť, je hľadať priestor, kde by mohla byť aktívna v zbore, napr. aj za pomoci dobrovoľníkov.
	Chodúľka pre staršie osoby a SOS tlačidlo, cez ktoré by si mohla privolať blízku osobu.	
	<b>Odporúčiť</b> možnosti trávenia voľného času (napr. aktivity v dennom centre).	
	<b>Poradenstvo</b> o možnosti zabezpečenia <b>domácej opatrovateľskej služby</b> .	
	<b>Konzultácia</b> so zástupcom farského úradu a hľadanie možností, ako by mohla byť pani Júlia užitočná a aktívna v zbore popri účasti na spevokole.	
<i>Udržanie a zlepšenie zdravotného stavu</i>	<b>Sprevádzanie</b> k lekárovi, <b>asistencia</b> pri objednaní k špecialistom.	Sprevádzanie patrí medzi poradenské metódy, ktoré využívajú sociálni pracovníci. <b>Spolupráca</b> s ošetrovateľskou lekárkou – vybavenie dopravnej zdravotnej služby. V prípade potreby môže ísť sociálny pracovník ako sprievod.
	<b>Sprostredkovanie</b> prepravy na vyšetrenie.	

Zdroj: Vlastné spracovanie

## 2. PRÍPADOVÉ ŠTÚDIE V SOCIÁLNEJ PRÁCI S RÔZNYMI CIEĽOVÝMI SKUPINAMI

V predchádzajúcej časti publikácie mali študenti možnosť oboznámiť sa s teoretickým ukotvením prípadovej štúdie v sociálnej práci a zároveň s jednotlivými krokmi, ktoré sú súčasťou analýzy prípadu. Nasledujúca časť publikácie pozostáva z konkrétnych prípadových štúdií, ktoré opisujú realistické situácie z praxe, dotýkajúce sa rôznych cieľových skupín, s ktorými sociálni pracovníci a sociálne pracovníčky prichádzajú v praxi do kontaktu. Každý z uvedených prípadov umožňuje študentovi alebo študentke:

- analyzovať vzniknutú situáciu,
- identifikovať príčiny vzniku situácie a jej dôsledky,
- navrhovať možné riešenia vzniknutej situácie,
- prepojiť doposiaľ osvojené poznatky s praktickými rozhodnutiami.

Predložené prípady, ktoré tvoria základ prípadových štúdií, boli upravené a anonymizované autorom, aby slúžili ako nástroj, podporujúci kritické myslenie, rozhodovanie a reflexiu u študentstva sociálnej práce. Diskutované alebo navrhované riešenia vzniknutých situácií nemajú záväzný charakter, ale slúžia ako príležitosť pre rozvoj odborných a profesijných kompetencií u študentstva sociálnej práce.

### ***Vyhlásenie autora***

*Táto publikácia je určená výlučne na vzdelávacie účely v rámci odbornej prípravy študentov a študentiek sociálnej práce a príbuzných pomáhajúcich profesií. Všetky prípadové štúdie, ktoré zachytávajú rôznorodé nepriaznivé sociálne situácie, slúžia ako nástroj na podporu a rozvoj analytického myslenia a schopnosti prepájať osvojené teoretické poznatky.*

*Preložené prípadové štúdie nepredstavujú reálnu (autentickú) dokumentáciu klientov a klientok používanú v praxi. Ide o upravené, anonymizované opisy nepriaznivej sociálnej situácie a osôb, ktoré nemožno spájať s konkrétnymi osobami, rodinami ani komunitami. Akákoľvek podobnosť s reálnymi osobami alebo situáciami je náhodná.*

*Navrhované riešenia vzniknutých situácií, ktoré sú výsledkom prípadovej štúdie, nemajú záväzný charakter pre výkon sociálnej práce v praxi. Ich cieľom je poskytnúť študentstvu možnosť komplexného uvažovania a motivovať ich k prepájaniu nadobudnutých poznatkov, čo si prax sociálnej práce priamo vyžaduje. Prípadové štúdie vo vzdelávacom procese predstavujú dôležitý nástroj, ako u študentstva podporiť odborné uvažovanie a kritickú reflexiu v kontexte predložených situácií.*

V nasledujúcich častiach publikácie budú predstavené konkrétne prípady, ktoré obsahujú podrobný opis životnej situácie jednotlivcov a rodín, určené na vypracovanie prípadových štúdií. Tieto prípady reflektujú aktuálne výzvy v sociálnej práci, medzi ktoré patria starnutie

populácie, chudoba či závislosti, a umožňujú študentom priamo pracovať s problémami, o ktorých sa hovorilo už v úvode.

**Prípadové štúdie zamerané na cieľovú skupinu osôb vyššieho veku v kontexte  
neformálnej a formálnej starostlivosti**

## **PRÍPAD č. 1: Arpád (zabezpečenie starostlivosti)**

**Prostredie:** Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny; obecný úrad

*Pán Arpád je 89-ročný vdovec, aktuálne je hospitalizovaný na oddelení dlhodobo chorých v nemocnici. Hospitalizácii predchádzal jeho pád, ktorý zapríčinil fraktúru pravej stehennej kosti. V roku 2020 mu náhle umrela manželka, s ktorou žil v malom rodinnom dome na dedine. V roku 2022 mu lekári diagnostikovali Alzheimerovu chorobu v počiatočnom štádiu. Po smrti manželky zostal žiť v dome sám, jeho dcéra ho pravidelne navštevovala a spoločne s ďalšími členmi sa striedali v starostlivosti o neho. Dcéra Monika má 51 rokov, pracuje v potravinárskom priemysle. Jej manžel je samostatne zárobkovo činný, za prácou cestuje do iných okresov. Rodina v súčasnosti stojí pred rozhodnutím, ako budú zabezpečovať starostlivosť o svojho príbuzného pána Arpáda. Za desať dní má byť prepustený z oddelenia dlhodobo chorých. Rodina zásadne odmieta umiestnenie pána Arpáda do zariadenia sociálnych služieb s celoročným pobytom napriek odporúčaniam ošetrojúceho lekára. Pán Arpád nemôže zostať doma sám, v novom prostredí. K fraktúre stehennej kosti došlo počas krátkodobého pobytu u syna. Chcel byť nápomocný svojej sestre Monike pri starostlivosti o otca. Počas pobytu u syna bol dosť podráždený a nevedel sa orientovať v priestore bytu ani v jeho okolí. Je odkázaný na dvadsaťštyrihodinovú starostlivosť. Jeho aktuálny stav je stabilizovaný. Fraktúra pravej stehennej kosti spôsobila výrazné zníženie jeho mobility, aktuálne nie je schopný samostatne sa hýbať, musí používať chodúľku, pomocou ktorej zvládne prejsť maximálne desať metrov. Pri pohybe na dlhšie vzdialenosti je odkázaný na invalidný vozík a pomoc inej fyzickej osoby. Dcéra Monika (51 rokov) sa rozhodla, že si otca po prepustení z hospitalizácie vezme do domácej starostlivosti. Manžel pani Moniku v tomto rozhodnutí podporuje, ale má obavy, či to Monika zvládne, pretože on bude často preč a ona zostane doma s otcom sama. Býva v dvojpodlažnom rodinnom dome. Pani Monika nevie, ako má ďalej postupovať, nevyzná sa v systéme kompenzácií ťažkého zdravotného znevýhodnenia. Otca plánuje ubytovať v miestnosti na prízemí. Nemá zabezpečené kompenzačné pomôcky pre otca a ani vhodnú posteľ.*

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Jeho otec umrel počas druhej svetovej vojny. Matka sa o nich starala sama. Pán Arpád mal staršieho brata, ktorý zomrel v roku 2005.

## **Sekundárna rodina**

Pán Arpád mal so svojou manželkou Martou dve deti, syna a dcéru. Syn aktuálne pracuje v strojárskvej firme. Syn má dve dcéry, ktoré žijú v blízkosti. Žije v rodinnom dome so svojou manželkou. Pani Monika je vydatá, s manželom bývajú v rodinnom dome. Má syna, ktorý žije 50 kilometrov od jej miesta bydliska. Dcéra pani Moniky je študentkou na vysokej škole. Dcéra je zamestnaná v potravinárskom priemysle. Pán Arpád má štyri vnúčatá a tri pravnúčatá.

## **Ďalšie vzťahy**

Pán Arpád trávil čas s rodinou, hlavne s dcérou, ktorá ho každý deň navštevovala. Jeho priatelia a ľudia zo susedstva ho navštevujú sporadicky. Ukazuje sa, že je to čoraz menej, pretože si nespomína na ich mená a vo väčšine prípadov ich nepozná.

## **Klientska hypotéza**

Dcéra pána Arpáda stojí aktuálne pred výzvou a rozhodnutím medzi inštitucionálnou, ambulantnou alebo domácou starostlivosťou. Nevie sa zorientovať v systéme kompenzácií ťažkého zdravotného postihnutia, ktoré by mohla využiť pri starostlivosti o otca. Potrebuje poradenstvo pri úprave miestnosti, kde jej otec bude ubytovaný. S rodinou sa potrebuje dohodnúť na systéme starostlivosti. Potrebuje, aby jej otec bol v bezpečí a mal naplnené všetky potreby. Odmieta možnosť inštitucionálnej starostlivosti, túto možnosť označila za neprijateľnú, považovala by to za vlastné zlyhanie.

## **Dôsledky na život pána Arpáda a jeho okolie**

Pán Arpád býval sám v rodinnom dome, jeho zdravotný stav sa zhoršil natoľko, že nemôže po opustení nemocnice bývať sám. Dcéra stojí pred veľkou dilemou, či má odísť z práce, kde pracuje takmer štyridsať rokov. Syn pána Arpáda sa pokúšal zabezpečiť svojmu otcovi starostlivosť, ale zvládol to len týždeň. Po tom, ako spadol u neho doma v noci, keď nevedel nájsť izbu, kde spí, sa jeho dcéra rozhodla, že otca vezme k sebe do bytu. Pán Arpád je veľmi podráždený, stále čaká, kedy sa bude môcť vrátiť k sebe domov. Nechápe, čo sa s ním deje.

## **Čo všetko už urobil pre vyriešenie situácie**

Konzultácia s lekárom v psychiatrickej ambulancii, ktorý lieči pána Arpáda. Ten im odporučil, aby navštívili sociálneho pracovníka a hľadali možnosti ďalšej starostlivosti o pána Arpáda.

## **PRÍPAD č. 2: Mária (nepriaznivá sociálno-ekonomická situácia)**

**Prostredie:** komunitné centrum/kancelária terénnej sociálnej práce

*Mária je 77-ročná vdova. Jej manžel Milan umrel pred tromi rokmi. Mária počas svojho života žila na mnohých miestach a viac ako štyridsať rokov pracovala v chemickom závode vo Vesteniciach. S manželom žila takmer štyridsať rokov. V minulosti si s manželom vzali úver, ktorý po čase nedokázali splácať, preto museli predať byt, v ktorom bývali dlhé roky. Na základe toho boli nútení presťahovať sa na východ k bratrancovi pani Márie. V náročnej životnej situácii si opätovne požičali finančné prostriedky od nebankovej spoločnosti, ktorej neboli schopní splácať pohľadávky. Pridali sa nedoplatky za elektrickú energiu a mobilný telefón. Obydlie, do ktorého boli nútení sa presťahovať, je lokalizované v segregovanej časti mesta. Pani Mária obýva pivničné priestory spomínaného domu. Priestor, v ktorom žije, nespĺňa základné požiadavky. K dispozícii má jednu izbu a kuchyňu, nemá sociálne zariadenie ani kúpeľňu. Kúri si tuhým palivom na sporáku, ktorý je v havarijnom stave. V rovnakom stave sú aj okná a vchodové dvere. Poberá dôchodok, ktorý je po zrážkach vo výške 420,58 €. Po manželovi jej zostali finančné záväzky (exekučné konania), spolu desať spoločností vymáha od nej rôzne pohľadávky. V mestskej časti žije od roku 2007. Voči mestu jej vznikol dlh na komunálnom odpade. Terénnu sociálnu pracovníčku oslovila so žiadosťou o pomoc pri hľadaní vhodného ubytovania, respektíve finančnej pomoci v jej krízovej situácii. Sporák, ktorý používala na vykurovanie pivničných miestností, má v havarijnom stave a hrozí vznik požiaru. Popritom čelí neustálemu tlaku zo strany príbuzných jej bratranca, aby sa odsťahovala alebo prispievala väčšou sumou. Aktuálne prispieva sumou 150 €. Mária trpí závažným pľúcnym ochorením, je po komplikovanej operácii, keď jej museli odobrať časť pľúc. Lekár odporúča zmenu prostredia.*

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Rodičia pani Márie pracovali na roľníckom družstve, kde neskôr nastúpila aj ona. Má šiestich súrodencov. Jej štyri sestry žijú vo vzdialenosti viac ako 150 kilometrov a jeden brat v zahraničí. Najmladší brat jej poskytol ubytovanie. Pri kontaktovaní súrodencov, či by jej vedeli pomôcť, neuspela. S manželom prežila takmer 40 rokov spoločného života.

## **Sekundárna rodina**

S manželom mala tri deti, dve z nich o ňu nejavia záujem. Jedna z dcér je v náročnej životnej situácii a nemôže matke poskytnúť starostlivosť ani náhradné ubytovanie. Pani Mária nevníma svoje deti ako zdroj opory, kontaktujú ju v prípade potreby pomoci, podpory.

## **Ďalšie vzťahy**

V lokalite má veľmi dobrú priateľku Zlatku, ku ktorej chodí každý deň. So svojimi sestrami je v telefonickom kontakte. Niekoľkokrát jej sľúbili, že ju navštívia, ale zatiaľ k tomu nedošlo. Jej širšia rodina o ňu nejavi záujem z dôvodu situácie, v ktorej sa ocitla.

## **Klientska hypotéza**

Mária by si chcela podať žiadosť o nájomné bývanie a hľadá možnosti, ako by mohla vyriešiť svoje finančné záväzky. Pričom jasne uviedla: „Do starobinca nepôjdem! Aj keby som tam mala umrieť.“

## **Dôsledky na život pani Márie a jej okolie**

Po úmrtí jej manžela Štefana začalo eskalovať napätie. Bratovi platí 150 € mesačne za ubytovanie. Po uhradení ďalších prostriedkov jej nezostáva dostatok peňazí na základné potraviny a lieky, ktoré by mala užívať pravidelne. Niektoré musela vysadiť. Žije vo vlhkom a v chladnom prostredí, čo negatívne ovplyvňuje jej zdravotný stav. Za posledný polrok bola už dvakrát hospitalizovaná na internom oddelení. Synovec na ňu vytvára nátlak, aby opustila obydlie, ak im nezačne prispievať vyššou sumou. Nátlak zo strany synovca prerástol od ekonomického a psychického nátlaku až po fyzické napadnutie. Podmienky, v ktorých žije, sa značne podpísali na jej zdravotnom stave.

## **Čo všetko už urobila pre vyriešenie situácie**

Mária oslovila svojich príbuzných a požiadala ich o pomoc, no, žiaľ, neuspela. Následne sa obrátila na mesto, v ktorom žije.

### **PRÍPAD č. 3: Miloš (posúdenie odkázanosti a umiestnenie do zariadenia sociálnych služieb)**

**Prostredie:** v prirodzenom prostredí

*Miloš je 59-ročný muž, aktuálne nezamestnaný a žije v opustenej budove, kde sa zdržiavajú osoby bez prístrešia. V minulosti prekonal akútnu cievnu mozgovú príhodu, ktorá mu čiastočne znehybnila pravú stranu tela. V minulosti žil so svojou matkou, ktorú opakovane fyzicky a verbálne napádal, za čo bol v kombinácii s drobnými krádežami opakovane vo výkone trestu odňatia slobody. Po smrti matky sa jeho súrodenci rozhodli, že rodičovský dom predajú. Správanie pána Miloša hodnotili ako nezvládnuteľné. V roku 2019 sa preto stal osobou bez prístrešia. V súčasnosti bol pre zhoršenie zdravotného stavu hospitalizovaný v miestnej nemocnici, kde mu bolo diagnostikované závažné onkologické ochorenie. Návrat na ulicu by mal v tejto fáze pre neho fatálne následky. Pán Miloš je vedený ako uchádzač o zamestnanie a poberá dávku v hmotnej núdzi. Sociálna sestra oslovila sociálnu pracovníčku pôsobiacu v útulku, kde by mohol byť pán Miloš po prepustení ubytovaný. Aktuálne disponoval prostriedkami, ktoré by pokryli náklady na jeho ubytovanie. Nemá však prostriedky, ktorými by si hradil základné potreby. Pán Miloš nie je schopný vykonávať prácu.*

### **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

#### **Primárna rodina**

Rodičia pána Miloša pracovali v miestnej továrni, obaja sú už po smrti. Má dvoch súrodencov, staršieho brata a mladšiu sestru, ktorí s ním odmietajú komunikovať. Ich vzťahy sa narušili po tom, ako ubližoval ich matke.

#### **Sekundárna rodina**

Pán Miloš je bezdetný, v minulosti mal vzťahy, ale nikdy sa neoženil.

#### **Ďalšie vzťahy**

Pán Miloš sa zdržiaval v izolovanej komunite osôb bez prístrešia. S okolitým sociálnym prostredím nekomunikoval, keďže sa mu ľudia vyhýbali aj kvôli jeho násilnej povahe.

#### **Klientska hypotéza**

Pán Miloš potrebuje preskúmať možnosti nároku na dávky zo systému sociálnej pomoci. Jeho prioritou je ubytovanie.

## **Dôsledky na život Miloša a jeho okolie**

Pán Miloš nedodržiaval stanovenú liečbu a zanedbal pravidelné lekárske prehliadky, čo viedlo k zhoršeniu jeho zdravotného stavu. Jeho zdravotný stav výrazne zhoršil pobyt na ulici a požívanie alkoholických nápojov. Ďalší pobyt na ulici bude mať podľa odborníkov fatálne následky na jeho život. Pán Miloš disponuje obmedzeným počtom financií, potrebuje nájsť ďalšie možnosti, ako si zabezpečiť príjem potrebný na pobyt v útulku. V domácom poriadku útulku je zdôraznený prísny zákaz požívania alkoholických nápojov, čo musí akceptovať pred nástupom do tejto inštitúcie, v ktorej mu môže byť poskytnuté dočasné ubytovanie.

#### **PRÍPAD č. 4: Tatiana (zosúladenie práce a neformálnej starostlivosti o osobu vyššieho veku**

**Prostredie:** Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny; terénna sociálna práca

*Pani Tatiana má 58 rokov a pracuje ako kontrolórka kvality v automobilovom priemysle. Je zamestnaná na plný úväzok a pracuje v prevádzke na ranné a popoludňajšie zmeny. Žije s manželom v dvojizbovom byte v bytovom dome v malej obci s približne 200 obyvateľmi. Do zamestnania dochádza autobusom približne 15 kilometrov, keďže nie je držiteľkou vodičského oprávnenia. Jej mesačný príjem tvorí hlavný zdroj financovania domácnosti. S manželom majú jedného syna, ktorý s manželkou a dieťaťom dlhodobo žije a pracuje v Nemecku. Syn rodinu navštevuje len sporadicky a jeho možnosti zapojiť sa do starostlivosti o starého otca sú obmedzené. Pani Tatiana už približne sedem rokov poskytovala svojmu otcovi občasnú pomoc. Počas voľných dní a víkendov ho navštevovala, zabezpečovala nákup potravín, pomáhala s domácnosťou, organizovala lekárske vyšetrenia a dohliadala na užívanie liekov. Otec, pán Ján, je vdovec; jeho manželka zomrela pred siedmimi rokmi na onkologické ochorenie. Odvtedy žije sám v rodinnom dome v prímestskej časti mesta, približne 25 kilometrov od bydliska dcéry. Pán Ján má 85 rokov. Pred aktuálnou hospitalizáciou sa liečil na hypertenziu a dlhodobo mal ťažkosti s chôdzou neurologického pôvodu, no bol orientovaný, komunikoval zrozumiteľne a väčšinu bežných denných aktivít zvládal sám. Pred tromi týždňami utrpel akútnu cievnu mozgovú príhodu spôsobenú náhlym prerušením prietoku krvi v mozgu. Je hospitalizovaný na neurologickom oddelení. Následkom ochorenia má ochrnutú pravú polovicu tela, poruchy artikulácie a je imobilný. Vyžaduje pomoc pri polohovaní, hygiene, stravovaní aj pri presune z lôžka. Lekári informovali pani Tatianu, že prognóza je neistá, no odporúčajú intenzívnu rehabilitáciu, ktorá by mohla viesť k čiastočnému zlepšeniu mobility a sebestačnosti. V súčasnosti je pán Ján odkázaný na nepretržitú (24-hodinovú) starostlivosť. Pán Ján v rozhovore so sociálnou pracovníčkou vyjadril súhlas s prechodným umiestnením na oddelení dlhodobo chorých a má záujem absolvovať rehabilitačný program. Zároveň uviedol, že ak by sa jeho stav dlhodobo nezlepšoval, bol by ochotný podať žiadosť o umiestnenie do zariadenia pre seniorov. Jeho dcéra Tatiana túto možnosť vníma s veľkými obavami a odmieta predstavu, že by bol otec umiestnený v zariadení sociálnych služieb. S manželom deklarujú zámer prevziať starostlivosť o otca v domácom prostredí po ukončení hospitalizácie. Byt, v ktorom žijú, nie je prispôsobený potrebám starostlivosti o imobilnú osobu. Pani Tatiana však aktuálne nevie, ako by bolo možné zosúladiť jej zamestnanie so zabezpečením celodennej starostlivosti. Nemá skúsenosti s opatrovaním imobilnej osoby, nepozná systém kompenzácií, sociálnych*

*služieb ani možnosti podpory neformálnych opatrovateľov. Zároveň pociťuje silnú zodpovednosť voči otcovi, ale aj obavy z finančných dôsledkov prípadného odchodu zo zamestnania. Práca je pre ňu dôležitá nielen z hľadiska príjmu, ale aj budúceho finančného zabezpečenia po úmrtí otca.*

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Pani Tatiana (59) má v súčasnosti už len svojho otca Jána (85), jej matka je už po smrti a súrodencov nemala.

### **Sekundárna rodina**

Pani Tatiana (59) má manžela (64) a jedného syna (35). Syn je osamostatnený a žije v Nemecku. Manžel pani Tatiany stále pracuje, no zvažuje odchod do dôchodku, nakoľko mu už naň vznikol nárok. Pani Tatiana má ešte nevestu, manželku svojho syna.

### **Ďalšie vzťahy**

Kontakty so susedmi sú skôr formálne. Širšia rodina nie je k dispozícii. Priateľské vzťahy pani Tatiana neoznačuje ako zdroj potenciálnej pomoci a opory.

### **Klientska hypotéza**

Pani Tatiana (59) potrebuje preskúmať legislatívne možnosti, ktoré by jej umožnili postarať sa o otca a zároveň zostať ekonomicky aktívna.

### **Dôsledky na život pani Tatiany a jej okolie**

Pani Tatiana potrebuje získať informácie o možnostiach formálnej podpory starostlivosti o otca a o legislatívnych nástrojoch, ktoré by jej umožnili zabezpečiť starostlivosť a zároveň si zachovať ekonomickú aktivitu.

## **PRÍPAD č. 5: Milan (zosúlad'ovanie práce a neformálnej starostlivosti o osobu vyššieho veku)**

**Prostredie:** Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny; mestský úrad

*Pán Milan je 49-ročný muž, ktorý pracuje ako technik údržby zariadení v textilnom priemysle. Je zamestnaný na plný úväzok v nepretržitej prevádzke a pracuje na zmeny (ranné, poobedné, nočné). V podniku pracuje viac ako 20 rokov. V poslednom období začal častejšie vymeškávať pracovné zmeny, využíva ošetrovné, dovolenky a krátkodobé pracovné voľno z dôvodu zabezpečovania starostlivosti o svoju matku. Pán Milan žije so svojou manželkou a 16-ročnou dcérou v trojizbovom byte v okresnom meste. Nemá súrodencov. Otec zomrel pred niekoľkými rokmi. Jeho matka, pani Anna (78 rokov), žije sama v rodinnom dome v obci vzdialenej približne 5 kilometrov od bydliska syna. Pani Anna je vdova, dlhodobo sa lieči na vysoký krvný tlak a diabetes. V posledných dvoch rokoch sa u nej postupne objavujú zmeny správania a kognitívne ťažkosti – dezorientácia, podráždenosť, verbálna agresivita, nepokoj, podozrievavosť a kolísanie nálad. Podľa pána Milana často odmieta pravidelne prijímať potravu, zabúda užívať lieky, hlavne v noci býva nepokojná a zásadne odmieta pomoc cudzích osôb. Praktický lekár pre dospelých odporučil neurologické vyšetrenie, ktoré potvrdilo prítomnosť Alzheimerovej choroby. Rodina sa pred približne šiestimi mesiacmi pokúsila presťahovať pani Annu do domácnosti pána Milana. Počas spoločného bývania sa však jej stav zhoršil – bola výrazne dezorientovaná, opakovane sa snažila odísť z bytu „domov“ a odmietala spolupracovať s členmi rodiny. Počas jednej noci pani Anna spadla v kúpeľni, mala podliatiny, ale k fraktúre nedošlo. Napriek tomu bola hospitalizovaná. Po prepustení z nemocnice sa vrátila späť do svojho rodinného domu. Aktuálne pán Milan zabezpečuje pre matku každodennú starostlivosť v závislosti od pracovných zmien. Zaisťuje nákupy potravín, kontrolu liekov, základnú hygienu, komunikáciu s lekármi a riešenie úradných záležitostí. S časťou starostlivosti mu pomáha manželka, najmä počas víkendov. Dcéra sa zapája v čase po škole. Zamestnávateľ pána Milana ho upozornil na zvýšenú absenciu. Vzhľadom na špecifickosť jeho pracovnej pozície je jeho zastupiteľnosť obmedzená. Pán Milan pociťuje tlak zo strany firmy a obavy zo straty zamestnania, zároveň si však nevie predstaviť, ako by bez práce dokázal zabezpečiť finančnú stabilitu rodiny. Oporou sú mu kolegovia, ktorí disponujú podobnou skúsenosťou so starostlivosťou o blízku osobu. Pán Milan opisuje dlhodobú únavu, vyčerpanie a pocity bezmocnosti. Jediný pravidelný priestor oddychu predstavuje stretávanie sa s kamarátmi pri futbale, ktoré vníma ako dôležitý spôsob zvládania záťaže, ktorá je na neho kladená zo strany matky v kontexte neformálnej starostlivosti.*

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Pán Milan má matku, pani Annu, otec zomrel pred časom. Súrodencov nemal.

### **Sekundárna rodina**

Pán Milan (49) je ženatý, jeho manželka pracuje v základnej škole ako asistentka. Ich spoločná dcéra (16) je študentkou strednej školy.

### **Ďalšie vzťahy**

Pán Milan má priateľov, s ktorými rád chodí na futbal. Oporou sú mu aj niektorí z kolegov a kolegyň v práci, ktorí mali alebo majú podobnú skúsenosť.

### **Klientska hypotéza**

Pán Milan potrebuje preskúmať legislatívne a systémové možnosti podpory, ktoré by mu umožnili zosúladiť výkon práce so zabezpečením starostlivosti o matku a zároveň znížiť jeho záťaž.

### **Dôsledky na život Milana a jeho okolie**

Pán Milan stojí pred rozhodnutím, ako zabezpečiť matke adekvátnu starostlivosť pri súčasnom zachovaní zamestnania. Situácia má vplyv na jeho psychické prežívanie, rodinné vzťahy, pracovnú stabilitu aj na fungovanie domácnosti. Zároveň sa zvyšuje riziko prehĺbovania sociálnej izolácie, vyčerpania a ohrozenia pracovného uplatnenia.

## **PRÍPAD č. 6: Lýdia (aktivizácia osoby vyššieho veku v prirodzenom prostredí)**

**Prostredie:** komunitné centrum, denné centrum

*Lýdia, 70-ročná vdova, navštívila kanceláriu sociálneho pracovníka po náhlej smrti svojej 93-ročnej matky s cieľom darovania jej osobných vecí, oblečenia a vybavenia domácnosti na charitatívne účely. Pani Lýdia zostala po smrti svojej matky sama, posledných desať rokov, odkedy umrel jej manžel, žila so svojou matkou, ktorú vzala k sebe domov. Kanceláriu sociálnej práce navštívila niekoľkokrát za sebou. Počas nosenia predmetných vecí sme s ňou nadviazali kontakt. Zistili sme, že má dve dcéry a jednu vnučku. Jedna z dcér žije v zahraničí a druhá v susednom meste, s touto dcérou mala osobné spory, ktoré naštrbili ich vzťah. Rada by túto skutočnosť zmenila a opäť by chcela častejšie vídať vnučku, nielen párkrát za rok. Rada cestuje, číta a začala pracovať na počítači, ktorý si kúpila. Ešte ho nevie celkom ovládať, ale snaží sa. Vo svojom okolí nemá priateľku, priateľa, s ktorými by sa stretávala a rozumela si. V miestnom klube dôchodcov ponúkajú činnosti, ktoré ju nenapĺňajú. Ukázalo sa, že je osamelá a nemá sa komu zdôveriť, hlavne vyrozprávať, čo ju ťaží. Nemá osobu, ktorej by mohla dôverovať. Predajom domu, ktorý vypratávala, stratila možnosť venovať sa záhrade. Jej fyzický stav je veľmi dobrý, rada cvičí cviky, ktoré si našla na internete. Počas stretnutí pôsobila veľmi inteligentne a otvorene. V jej prípade vidíme riziko vplyvu sociálnej izolácie. Samotný náhly odchod jej matky ju stále veľmi ťaží, bola súčasťou jej života.*

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Pani Lýdia prišla o manžela pred desiatimi rokmi, zostala žiť sama v dvojizbovom byte. Preto sa k nej nast'ahovala jej matka, ktorá tam žila do svojej náhlej smrti v roku 2023. Pani Lýdia mala mladšiu sestru, ktorá v mladom veku tragicky zahynula počas zájazdu do zahraničia. Túto skúsenosť si nesie so sebou celý život. Otec pani Lýdie pracoval na vedúcej pozícii a matka bola úradníčka. Pochádzala z Bratislavy, ktorú veľmi rada navštevovala, a s ňou aj Lýdia. Veľmi veľa spolu precestovali.

### **Sekundárna rodina**

Pani Lýdia mala s manželom dve dcéry, ktoré majú vlastné rodiny. Veľmi sa teší na svoje vnúčatá, ktorým by rada venovala viac času.

## **Ďalšie vzťahy**

Pani Lýdia je uzavretá a ťažšie nadväzuje priateľstvá a známosti. Má okruh ľudí (susedka, kamarátka), s ktorými udržiava kontakt. Zatiaľ nenavštevuje žiadne organizácie.

## **Klientska hypotéza**

Klientka sa cíti po odchode svojej matky osamelá a svoj voľný čas by rada zmysluplne využila.

## **Dôsledky na život pani Lýdie a jej okolie**

Náhly odchod matky pani Lýdiu veľmi zasiahol a zmenil jej dennú rutinu, zrazu stála pred výzvou, ako riešiť svoj zostávajúci voľný čas, čo urobiť s domom, ktorý zdedila po matke. Ten pre ňu znamenal veľmi veľa, rada tam chodievala na bicykli, pestuje v záhrade kvetiny, zeleninu a ovocie, vracia ju to do obdobia, keď boli so sestrou deťmi. No údržba domu a okolia ju pre ňu náročná, sama ju nezvláda. Preto dlho zvažovala možnosť predaja domu, na ktorú nakoniec pristúpila.

## **Čo všetko už urobila pre vyriešenie situácie**

Pani Lýdia navštívila komunitné centrum, kde darovala veci na charitatívne účely.

## **PRÍPAD č. 7: Iveta a Juraj (neformálna starostlivosť o blízku osobu)**

**Prostredie:** sociálny/-a pracovník/-čka v obci/meste

*Pán Juraj je 66-ročný muž, ktorý je aktuálne na starobnom dôchodku. So svojou manželkou Ivetou žije v byte v centre mesta. Pani Iveta má 67 rokov a od roku 2003 je na invalidnom dôchodku. Trpí viacerými chronickými ochoreniami. V súčasnosti sa jej pridružili akútne ťažkosti s pamäťou. V jej prípade došlo k neurodegeneratívnym zmenám, ktoré vyústili do diagnostikovania akútneho nástupu demencie. Pani Iveta sa v priebehu pár dní zmenila a stala sa odkázanou na pomoc inej fyzickej osoby. Lekári rozhodli o jej akútnej hospitalizácii. Manžela konfrontovali s tým, že neodporúčajú jej návrat do prirodzeného prostredia. Pre pána Juraja znamenala táto informácia veľký šok, ktorý považoval za neakceptovateľný. Ich manželstvo, ktoré trvá viac ako 30 rokov, bolo vždy harmonické a doposiaľ všetky výzvy zvládali spoločne. Odmietla túto možnosť, no lekári sa vyjadrili, že je mimo jeho individuálnych schopností a síl, aby dokázal zabezpečiť celodennú a plnohodnotnú starostlivosť o svoju manželku, ktorá sa v priebehu pár dní stala odkázanou na pomoc inej osoby. Stanovisko odborníkov bolo jasné – umiestniť ju do zariadenia pre seniorov, prípadne do špecializovaného zariadenia. Pán Juraj nikdy neuvažoval nad touto eventualitou, nevie sa orientovať v systéme sociálneho zabezpečenia. Z celej situácie je deprimovaný, čo negatívne vplýva na jeho psychický a fyzický stav. Neschopnosť postarať sa o manželku vníma ako vlastné zlyhanie.*

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Juraj a Iveta pochádzajú z tej istej obce, v ktorej žili aj ich rodičia. V súčasnosti sú ich rodičia už po smrti. Pán Juraj má jedného mladšieho brata, s ktorým neudržiava kontakt. Pani Iveta má brata, ktorý sa stará o ťažko zdravotne znevýhodnenú partnerku.

### **Sekundárna rodina**

Manželia majú jedného syna (39 rokov), ktorý aktuálne žije v zahraničí, kde pracuje na manažérskej pozícii.

### **Ďalšie vzťahy**

Manželský pár má dobrý priateľský vzťah s bývalou kolegyňou pani Ivety, ktorá je pánovi Jurajovi veľkou oporou. Iných príbuzných, s ktorými by boli v kontakte, nemajú. Veľkou

oporou im je aj krstná dcéra pani Ivety, ktorá sprevádzala pána Juraja na návštevách nemocnice a následne na oddelení dlhodobó chorých.

### **Klientska hypotéza**

Pán Juraj vníma umiestnenie manželky do zariadenia pre seniorov veľmi traumatizujúco. Pani Iveta si aktuálne neuvedomuje, čo sa okolo nej deje, nespoznáva svojho manžela. Pri každej návšteve ho však prosí, aby ju vzal domov.

### **Dôsledky na život pani Ivety, Juraja a ich okolie:**

Pán Juraj je pod veľkým psychickým tlakom, nerozumie, čo sa udialo v prípade jeho manželky. Vyčíta si neschopnosť postarať sa o ňu doma. Doposiaľ mu odborníci neponúkli alternatívu k domácej starostlivosti. On sa odmieta zmieriť s touto skutočnosťou a stále verí, že sa mu podarí nájsť alternatívu, aby mohla zostať s ním doma. Nevie si predstaviť život bez nej. Okolité zariadenia sociálnych služieb sú kapacitne preplnené a tie vzdialenejšie sú pre neho veľkým problémom. Ak nastane táto možnosť, chce byť s ňou každý deň. Uvažoval aj nad vlastným umiestnením, ale jeho zdravotný stav tomu nezodpovedá.

### **Čo všetko už urobil pre vyriešenie situácie**

Oslovil sociálnu sestru, aby im pomohla s vybavovaním náležitostí.

## **Prípadové štúdie z oblasti sociálnej práce s rodinou**

## **PRÍPAD č. 8: Magdaléna (tehotenstvo, priznanie rodičovských práv)**

**Prostredie:** kancelária terénnej sociálnej práce

*Magdaléna má 17 rokov a je študentkou strednej odbornej školy v odbore cukrár – pekár. Stredná odborná škola je vzdialená od miesta jej bydliska 25 kilometrov, preto žije počas týždňa na internáte. V meste, v ktorom študuje, sa zoznámila s jej partnerom Milanom, ktorý aktuálne pracuje v automobilovom priemysle (pracovná zmluva). Milan má 19 rokov, žije so svojimi rodičmi. Počas týždňa býva na ubytovni. Magdaléna po návšteve svojej gynekologičky zistila, že je tehotná, konkrétne v 15. týždni tehotenstva. Otcom jej nenarodeného dieťaťa je jej aktuálny partner, ktorý sa k otcovstvu hlási. Milanovi rodičia ponúkli mladému páru pomocnú ruku, rozhodli sa, že uvoľnia spodné podlažie v rodinnom dome, kde žijú, aby si tam Magdaléna a Milan vytvorili podmienky na starostlivosť a výchovu ich dieťaťa. Magdaléna dlho váhala, kým túto informáciu oznámila aj svojej matke, ktorá to tiež prijala. Jej otec umrel pred dvoma rokmi, podľahol závažnému ochoreniu. Magdaléna s jej matkou navštívila kanceláriu terénnej sociálnej práce, aby získali informácie o ďalšom postupe, čo môžu v tejto fáze tehotenstva urobiť – ako majú ďalej postupovať v kontexte rodičovských práv a komunikácie so školou. Magdaléna dovŕši plnoletosť tri mesiace po narodení dieťaťa.*

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Magdaléna pochádza z malej rodiny, má jednu mladšiu sestru, ktorá žije v spoločnej domácnosti s matkou. Otec umrel pred dvoma rokmi. Starí rodičia z otcovej strany sa tejto správe veľmi potešili a podporujú ju. Jej sestra tiež študuje na strednej odbornej škole.

### **Sekundárna rodina**

Magdaléna a Milan sú partnermi už dva roky, zatiaľ nežili spolu v jednej domácnosti. Stretávali sa v mieste bydliska rodičov. Partneri práve očakávajú potomka, konkrétne syna.

### **Ďalšie vzťahy**

Magdaléna má dobrý vzťah so svojimi spolužiakmi a spolužiačkami. Učitelia, ktorí ju vyučujú, vysoko hodnotia jej schopnosti a podporujú ju v individuálnom štúdiu. Škola sa jej bude snažiť vyjsť v ústrety, aby dokázala zladit' študijné a rodičovské povinnosti.

## **Klientska hypotéza**

Klientka stojí pred výzvou, ako dosiahnuť plnoletosť, aby sa mohla starať o svoje dieťa. Dôležité je pre ňu upraviť si povinnosti v škole tak, aby ich zvládla. Rada by skončila školu a získala maturitné vysvedčenie.

## **Dôsledky na život Magdalény a jej okolie**

Magdaléna doposiaľ neuvažovala nad spoločným životom so svojím partnerom. Tehotenstvo je pre ňu obrovská výzva, nemá dostatok informácií o priebehu ich ďalšieho spoločného života. S jeho rodičmi sa stretávala len sporadicky, nemajú vytvorený dostatočne blízky vzťah. Má obrovské obavy z toho, ako bude vyzerat' jej spolužitie a či bude zvládat' výchovu svojho syna, ktorý sa im má čoskoro narodiť. Rodičia sú im veľkou oporou, pomáhajú im nielen finančne. Jej partner Milan sa rozhodol, že zainvestuje do prerobenia prízemného podlažia, a začal si hľadať prácu, ktorá by bola bližšie k domu.

## **Čo všetko už urobila pre vyriešenie situácie**

Magdaléna pravidelne navštevuje gynekologickú ambulanciu, dodržiava inštrukcie lekárky. Školu informovala o tejto novej skutočnosti a začala hľadať riešenia, preto sa obrátila na sociálnych pracovníkov, keďže nevie, ako by mala ďalej postupovať.

## **PRÍPAD č. 9: Renáta (zverenie detí do náhradnej starostlivosti)**

**Prostredie:** SPODaSK, kancelária terénnej sociálnej práce

*Pani Renáta má 46 rokov. V júli jej náhle zomrela dcéra Ľubica (23 rokov) v dôsledku zlyhania viacerých orgánov. Úmrtie bolo nečakané, v minulosti netrpela žiadnym závažnejším chronickým ochorením. Ľubica žila so svojim partnerom Tiborom (21 rokov) v spoločnej domácnosti a mali spolu dve maloleté deti – Timeu (2 roky) a Lukáša (7 mesiacov). Po náhlom úmrtí partnerky Tibor situáciu nezvládal. Podľa vyjadrenia rodiny bol uzavretý do seba a prežíval veľký smútok. Opakovane uvádzal, že „nevie, ako má ďalej fungovať“. Strata partnerky pre neho predstavovala náhly zlom v živote, na ktorý nebol pripravený. Po niekoľkých dňoch od úmrtia odišiel z domácnosti k svojim príbuzným, pričom uviedol, že „potrebuje byť sám“ a nevie sa s udalosťou vyrovať. S deťmi ostal v kontakte, zaujímal sa o ich stav a pravidelne sa informoval u pani Renáty o tom, ako sa im darí. Tibor pochádza z neúplnej rodiny. Vyrastal s matkou, s otcom dlhodobo neudržiava kontakt. Je najstarším z troch súrodencov, mladší súrodenci ešte navštevujú základnú školu. Jeho matka je dlhodobo nezamestnaná a rodina sa nachádza v zložitej sociálnej situácii. Tibor má ukončené základné vzdelanie, v minulosti pracoval krátkodobo na rôznych brigádach, v čase úmrtia partnerky bol bez stáleho zamestnania. Opakovane vyjadril, že má svoje deti rád a záleží mu na nich, avšak v súčasnosti sa necíti byť schopný zabezpečiť im stabilnú a plnohodnotnú starostlivosť bez pomoci. Uvedomuje si svoje limity, ako aj nepriaznivú sociálnu a ekonomickú situáciu, v ktorej sa nachádza. Z tohto dôvodu súhlasil s tým, aby sa o deti dočasne starala stará mama Renáta, ktorú vníma ako bezpečnú a stabilnú osobu pre ich ďalší vývin. V rozhovoroch naznačuje záujem v budúcnosti postupne preberať väčší podiel zodpovednosti za deti, avšak aktuálne potrebuje čas na spracovanie straty partnerky. Pani Renáta sa po konzultácii s manželom rozhodla, že si napriek vlastnej náročnej životnej situácii vezme obe vnúčatá do svojej osobnej starostlivosti. Vnímala to ako nevyhnutné riešenie, aby deti nemuseli byť umiestnené mimo rodiny. Renáta už pred touto udalosťou zabezpečovala starostlivosť o vlastné dve maloleté deti – dcéru (15 rokov) a syna (17 rokov), ktorí navštevujú strednú školu. Rodina žije v malom rodinnom dome na vidieku. V domácnosti spolu s Renátou, jej manželom a ich deťmi žije aj svokra Margita (71 rokov), ktorá má viaceré chronické zdravotné ťažkosti (problémy s pohybovým aparátom, vysoký krvný tlak) a vyžaduje čiastočnú pomoc pri niektorých každodenných úkonoch. Po príchode vnúchat do domácnosti sa výrazne zvýšila záťaž celej rodiny. Renáta zabezpečuje každodennú starostlivosť o dve maloleté deti. Zároveň sa snaží venovať svojim dospievajúcim deťom,*

*ktoré udalosť prežívajú veľmi citlivo, a podporovať manžela, ktorý situáciu taktiež vníma ako náročnú. Tibor s deťmi udržiava nepravidelný kontakt.*

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Rodičia pani Renáty žijú v obci vzdialenej 30 kilometrov, sú poberateľmi starobného dôchodku.

### **Sekundárna rodina**

Renáta žije v manželstve s manželom Pavlom už dvadsať rokov. Matka jej manžela žije s nimi v spoločnom rodinnom dome, v samostatnej časti. Renáta mala tri deti, najstaršia dcéra Lubica umrela, mladší syn navštevuje strednú odbornú školu a dcéra je v poslednom ročníku základnej školy. Rodičia jej zaťa Tibora žijú v susednej obci a z dôvodu ťažkej sociálno-ekonomickej situácie nejavia záujem o maloleté deti, respektíve o ich starostlivosť.

### **Ďalšie vzťahy**

Renáta žije v lokalite, kde sa s každým dobre pozná, náhly odchod jej dcéry zasiahol aj ich. Ľudia v susedstve sú jej nápomocní.

### **Klientska hypotéza**

Zabezpečiť starostlivosť o maloleté deti a úradne ich zveriť do starostlivosti matky.

### **Dôsledky na život pani Renáty a jej okolie**

Pani Renáta veľmi ťažko nesie odchod svojej najstaršej dcéry, je pre ňu veľmi náročné sa vyrovnáť so smútkom, ktorý prežíva. Napriek tomu musela zaujať jasné stanovisko, či sa dokáže postarať o svoje vnúčatá. Umiestnenie detí do centra pre deti a rodinu neprichádza podľa nej do úvahy: „To by ma položilo. Svojej dcére by som to neurobila.“ Hoci vie, že to bude náročné aj po ekonomickej stránke, rozhodla sa, že sa pred túto výzvu s manželom, ktorý pracuje v železniarňach na týždňovky, postavia.

### **Čo všetko už urobili pre vyriešenie situácie**

Navštívili sociálnu pracovníčku v meste, kde žijú, a oslovili oddelenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

## **PRÍPAD č. 10: Katka (proces reedukácie)**

**Prostredie:** reedukačné centrum a terénna sociálna práca

*Katka je 16-ročné dievča a už druhý rok je v procese prevýchovy. Príčin jej umiestnenia do reedukačného centra bolo viac. Jej otec zostal na starostlivosť o svoje deti sám. Katka má ešte dvoch bratov, jedného staršieho a druhého mladšieho. Preto sa rozhodol, že zostane žiť v spoločnej domácnosti so svojou sestrou a jej rodinou. Ich otec sa s pomocou sestry stará aj o Katkinho mladšieho brata, ku ktorému sa podľa jej slov „otec správa lepšie ako k nej“. Katka sa postupne začala vymykať spod kontroly svojho otca, stretávala sa so skupinkou mladých ľudí, kde bol prítomný alkohol a cigarety. Otec mal dokonca podozrenie aj na prítomnosť psychotropných látok. Zároveň sám deklaroval, že si s výchovou maloletej dcéry nevie dať rady, preto je v mnohom odkázaný na svoju sestru, ktorá sa mu snaží pomáhať. V tomto čase otec riešil v spolupráci s tetou a so školou aj výrazné zhoršenie prospechu a počet neospravedlnených vymeškaných hodín z vyučovania. Katka si v tejto rovesníckej skupine našla aj partnera, s čím jej otec a teta nesúhlasili. Katke zamedzili kontakt s touto rovesníckou skupinou. Názor otca zdieľala aj jej teta, ktorej veľmi dôverovala a považovala ju za vzor. Reakcia Katky bola, že sa vybrala do centra pre deti a rodinu, kde ohlásila, že ju jej teta fyzicky a psychicky týra. Katkina teta bola preto zapojená do vyšetrovacieho procesu, ktorý túto skutočnosť nepotvrdil. Katka bola z týchto a vyššie spomenutých dôvodov umiestnená do reedukačného centra. Jej teta niesla a stále aj nesie túto životnú skúsenosť veľmi ťažko, musela podstúpiť vyšetrovanie, ktoré nebolo pre ňu ľahké. Na svoju neter sa veľmi nahnevala. Jej otec prežíval rovnaké pocity. Otec aj naďalej zlyhával vo výchove, a preto aj jej starší brat bol umiestnený v diagnostickom centre. Zamestnankyne reedukačného centra zistili, že Katka si uvedomila situáciu, ktorú spôsobila, a jej rodina jej veľmi chýba. Predovšetkým kontakt s jej súrodencami a otcom. Jej matka s ňou neudržiava kontakt a nemá stabilné bývanie, kde by sa o Katku mohla starať. Informácie o tom, kde sa zdržiava Katka, nemá k dispozícii. Rodina Katku odmieta, teta má obavy z toho, čo by sa počas návštevy mohlo udiat’.*

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Katkin otec je dlhodobo nezamestnaný, žije z príspevku v hmotnej núdzi. Má dvoch synov, starší je umiestnený v diagnostickom centre a mladší žije s otcom v dome tety. Aktuálne navštevuje základnú školu. Matka sa zdržiava na neznámom mieste, je osobou bez prístrešia.

## **Sekundárna rodina**

Katka zatiaľ nemá svoje deti. Kontakt so širšou rodinou neudržiava.

## **Ďalšie vzťahy**

Katka je stále v kontakte aj s členmi rovesníckej skupiny, ku ktorej patrila. Pri poslednej návšteve doma odišla a stretla sa so svojím priateľom. V komunite, kde žije jej otec, ju vylúčili aj ostatní obyvatelia a majú obavy z komunikácie s ňou.

## **Klientska hypotéza**

Klientka chce obnoviť svoje vzťahy v rodine, získať dôveru tety, aby sa po ukončení starostlivosti v reedukačnom centre mala kam vrátiť a získala od svojej rodiny oporu.

## **Dôsledky na život Katky a jej okolie**

Katka v súčasnosti znáša odlúčenie od rodiny veľmi ťažko, neuvedomila si dostatočne, čo jej lož spôsobí, a aké bude mať dôsledky na jej ďalší život. Katka cíti, že ju jej rodina odmieta, veľmi ťažko znáša, keď jej priatelia odchádzajú na prázdniny domov a ona zostáva v centre aj napriek tomu, že je vzdialené od jej bydliska len 15 kilometrov.

## **Čo všetko už urobila pre vyriešenie situácie**

S rodinou intenzívne spolupracuje sociálny kurátor, ktorý so zamestnancami reedukačného centra a s terénnymi sociálnymi pracovníkmi pripravoval rodinu na jej návraty. Pracuje na podmienkach v rodine.

## **PRÍPAD č. 11: Martina (nesplnená vyživovacia povinnosť otca maloletých detí)**

**Prostredie:** kancelária terénnej sociálnej práce

*Pani Martina (39 rokov) žije po rozvode so svojimi dvoma maloletými deťmi Sárrou (14) a Tomášom (10). Pred štyrmi rokmi sa presťahovala k svojej matke, ktorá býva vo vidieckom rodinnom dome. Pán Peter, jej exmanžel, odišiel po rozvode do Českej republiky, kde začal pracovať v zahraničnej firme a založil si tam novú rodinu. Pri rozvode boli deti zverené do osobnej starostlivosti Martiny, pričom Peter bol povinný prispievať na ich výchovu sumou 100 € na každé dieťa. Spočiatku plnil svoje vyživovacie povinnosti bez problémov, no po dvoch rokoch začal s platbami meškať a hradil ich nepravidelne. Napriek tomu vždy peniaze poslal. Pred približne rokom však úplne prestal platiť výživné. Martina sa snažila situáciu riešiť opakovanými rozhovormi s bývalým manželom, ktorému oznámila svoj zámer riešiť neplnenie jeho povinností. Peter však argumentoval, že po založení novej rodiny a vzhľadom na svoje aktuálne výdavky už nemá dostatok financií na podporu detí z prvého manželstva. Situáciu komplikuje aj to, že Martina musela opustiť prácu predavačky v potravinách, pretože žiada o opatrovateľský príspevok pre svoju matku, ktorá má vážne problémy s pohybovým aparátom. Stratou príjmu sa jej finančná situácia výrazne zhorší. Rozhodnutá túto situáciu riešiť vyhládala terénnych sociálnych pracovníkov s prosbou o poradenstvo, ako postupovať pri neplnení vyživovacej povinnosti zo strany bývalého manžela.*

### **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

#### **Primárna rodina**

Pani Martina žije v rodinnom dome so svojou matkou Irenou (64 rokov), ktorá je starobnou dôchodkyňou. Jej otec už nežije. Martina má dvoch súrodencov, brata a sestru, ktorí sa už osamostatnili a žijú so svojimi rodinami v širšom okolí.

#### **Sekundárna rodina**

Martina má dve maloleté deti – Sárrou (14 rokov) a Tomáša (10 rokov) –, ktoré pochádzajú z jej predchádzajúceho manželstva. Deti si aktuálne plnia povinnú školskú dochádzku, čo je pre matku – samoživiteľku náročné.

#### **Ďalšie vzťahy**

Maloleté deti neudržiavajú kontakt s novou rodinou ich otca. S otcom sa stretávajú výhradne v online prostredí, kde im zvykne cez platformu Messenger telefonovať.

### **Klientska hypotéza**

Martina zvažuje právne kroky, aby sa dostala k prostriedkom, ktoré jej právom prináležia. Nevie sa zorientovať v celom procese, a preto navštívila sociálneho pracovníka.

### **Dôsledky na život pani Martiny a jej okolie**

Martina musela odísť z práce, pretože zdravotný stav jej matky, s ktorou žije v spoločnej domácnosti, sa výrazne zhoršil. Je odkázaná na celodennú starostlivosť. Prostriedky, ktorými rodina disponuje, im postačujú na pokrytie základných potrieb.

### **Čo všetko už urobila pre vyriešenie situácie**

Opakovane vyzvala otca svojich detí. V súčasnosti navštívila kanceláriu terénnej sociálnej práce, kde sa informovala o možnostiach, ako by bolo možné jej situáciu riešiť.

## **PRÍPAD č. 12: Karolína (neplnenie povinnej školskej dochádzky)**

**Prostredie:** SPODaSK

*Matka maloletej 15-ročnej Karolíny sa obrátila na sociálneho pracovníka pôsobiaceho na príslušnom orgáne sociálnoprávnej ochrany s podnetom týkajúcim sa výraznej zmeny v správaní jej dcéry. Primárna rodina, v ktorej maloletá Karolína vyrastala, dlhodobo spolupracuje s terénnymi sociálnymi pracovníkmi a zamestnankyňami komunitného centra. V minulosti sa fungovania rodiny dotklo niekoľko nepriaznivých sociálnych situácií vrátane zanedbávania školskej dochádzky starších súrodencov, nepriaznivej ekonomickej situácie, neistého bývania, zdravotných ťažkostí a rozvodu matky s otcom maloletej Karolíny. Nepriaznivá sociálna a ekonomická situácia pretrváva aj v súčasnosti, matka je samoživiteľkou rodiny, žijú vo vidieckej lokalite v nájme, ktorý je nákladný, matka je vedená v evidencii uchádzačov o zamestnanie, nakoľko pred časom prišla o prácu kvôli prepúšťaniu vo firme, kde pracovala 18 mesiacov. V súčasnosti poberá dávku v hmotnej núdzi, príspevok na bývanie im nebol priznaný, pretože s prenajímateľom nemajú podpísanú oficiálnu zmluvu o nájme. Otec Karolíny sa sporadicky podieľa na jej výžive.*

*Matka maloletej Karolíny (15 rokov) sa obrátila na základe odporúčania terénnych sociálnych pracovníkov na oddelenie sociálnoprávnej ochrany, aby jej pomohli vyriešiť situáciu spojenú so zanedbávaním povinnej školskej dochádzky. Maloletá Karolína si pred polrokom našla priateľa Damiána (18 rokov), ktorý podľa slov jej matky nemá na ňu pozitívny vplyv. Karolína sa na neho citovo naviazala. V súvislosti s týmto vzťahom sa u Karolíny objavili prvky rizikového správania (záškoláctvo, cigarety), ktoré majú negatívny vplyv na jej psychosociálny vývin. Matka pripisuje vinu za vzniknutú situáciu výhradne Damiánovi. Karolína aktuálne navštevuje špeciálnu základnú školu. Pedagogickí zamestnanci za posledný polrok zaznamenali zhoršenie školského prospechu, opakované neospravedlnené absencie a porušovanie školského poriadku. Pedagogickí zamestnanci a zamestnankyne deklarovali, že napriek náročnej situácii, v ktorej sa rodina opakovane nachádzala v minulosti, matka stále dbala na školskú dochádzku a študijné výsledky maloletej Karolíny. V súčasnosti si za stratégiu riešenia situácie zvolila, že maloletú každý deň odprevádza ráno do školy. Napriek tomu sa stávalo, že počas vyučovania opakovane utiekla a po skončení vyučovania viackrát neprišla domov včas. Matka má dôvodné obavy, ktoré sa dotýkajú sexuálnej aktivity maloletej Karolíny a rizika predčasného tehotenstva, nakoľko sa správa veľmi impulzívne a nezodpovedne. Matka má dôkazy o sexuálnej aktivite maloletej s Damiánom. Matka opakovane navštívila zamestnancov a zamestnankyne*

špeciálnej školy a kancelárie terénnej sociálnej práce. Vyvrcholením situácie bol fakt, že Karolína utiekla k rodine svojho priateľa Damiána, matku o tom informovala správou cez sociálne siete, ale napriek jej opakovanému naliehaniu sa domov niekoľko dní nevrátila. Rozhodla sa vycestovať na miesto, kde žije Damián s rodičmi, a priviedla dcéru späť, čo bol impulz, na základe ktorého sa matka rozhodla riešiť situáciu. Damiánovi rodičia situáciu odmietli riešiť. Karolína zároveň podozrievala svoju matku, že za jej nesúhlasom s jej vzťahom stojí aj fakt, že sama prechováva city k jej priateľovi. Medzičasom bol matke určený osobitný príjemca a matka vykazuje známky vyčerpania, nakoľko je sama vystavená výchovným problémom a dlhodobej sociálnej a ekonomickej frustrácii. Sama o sebe hovorí, že zlyhala a cíti sa bezmocne. Nakoľko vychováva ešte maloletú 6-ročnú dcéru Sáru, ktorá začala navštevovať 1. ročník základnej školy, musí venovať pozornosť aj jej. Jediné riešenie vidí v umiestnení Karolíny v reedukačnom centre.

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Karolína má troch súrodencov, jej starší brat žije v Žiari nad Hronom. Spolu s ďalšími dvoma sestrami – Sárou (6 rokov) a Pavlínou (19 rokov) – žije v dome svojej matky, ktorý majú v prenájme. Matka v súčasnosti nepracuje, stratila prácu kvôli prepúšťaniu vo firme, kde bola zamestnaná. Otec maloletej Karolíny žije v susedstve. Vzťah medzi jej rodičmi je však naštrbený, matka mu vyčíta absenciu na plnení rodičovských povinností, ktoré podľa jej slov zanedbáva. Karolína nerešpektuje ani jeho názor a hranice, ktoré jej s matkou nastavili.

### **Sekundárna rodina**

Karolína má v súčasnosti vzťah, jej partner je plnoletý (18 rokov), žije v obci vzdialenej 50 kilometrov, ale pravidelne za ňou dochádza. Začiatkom roku 2023 sa vrátil z Českej republiky, žije so svojou matkou. V Českej republike žil so svojim otcom, od ktorého po dovŕšení plnoletosti odišiel. Jeho matka žije v segregovanej lokalite so svojim súčasným partnerom a deťmi.

### **Ďalšie vzťahy**

Karolína má blízky vzťah so spolužiačkou Aničkou, ktorá jej pomáha so školskými povinnosťami. Často sa stávalo, že v minulosti klamala Karolíninej matke, že Karolína bude s ňou, a pritom bola s jej priateľom.

### **Klientska hypotéza**

Matka žiada o umiestnenie dieťaťa do ústavnej starostlivosti. Karolína plánuje po dovŕšení 16 rokov odísť z domu za svojím partnerom a chcú si založiť rodinu.

### **Dôsledky na život Karolíny a jej okolie**

Karolína si neplní školskú dochádzku, škola informovala SPODaSK o situácii, v ktorej sa ocitla. Kontinuálne o pomoc požiadala aj matka. Karolína vedie so svojím partnerom neusporiadaný spôsob života, začala fajčiť a matka má podozrenie aj na prítomnosť alkoholu. Obáva sa rizík, ktoré plynú z jej aktívneho sexuálneho života. Karolína odmieta pokračovať v štúdiu, jej vízia je otehotnieť a požiadať súd o povolenie uzavrieť manželstvo, čím by sa stala plnoletá a nezávislá od svojej matky.

### **Čo všetko už urobila pre vyriešenie situácie**

ÚPSVaR určil osobitného príjemcu. Inkluzívny tím a terénni sociálni pracovníci SPODaSK v spolupráci s matkou riešia možnosti výchovného opatrenia a ďalšie intervencie na stabilizáciu situácie Karolíny.

### **PRÍPAD č. 13: Nikol (včasná intervencia)**

**Prostredie:** návšteva v prirodzenom prostredí

*Nikol je 24-ročná žena a matka dvoch malých detí. S manželom Andrejom žijú v odľahlejšej mestskej časti, približne 10 kilometrov od mesta. Jej partner Andrej pracuje ako sezónny zamestnanec v drevárskej spoločnosti a počas letných mesiacov je často mimo domova. Väčšinu dní tak trávi Nikol sama so svojimi deťmi – šesťročnou dcérou a trojročným synom. V decembri minulého roka sa jej skončil nárok na rodičovský príspevok, keďže jej syn dovŕšil tri roky. V súčasnosti nemá dohodnutú žiadnu prácu ani si aktívne zamestnanie nehľadá, keďže je z dôvodu častých odchodov manžela za prácou na starostlivosť o deti a domácnosť sama. V okolí, kde žijú, nie je dostatok pracovných príležitostí, ktoré by boli vhodné pre matku s dvoma deťmi. Počas obdobia, keď je jej manžel preč, je jej veľmi nápomocná teta, ktorá žije v ich susedstve. Je to sestra jej matky. V apríli Nikol zistila, že čaká ďalšie, tretie dieťa. Spolu s manželom prijali túto správu s radosťou, zároveň si však uvedomujú, že vychovávať tri deti je náročné, a preto sa rozhodli, že je to ich posledné dieťa. Pred mesiacom Nikol podstúpila sériu štandardných gynekologických vyšetrení. Po vyhodnotení výsledkov ju gynekológ odporučil na ďalšie doplňujúce vyšetrenia, ktoré preukázali zvýšené riziko, že ich dieťa sa môže narodiť so zdravotným znevýhodnením. Táto informácia zasiahla Nikol a rovnako aj jej manžela Andreja. Po návrate domov sa Nikol postupne začala uzatvárať do seba, často uvažovala nad budúcnosťou, o deťoch, o tom, čo bude ďalej. Do tohto zložitého obdobia sa premietla aj ďalšia náročná udalosť, ktorá sa dotýkala hlavne Nikol. Začiatkom roka stála pred ťažkým rozhodnutím, keď bola jej matka umiestnená do zariadenia sociálnych služieb. Zdravotný stav jej matky sa náhle zhoršil a spolu so súrodencami sa Nikol nedokázala o ňu postarať, hoci sa veľmi snažili. Nikol si uvedomovala vážnosť situácie a k tomuto rozhodnutiu dospeli spoločne. Hoci si tento stav uvedomovala, začala sa obviňovať, vyčítať si, že táto situácia, zdravotné ťažkosti pri jej nenarodenom dieťati, súvisí s tým, že súhlasila s umiestnením matky. Vnímala to ako trest za to, že sa „zbavila“ vlastnej matky. Nikol postupne prestáva komunikovať s ľuďmi vo svojom okolí, uzatvára sa do seba. V tomto období jej bola nápomocná jej teta, sestra matky, ktorá ju pravidelne navštevovala aj predtým a pomáhala jej aj s mamou. Snažila sa jej situáciu vysvetliť, ale ona postupne prerušila vzťahy aj s ňou. Nechce sa o tom rozprávať, má veľký strach a obavy. Jej manžel sa jej snaží pomôcť, ale tento stav je zdrojom častých konfliktov medzi nimi.*

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Pochádza z piatich detí, narodila sa ako najstaršia. Má dvoch bratov a dve sestry. Všetci jej súrodenci žijú u ich otca. Matka (44 rokov) je aktuálne umiestnená v zariadení sociálnych služieb a otec pracuje ako strojník. Jej rodičia sú rozvedení. V mestskej časti, kde žije, má jedine svoju tetu, ktorá ju navštevuje a zároveň informovala sociálnych pracovníkov, ktorí umiestňovali matku pani Nikol, čo sa aktuálne u nich deje.

### **Sekundárna rodina**

Nikol uzavrela v roku 2017 manželstvo so svojim súčasným partnerom Andrejom. Z manželstva pochádzajú dve deti, dcéra (6 rokov) a syn (3 roky).

### **Ďalšie vzťahy**

Najbližšou osobou okrem manžela je jej teta, ktorá jej pomáha pri výchove a starostlivosti o domácnosť, kým je jej manžel pracovne mimo domu. V lokalite, kde žije, nemá blízkych priateľov.

### **Klientska hypotéza**

Všetko, čo sa okolo nej deje, je podľa jej slov „trestom za to, čo som urobila mame“. Nevie, čo bude ďalej, čakajú ju ešte ďalšie vyšetrenia, čoho sa veľmi obáva, nechce tam ísť.

### **Dôsledky na život pani Nikol a jej okolie**

Nikol sa pod vplyvom informácie, že jej dieťa bude mať pravdepodobne Downov syndróm, uzavrela do seba. Nekomunikuje s okolitým svetom, jedine so svojou tetou. Jej manžel je služobne preč, hneď ako mu to pracovné možnosti dovoľia, vráti sa domov. Zvažuje možnosť, že dá výpoveď, aby bol doma s ňou. Stojá pred veľkou dilemou, ako zabezpečiť rodinu, keďže je jej živiteľom.

### **Čo všetko už urobila pre vyriešenie situácie**

Navštívila svojho gynekológa, ktorý jej nemohol túto informáciu ani potvrdiť, ani vyvrátiť.

## **PRÍPAD č. 14: Juraj (úprava styku s maloletým dieťaťom a vyživovacej povinnosti)**

**Prostredie:** kancelária terénnej sociálnej práce/komunitné centrum

*Juraj je 25-ročný muž, ktorý je aktuálne dlhodobo práceneschopný. So svojou bývalou partnerkou už dlhodobo nekomunikuje. Ich partnerský vzťah bol poznačený viacerými nezhodami a neverou z jej strany. Pán Juraj nikdy nepracoval na plný pracovný úväzok a nemá skúsenosti so stabilným zamestnaním. Žije so svojou matkou a súrodencami vo vidieckej obci. V súčasnosti je ambulantne sledovaný v psychiatrickej ambulancii z dôvodu pretrvávajúcich zdravotných ťažkostí, ktoré majú súvis so záťažou, ktorú niesol po rozchode s partnerkou. V minulosti bol pre svoj zdravotný stav aj hospitalizovaný. V minulosti ho do ambulancie priviedla obava zo závislosti, nakoľko mal skúsenosti s užívaním liekov od bolesti, od ktorých si vyvinul závislosť. Bývalá manželka podala návrh na súd, aby mu zakázal styk s jeho maloletým synom (2 roky) a zároveň určil zvýšenie výživného z pôvodných 30 % zo sumy životného minima na 100 € mesačne do rúk matky. Matka požiadala o zverenie dieťaťa do osobnej starostlivosti pred rokom, v období, keď bol pán Juraj opakovane hospitalizovaný a jeho zdravotný stav bol komplikovaný. V tomto čase s návrhom na zverenie maloletého syna do osobnej starostlivosti matky súhlasil. Matka maloletého argumentuje, že jej bývalý partner je závislý od psychotropných látok a je nebezpečný pre ich spoločného syna, pričom jeho správanie ohrozuje psychický, fyzický a sociálny vývin dieťaťa. Pán Juraj však deklaruje, že informácia o jeho závislosti nie je pravdivá, napriek ťažkostiam z minulosti v súčasnosti dodržiava liečebný režim. Pri komunikácii s bývalou partnerkou sa dostal do sporu a tento jej krok považuje za „pomstu“ z jej strany, pretože pán Juraj opakovane vyjadril nesúhlas s tým, že sa odsťahovala za novým partnerom (do 50 kilometrov vzdialenej obce), ktorý podľa neho nemá pozitívny vplyv na vývin ich spoločného syna. Aktuálne žije v spoločnej domácnosti so svojimi rodičmi a snaží sa nájsť si vhodné zamestnanie. Ich obydlie je situované v okrajovej (segregovanej) časti obce. Chcel by si ale nájsť stabilnú prácu, v súčasnosti pracuje na dohody o vykonaní práce. Jeho príjem nie je stabilný. Je poberateľom dávky v hmotnej núdzi. Bytové podmienky a zamestnanie sú ďalšími argumentmi, ktoré bývalá partnerka uvádza v návrhu. Pán Juraj preto hľadá možnosti, ako by mal ďalej vo veci postupovať. Požiadal o asistenciu pri spísaní vyjadrenia k návrhu matky.*

### **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

#### **Primárna rodina**

Pán Juraj pochádza z mnohopočetnej rodiny, má päť súrodencov. Rodičia sú aktuálne nezamestnaní.

## **Sekundárna rodina**

So svojou bývalou partnerkou má maloletého syna (2 roky).

## **Ďalšie vzťahy**

Pán Juraj žije v segregovanej lokalite vo vidieckej obci. Najväčšou oporou sú mu rodičia, ktorí ho podporujú v liečbe, finančne sa podieľajú na zabezpečovaní jeho potrieb aj na platení výživného pre maloletého syna. Pán Juraj má viacerých priateľov v lokalite, kde žije.

## **Klientska hypotéza**

Pán Juraj sa domnieva, že bývalá partnerka zveličuje jeho zdravotné ťažkosti a spochybňuje jeho rodičovské kompetencie s cieľom obmedziť alebo znemožniť jeho kontakt so synom. Uvádza, že jeho zdravotný stav sa postupne stabilizuje, a má záujem preukázať, že je schopný sa o dieťa primerane starať.

## **Dôsledky na život pána Juraja a jeho okolie**

Pán Juraj dlhodobo prežíva záťaž spojenú s osobnými, partnerskými a rodinnými problémami. V minulosti mal problémy s nadmerným užívaním liekov. Pretrvávajúci konflikt s bývalou partnerkou negatívne ovplyvňuje jeho vzťah k maloletému synovi. Bývalá partnerka v súčasnosti žije so svojím manželom približne 50 kilometrov od bydliska pána Juraja, kde sa presťahovala nedávno. Pán Juraj dodržiava stanovený liečebný režim a deklaruje snahu zlepšiť svoju životnú situáciu vrátane hľadania zamestnania. Pán Juraj je v súčasnosti ekonomicky závislý od rodičov, keďže nemá vlastný príjem.

## **Čo všetko už urobil pre vyriešenie situácie**

Pán Juraj sa opakovane pokúšal kontaktovať bývalú partnerku a dohodnúť sa na úprave styku s maloletým dieťaťom, zatiaľ bez úspechu. Počas prvého súdneho konania súhlasil so zverením dieťaťa do osobnej starostlivosti matky vzhľadom na svoj vtedajší zdravotný stav, ktorý mu neumožňoval aktívne sa o dieťa starať.

**Prípadové štúdie v oblasti sociálnej práce s užívateľmi návykových látok a ich  
rodinami**

## **PRÍPAD č. 15: Jakub (látková závislosť)**

**Prostredie:** SPODaSK

*Jakub, 16-ročný študent technickej strednej školy, sa začal stretávať so skupinou rovesníkov, kde prišiel do kontaktu s rôznymi druhmi drog (mäkkými aj tvrdými). V škole vynikal, mal veľký talent na architektúru a dizajn. Pod vplyvom rovesníckej skupiny sa mu začal zhoršovať prospech a školská dochádzka (výzva zo školy). S rovesníckou skupinou sa stretáva v mieste bydliska. Jeho matka žije so svojim partnerom, s ktorým má maloletého 7-ročného syna, ktorý navštevuje základnú školu. Jakub nerešpektuje priateľa svojej mamy a má s ním často konflikty. Prestal rešpektovať aj svoju matku a vždy, keď príde na víkend domov, príde do kontaktu aj s drogami. Učitelia v škole zatiaľ nezaregistrovali, že by bol pod vplyvom drog. Matka začala aktívne spolupracovať s oddelením sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. V spolupráci s terénnymi sociálnymi pracovníkmi začala hľadať možnosti liečby. Komunikovala aj so sociálnym pracovníkom v škole, ktorý sa spolu s ďalšími sociálnymi pracovníkmi a pracovníčkami podieľa na riešení vzniknutej situácie. Učitelia a ostatní zamestnanci školy, ktorí s ním prichádzajú do kontaktu, nezaznamenali výrazné zmeny v jeho správaní, ktoré by naznačovali prítomnosť návykovej látky v tele v priebehu vyučovania. Jakub opakovane podstúpil odbery s cieľom preverenia totožnosti drog v jeho tele. Výsledky posledných odberov ukazujú, že mal v tele zvyšky návykovej látky (lekársky nález). V decembri 2023 s ďalšími členmi rovesníckej skupiny zaútočili pod vplyvom drog na okoloidúceho občana, ktorého fyzicky napadli. Po intervencii bezpečnostných zložiek si prvýkrát uvedomil, čo sa s ním deje a kam sa kvôli drogám dostal. Za násilný čin, ktorý spáchali, im hrozí trest.*

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Jakubov otec žije so svojou novou rodinou v meste, kde navštevuje strednú školu. Sú spolu v kontakte, ale Jakub odmieta chodiť do ich bytu kvôli súčasnej partnerke jeho otca. Matka žije so svojim partnerom v prenajatom dome. Jakub má staršiu sestru, ktorá si založila s partnerom rodinu. Staršia sestra býva v jeho blízkosti, na tej istej ulici ako Jakub.

### **Sekundárna rodina**

Jakub zatiaľ nemá žiaden vzťah.

## **Ďalšie vzťahy**

Jakub je veľmi obľúbený v kolektíve svojich spolužiakov a spolužiačok. Učitelia sú znepokojení situáciou, v ktorej sa Jakub ocitol. Od začiatku štúdia na ich škole boli nadmieru spokojní s jeho výsledkami. V školskom prostredí doposiaľ nedošlo k situácii, kde by bol Jakub pod vplyvom návykovej látky.

## **Klientska hypotéza**

Jakub si uvedomil, aký vplyv má závislosť na jeho správanie, preto sa rozhodol hľadať možnosti liečby a uprednostňuje výchovné opatrenie pred výkonom trestu odňatia slobody.

## **Dôsledky na život Jakuba a jeho okolie**

Vzťah jeho matky s jej partnerom sa veľmi naštrbil. Jej súčasný partner jej vyčíta, že nedokáže riešiť to, čo sa deje s jej synom. Pod vplyvom závislosti mal s členmi skupiny skúsenosti s drobnými krádežami. Doma matka nezistila, že by došlo k odcudzeniu vecí. Jakubovi sa zhoršil prospech a dochádzka.

## **Čo všetko už urobil pre vyriešenie situácie**

Absolvoval ambulantnú liečbu, matka spolupracovala so sociálnymi pracovníkmi už v minulosti.

## **PRÍPAD č. 16: Jana (závislosť od alkoholu, strata prístrešia)**

**Prostredie:** komunitné centrum, kancelária terénnej sociálnej práce

*Koncom októbra sme počas chladného rána stretli v miestnom parku pani Janu, ktorá má 44 rokov. Na ulici žije s menšími prestávkami už približne 13 rokov. Príčinou, prečo sa dostala na ulicu, je jej závislosť od alkoholu, ktorú sa viackrát snažili riešiť zdravotnícki pracovníci. Liečba však bola neúspešná, najmä z dôvodu jej nízkej motivácie zotrvať v liečebnom procese. Pani Jana má matku a nevlastného otca, ktorí jej denne prinášajú do parku jedlo, aby mala zabezpečené aspoň základné stravovanie. Bývalý manžel a obe jej deti s ňou prerušili kontakt a dlhodobo sa od nej dištancujú. Pani Jana napriek tomu stále dúfa, že ju bývalý manžel má rád a akýkoľvek náznak záujmu alebo pomoci z jeho strany vníma ako nádej na možnú zmenu situácie. Nasledujúci týždeň po prvom kontakte musela byť pani Jana hospitalizovaná po požití veľkého množstva alkoholu a v dôsledku podchladenia. Po prevoze do nemocnice sa zistilo, že nemá pri sebe osobné doklady a trpí pedikulózou. Po troch dňoch bez prístupu k alkoholu pani Jana požila dezinfekčný prípravok, čo malo vážne zdravotné dôsledky.*

### **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

#### **Primárna rodina**

Rodičia pani Jany sú rozvedení. Starostlivosť a výchovu v detstve zabezpečoval jej nevlastný otec, s ktorým sa jej matka neskôr zosobášila a žijú spolu aj v súčasnosti. Nevlastný otec pani Jany je vážne chorý, stará sa o neho jej matka. Obaja rodičia v minulosti pracovali v miestnom chemickom závode.

#### **Sekundárna rodina**

Pani Jana má s bývalým manželom dve deti, ktoré sa od nej dištancujú a odmietajú jej poskytovať ďalšiu pomoc.

#### **Ďalšie vzťahy**

Pani Jana sa najčastejšie zdržiava v komunite osôb bez prístrešia. Väčšina obyvateľov obce sa jej vyhýba a odmieta s ňou komunikovať.

#### **Klientska hypotéza**

Zabezpečenie dočasného ubytovania, najmä počas zimného obdobia, ako prvý krok k stabilizácii životnej situácie pani Jany.

### **Dôsledky na život pani Jany a jej okolie**

Vzťahy pani Jany sú výrazne narušené. Rodina sa od nej postupne dištancovala a matka rezignovala na ďalšie intenzívne formy pomoci v dôsledku opakovaných recidív. V minulosti matka hradila pani Jane ošatenie, hygienické potreby aj poplatky spojené s vybavovaním stratených dokladov v snahe podporiť jej zotrvanie v liečbe. Pani Jana je závislá od alkoholu.

### **Čo všetko už urobila pre vyriešenie situácie**

Pani Jana sa opakovane, avšak bez dlhodobého úspechu liečila v rôznych liečebniach a absolvovala aj ambulantnú formu liečby závislosti.

## **PRÍPAD č. 17: Lucia a Marek (riziko straty prístrešia, závislosť od alkoholu)**

**Prostredie:** kancelária terénnej sociálnej práce, komunitné centrum

*Pani Lucia, 47-ročná žena, a jej partner Marek, 50-ročný muž, žijú spolu približne desať rokov v podnájme na okraji mesta. Posledné tri roky sa ich životná situácia výrazne zhoršila v dôsledku zvyšujúcej sa konzumácie alkoholu u pána Mareka. Spočiatku pracoval ako skladník, no pre časté absencie a príchody do práce pod vplyvom alkoholu bol opakovane prepustený. V súčasnosti je dlhodobo nezamestnaný. Pani Lucia je rovnako dlhodobo nezamestnaná. V minulosti pracovala ako upratovačka. Dlhšie žili v Rakúsku, odkiaľ sa pred časom museli vrátiť. Ocitli sa v situácii, že prišli o prístrešie. Pani Lucia skončila v nemocnici z dôvodu, že u nej počas pobytu na ulici došlo k poškodeniu kože na chodidle z dôvodu omrzlín. Hrozila jej amputácia pravej dolnej končatiny. S manželom pricestovali autobusom a po príchode na Slovensko oslovili svojich blízkych, s ktorými dlhodobo neudržiavali vzťahy. Väčšina z nich už v danej oblasti nežila, preto po prvej noci na ulici navštívili sociálnu pracovníčku, aby im poskytla základné sociálne poradenstvo, ako by sa dala riešiť ich situácia. Nedisponovali žiadnymi finančnými prostriedkami. Pred tým, ako odišli do zahraničia, žili v danom meste takmer dvadsať rokov. Podľa slov pána Mareka dochádza medzi nimi k častým konfliktom, ktoré vo väčšine prípadov súvisia s požitím alkoholu na strane jej manželky. Pán Marek priznáva, že v poslednom roku začal požívať alkohol vo zvýšenej miere aj on. Pani Lucia plne odmieta, že by mala problém s alkoholovou závislosťou. Pije len vtedy, keď je frustrovaná z ich situácie a kvôli bolestiam, ktoré má v dolných končatinách. V minulosti mali dlh voči mestskému bytovému podniku, ktorý doposiaľ neuhradili. Majú dve deti, jedného syna a dcéru. Syn je aktuálne vo výkone trestu odňatia slobody a dcéra žije už desať rokov vo Veľkej Británii. Sociálna pracovníčka ju oslovila, no dcéra zdôraznila, že ich vzťahy sú kvôli závislosti matky dlhodobo narušené. A pokiaľ jej matka nezačne riešiť svoju závislosť, odmieta im poskytnúť finančnú alebo inú materiálnu pomoc. Pani Lucia má matku, ktorá je umiestnená v špecializovanom zariadení, trpí Alzheimerovou chorobou.*

### **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

#### **Primárna rodina**

Pani Lucia má staršiu sestru, ktorá žije v inom meste a kontakt s ňou je sporadický. Marek nemá súrodencov a jeho rodičia nežijú. Matka pani Lucie je umiestnená v špecializovanom zariadení.

## **Sekundárna rodina**

Lucia a Marek majú spolu syna (28) a dcéru (25).

## **Ďalšie vzťahy**

Ich sociálne siete sú veľmi obmedzené, nakoľko žili dlhší čas v zahraničí. A blízki priatelia a príbuzní s nimi prerušili kontakt.

## **Klientska hypotéza**

Lucia má snahu zabezpečiť si s manželom dostupné bývanie, stabilizovať situáciu. Problémy s alkoholom popiera. Nemajú sa o koho oprieť, preto sú odkázaní na pomoc mesta.

## **Dôsledky na život klientov a ich okolie**

Závislosť partnera vedie k finančnej nestabilite, konfliktom medzi partnermi. Širšia rodina, dcéra aj známi s nimi prerušili postupne kontakt. Hrozí u nich sociálne vylúčenie. Lucia postupne rezignuje. Obaja sú dlhodobo nezamestnaní.

## **Čo všetko už urobili pre vyriešenie situácie**

Kontaktovali svojich príbuzných so žiadosťou o pomoc a oslovili sociálnu pracovníčku.

**Prípadové štúdie z oblasti sociálnej práce s osobami v nepriaznivej sociálno-ekonomickej situácii (strata prístrešia, nezamestnanosť, ekonomické ťažkosti)**

## **PRÍPAD č. 18: Elena (postpenitenciárna starostlivosť)**

**Prostredie:** prirodzené prostredie/v teréne

*Pani Elena má 61 rokov, práve ju prepustili z výkonu trestu odňatia slobody, v ktorom bola 5 rokov. Je vdova a jej maloletý syn je umiestnený v centre pre deti a rodiny, kam bol umiestnený z dôvodu výkonu trestu odňatia slobody matky. Sociálny/-a kurátor/ka s ňou intenzívne komunikoval/a už počas pobytu vo väzení a dlhodobo sa pripravovala na jej reintegráciu. Po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody sa pani Elena stala osobou bez prístrešia a začala sa zdržiavať v schátranej budove v blízkosti obce. Pri komunikácii s inými prejavuje výraznú aroganciu a občas agresivitu. Poberá vdovský dôchodok, nárok na dávku zo systému štátnej sociálnej pomoci jej nevznikol. Počas výkonu trestu pracovala ako kuchárka v reštaurácii a finančne prispievala na starostlivosť o svojho syna. Jej rodina s ňou aktuálne neudržiava kontakt. Agresivitu u pani Eleny vyvoláva fakt, že nemôže svojho syna vziať z centra pre deti a rodiny, ktorý sa s ňou však nechce stýkať. Má zdravotné ťažkosti. Jej hlavným cieľom je získať nájomný byt; všetko ostatné, čo jej ponúka sociálny kurátor, u nej vyvoláva frustráciu a agresívne reakcie. Do procesu jej resocializácie sú zapojení aj terénni pracovníci.*

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Rodičia pani Eleny zomreli, keď bola na strednej škole. Po ukončení odborného učilišťa sa vydala a založila si rodinu. Má šiestich súrodencov, z ktorých traja sú už po smrti. Ostatní s ňou odmietajú komunikovať a za žiadnych okolností nesúhlasili, aby prišla bývať k nim. Sú medzi nimi dlhodobé konflikty.

### **Sekundárna rodina**

Pani Elena má jedného maloletého syna (16 rokov) a dospelú dcéru (33 rokov), o ktorej nemá žiadne aktuálne informácie. Kontakt so širšou rodinou sa nepodarilo obnoviť.

### **Ďalšie vzťahy**

Aktuálne sa zdržiava v schátranej budove, v komunite osôb bez prístrešia. Mimo tejto komunity nemá žiadne fungujúce sociálne vzťahy. Opakovane sa snažila kontaktovať svojich blízkych, rodinu či priateľov, no bez úspechu.

### **Klientska hypotéza**

Pani Elena si nárokuje na nájomný byt, v ktorom žila pred odchodom do výkonu trestu odňatia slobody. Do útulku sa už nechce vrátiť.

### **Dôsledky na život pani Eleny a jej okolie**

Pani Elena je osobou bez prístrešia, táto situácia u nej vyvoláva značnú agresivitu. Obviňuje pomáhajúce profesionálky a profesionálov z toho, že jej nechcú umožniť nájomné bývanie. Jej žiadosť bola vyradená kvôli neuhradeným poplatkom a záväzkom voči mestu, čím jej zanikol nárok na pridelenie bytu. S týmto postupom sa nedokáže stotožniť. Jej zdravotný stav sa zhoršuje a jedinou osobou, s ktorou spolupracuje, je terénna sociálna pracovníčka. Pomoc od ostatných odborníkov neguje.

### **Čo všetko už urobila pre vyriešenie situácie**

Po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody bola opakovane umiestnená v útulku, kde jej poskytovanie sociálnej služby ukončili pre porušenie domáceho poriadku. Dva razy odišla na vlastnú žiadosť.

## **PRÍPAD č. 19 : Pavlína (opätovné posúdenie zdravotného stavu/invalidity)**

**Prostredie:** kancelária terénnej sociálnej práce

*Pani Pavlína je 57-ročná rozvedená žena, ktorá sa aktuálne nachádza v dlhodobo nepriaznivej sociálnej, zdravotnej aj ekonomickej situácii. Od roku 2010 je poberateľkou čiastočného invalidného dôchodku, ktorý jej bol priznaný na základe diagnostikovanej chronickej obštrukčnej choroby pľúc. Ide o ochorenie s progresívnym priebehom, ktoré výrazne ovplyvňuje jej zdravotný stav. V dôsledku zhoršeného zdravotného stavu bola nútená opustiť svoje predchádzajúce zamestnanie v chemickom závode, kde pracovala od ukončenia strednej školy. Po odchode z tohto zamestnania vykonávala rôzne krátkodobé pracovné aktivity, prevažne manuálneho charakteru (upratovanie, predaj), ktoré však musela pre zhoršujúci sa zdravotný stav opakovane ukončiť. V poslednom období bola zapojená do aktivačných prác v obci. Táto činnosť predstavovala jedinú formu jej pracovnej realizácie, ktorú však musela ukončiť po prekonaní závažného priebehu ochorenia COVID-19. Počas pandémie ochorela, pričom priebeh infekcie bol natolko vážny, že si vyžiadala hospitalizáciu na jednotke intenzívnej starostlivosti. Niekoľko týždňov bola napojená na umelú pľúcnu ventiláciu. Po prepustení z nemocnice sa jej zdravotný stav výrazne zhoršil – trpí obmedzenou pľúcnou kapacitou a celkovou slabosťou. Pani Pavlína žije osamelo v staršom rodinnom dome, kde sa po hospitalizácii vrátila. V bezprostrednom susedstve žije jej dcéra, ktorá jej pomáha s nákupmi, so starostlivosťou o domácnosť a asistuje pri základných denných činnostiach. Sama dcéra je však v zložitej sociálnej situácii – v marci ukončila poberanie rodičovského príspevku a aktuálne je nezamestnaná. Mesačný príjem pani Pavlíny tvorí výlučne čiastočný invalidný dôchodok vo výške 210,30 €. Po úhrade základných výdavkov na domácnosť (energie, poplatky – približne 95 €) jej zostáva len minimálna suma na zabezpečenie potrieb, akými sú strava, lieky a hygienické potreby. Doposiaľ jej nebol priznaný žiadny príspevok na kompenzáciu ťažkého zdravotného znevýhodnenia. Pani Pavlína má obavy o svoj ďalší život, nakoľko sa jej zdravotný stav výrazne zhoršil.*

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Pani Pavlína žije v dome, ktorý zdedila po svojich rodičoch, ktorí pracovali na miestnom jednotnom roľníckom družstve. Pochádza z troch detí, obe jej sestry, ktoré boli staršie, sú už po smrti. Pani Pavlína bola vydatá, no v roku 2002 sa so svojím manželom rozviedla. Jej bývalý manžel odišiel bývať do Českej republiky.

## **Sekundárna rodina**

Pani Pavlína má dve deti. Jej syn žije v hlavnom meste, po rozvode s manželom s ňou prerušil kontakt. Dcéra Ľubka žije v susedstve. Pani Pavlína má štyri vnúčatá, ktoré ju pravidelne navštevujú. Inú blízku rodinu nemá.

## **Ďalšie vzťahy**

Pravidelne ju navštevuje jej priateľka a bývalá kolegyňa z textilného závodu, ktorá je jej maximálne nápomocná. Nosí jej rôzne potraviny a jedlo, aby jej pomohla v náročnej životnej situácii. Pred tým, ako sa pani Pavlíne zhoršil zdravotný stav, rada chodievala do komunitného centra, kde sa zúčastňovala na rôznych aktivitách. V súčasnosti jej to zdravotný stav nedovoľuje.

## **Klientska hypotéza**

Pani Pavlína sa snaží o vyriešenie svojej nepriaznivej finančnej situácie. Naďalej si hľadá prácu, čo je s jej zdravotným stavom veľmi ťažké.

## **Dôsledky na život pani Pavlíny a jej okolie**

Pani Pavlína žije vo veľmi skromných podmienkach. Nedostatok finančných prostriedkov priamo súvisí s kvalitou jej života. Finančné prostriedky, ktoré poberá, jej pokrývajú náklady na bývanie a lieky. Pri kúpe potravín je závislá od dcéry a dobrej kamarátky. Inak by si nemohla dovoliť ani jedno teplé jedlo za deň. Jedinú možnosť vidí v opätovnom posúdení jej invalidity.

## **Čo všetko už urobila pre vyriešenie situácie**

Dodržiava lekármi stanovenú liečbu a pravidelne chodí na vyšetrenia k odborníkom. Hľadá si vhodné zamestnanie, kde by si mohla zarobiť aspoň na pokrytie základných životných potrieb.

## **PRÍPAD č. 20: Karol (znevýhodnený uchádzač na trhu práce)**

**Sociálne prostredie:** kancelária terénnej sociálnej práce/miesto, kde sa obvykle zdržiava

*Pán Karol má 43 rokov a žije v okrajovej mestskej časti, ktorá je od mesta vzdialená 10 kilometrov. Do tejto lokality chodia denne dve autobusové linky (ráno o 5.30 a popoludní o 15.30). Iná možnosť verejnej dopravy v danej lokalite nie je. Do lokality sa presťahoval pred dvadsiatimi rokmi, keď sa oženil so svojou bývalou manželkou. Má ukončené stredoškolské (učňovské) vzdelanie v odbore „strojný mechanik“. Po ukončení štúdia pracoval krátky čas v jednotnom roľníckom družstve (po roku 1990 poľnohospodárske družstvo). Od roku 2000 nepracoval na plný pracovný úväzok, bol a stále je vedený v evidencii uchádzačov o zamestnanie (potvrdenie o evidencii). V roku 2005 sa prvýkrát zapojil do aktivačnej činnosti. Aktuálne poberá dávku v hmotnej núdzi (rozhodnutie o priznaní dávky v hmotnej núdzi), ktorá mu bola aktuálne opätovne priznaná. V závere minulého roka bol vyradený z evidencie uchádzačov o zamestnanie pre nespoluprácu. Má skúsenosti aj s dočasnou migráciou za prácou do zahraničia, z ktorej si priniesol negatívne skúsenosti. Stal sa obeťou podvodu, za vykonanú prácu mu nebola vyplatená mzda a žil tam v náročných podmienkach. Na Slovensku si popri dávke v hmotnej núdzi zarábala, prevažne prácou bez pracovnej zmluvy, formou sezónnych brigád u miestneho súkromného podnikateľa v lokalite. Žil v prenajatom rodinnom dome so svojou bývalou manželkou a s tromi deťmi. Viackrát sa sám snažil nájsť si prácu, čo sa mu nepodarilo a vyvolalo to u neho pocit rezignácie a postupne sa zmieril so svojou životnou situáciou. Pre nezhody s bývalou partnerkou musel opustiť prenajatý dom. Bol nútený odísť z neho pod nátlakom bývalej partnerky aj svojich detí. V novembri sa preto ocitol na ulici a stal sa osobou bez prístrešia. Za pomoci sociálnych pracovníkov sa mu podarilo zamestnať vo firme, kde mu bolo poskytnuté aj ubytovanie. V práci sa udržal necelý mesiac (rozviazanie pracovného pomeru). Príčinou rozviazania pracovného pomeru bola absencia na pracovisku bez udania dôvodu. Mal zdravotné ťažkosti a svojmu nadriadenému nenahlásil, že potrebuje ísť k lekárovi. Ukázalo sa, že nemal dostatok pracovných a rovnako aj sociálnych zručností, mal obavy poradiť sa so svojím nadriadeným a s kolegami. Keďže nemal pracovné návyky, nevedel, ako má postupovať. Následne sa opäť vrátil do miesta bydliska. Niekoľko dní prespal u svojho príbuzného, odkiaľ musel odísť. Počas noci na ulici mu boli odcudzené osobné doklady. Väčšinu času sa zdržiava na ulici. Aktuálne dostal informáciu, že bol zaradený medzi dlžníkov v zdravotnej poisťovni. V čase, keď bol vyradený z evidencie uchádzačov o zamestnanie, nehradil si platby za poistené (13 platieb). Zdravotná poisťovňa ho pod*

*hrozbou exekúcie vyzvala na úhradu dlžnej sumy. Zároveň jeho bývalá manželka požiadala ÚPSVaR o priznanie náhradného výživného, keďže si pán Karol neplní vyživovaciu povinnosť, ktorá mu bola po rozvode s bývalou manželkou určená na maloletú dcéru.*

## **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

### **Primárna rodina**

Pán Karol pochádzal z úplnej rodiny, narodil sa v Prievidzi, jeho rodičia už nežijú. Mal siedmich súrodencov. V kontakte je len s jedným bratom, ktorý žije v Nemecku. Prisľúbil mu, že mu zabezpečí prácu a poskytne ubytovanie, čo sa mu nepodarilo splniť.

### **Sekundárna rodina**

Karol má tri deti, dve sú v starostlivosti matky, zároveň mu bola súdom určená vyživovacia povinnosť do sumy 30 % životného minima. Vyživovaciu povinnosť si neplní a bývalá manželka sa rozhodla podať na neho trestné oznámenie a tiež podala žiadosť o náhradné výživné. Najstaršia dcéra si s partnerom založila rodinu a žijú v malom dome na okraji mesta.

### **Ďalšie vzťahy**

Pán Karol býval v priestorovo vylúčenej záhradkárskej lokalite, kde žije veľmi málo ľudí. Pomocnú ruku mu poskytol bratranec, ktorý ho na pár dní ubytoval. Iné kontakty s blízkymi a známymi nemá. Bratranec sa vyjadril, že by mu rád v tejto ťažkej situácii pomohol aj finančne.

### **Klientska hypotéza**

Pán Karol si uvedomuje, že situácia, v ktorej sa ocitol, súvisí aj s jeho neschopnosťou zamestnať sa a vytvoriť si vlastné zázemie. Viackrát sa pokúšal nájsť si prácu a osamostatniť sa, čím by si splnil aj vyživovaciu povinnosť. V súčasnosti nemá žiaden príjem, ktorý by mohol použiť na pokrytie základných výdavkov a splnenie vyživovacej povinnosti. Najdôležitejšie je pre neho nájsť si nejaké ubytovanie a vybaviť si osobné doklady, na čo potrebuje finančné prostriedky.

## **Dôsledky na život pána Karola a jeho okolie**

Pán Karol musel po eskalácii konfliktu v domácnosti jeho bývalej manželky opustiť dom, v ktorom žil spolu s ňou a so svojimi deťmi. Ocitol sa na ulici, dve noci prespal u svojho bratranca a teraz žije v kôlni na dvore rodinného domu jeho dcéry. Z dôvodu, že bol vyradený z evidencie uchádzačov o zamestnanie a nebol zamestnaný, mu postupne narastal dlh v zdravotnej poisťovni. Oslovili ho zamestnanci zdravotnej poisťovne so žiadosťou, aby uhradil svoje pohľadávky, inak budú dlžnú sumu vymáhať súdnou cestou. Rovnaká situácia nastáva aj v kontexte nesplnenej vyživovacej povinnosti. V minulosti sa snažil nájsť si prácu, ale viackrát zlyhal, čo u neho viedlo k strate motivácie. Aktuálne je osobou bez prístrešia, nemá osobné doklady a žiaden príjem.

## **Čo všetko už urobil pre vyriešenie situácie**

Pán Karol oslovil blízkych a rodinu. Prisľúbili mu pomoc, ku ktorej reálne nedošlo. Oslovil terénnych sociálnych pracovníkov a zamestnancov úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. Dohodol sa s bývalým zamestnávateľom na brigáde, aby si zarobil prostriedky na vybavenie dokladov.

## **PRÍPAD č. 21: Helena a Zuzana (integrácia na trhu práce a zadlženie)**

**Prostredie:** kancelária terénnej sociálnej práce; sociálny/-a pracovník/-čka v obci

*68-ročná Helena a jej 41-ročná dcéra Katarína žijú v obecnom nájomnom byte od roku 2017. Pani Helena je starobná dôchodkyňa, výška jej dôchodku je 289,98 €. V minulosti bola vydatá za otca svojich dvoch dcér, s ktorým sa rozviedla. Po návrate z výkonu trestu odňatia slobody jej obecný úrad pridelil nájomný byt. Pani Katarína pracuje ako znevýhodnený uchádzač na trhu práce v rámci aktivačných prác na miestnom obecnom úrade. Poberá dávku v hmotnej núdzi a aktivačný príspevok vo výške 171,70 €. Aktívne sa snaží nájsť si prácu, no jej zdravotný stav jej neumožňuje pracovať v noci. V roku 2014 pracovala vo firme v Trnave, kde aj žila. Pracovný pomer musela ukončiť z dôvodu zhoršenia zdravotného stavu. V nájomnom byte im vznikla pohľadávka voči prenajímateľovi vo výške 2 651 €. Ich mesačné náklady na bývanie sú 180 € aj s energiami. Náročná situácia, v ktorej sa ocitli, spôsobila, že v posledných mesiacoch začali spolu so svojím susedom požívať alkoholické nápoje.*

### **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

#### **Primárna rodina**

Pani Helena pochádza z usporiadanej rodiny, jej rodičia pracovali v mliekarni. Obaja už umreli. Pani Helena má jednu staršiu sestru, ktorá s ňou nekomunikuje. Dôvodom je jej trestná minulosť a vyčíta jej, že sa nestarala o ich ťažko chorú matku. Na všetky povinnosti zostala sama. Katarína je slobodná, aktuálne nemá žiadneho stáleho partnera.

#### **Sekundárna rodina**

Pani Helena má okrem dcéry Kataríny ešte jednu staršiu dcéru Lýdiu, ktorá žije v zahraničí. Po rozvode s manželom opustila spoločnú domácnosť a odišla za novým priateľom. V súčasnosti neudržiavajú kontakt, nakoľko sa aj ona sama ocitla v náročnej životnej situácii.

#### **Ďalšie vzťahy**

Pani Helena a Katarína sa stretávajú so svojím susedom v bytovke. Ostatní obyvatelia sa im vyhýbajú. Pani Helena sa nestretáva s priateľkami a so známymi, vyhýbajú sa jej kvôli jej trestnej minulosti, ktorá predstavuje pre ňu veľkú stigmú.

## **Klientska hypotéza**

Klientky považujú za príčinu tejto situácie nedostatok finančných prostriedkov a neúspech pri hľadaní práce. S bytovým podnikom sa im ťažko komunikuje, vedenie ich neustále upozorňuje na povinnosť opustiť byt v lehote jedného mesiaca. Obávajú sa života na ulici.

## **Dôsledky na život Heleny a Kataríny a ich okolie**

Pani Helena povedala, že rozbije všetok ťažko nadobudnutý nábytok a pôjde s dcérou bývať na ulicu. Obe deklarujú, že si nevedia poradiť sami, netušia, ako majú ďalej postupovať. Dcéra by veľmi chcela pracovať a začať splácať dlh, ktorý im vznikol voči prenajímateľovi. Príčiny, prečo nechali situáciu zájsť takto ďaleko, sú, že si to dlhodobo odmietali priznať a stále verili, že sa ich situácia zlepší a niekto im pomôže. Bezprostredne po doručení súdneho rozhodnutia si však uvedomili, že bez odbornej pomoci skončia na ulici. Pani Helena je pod veľkým tlakom, čo spôsobilo zhoršenie jej zdravotného stavu. V prípade jej dcéry môžeme vidieť, že sa dostala do stavu rezignácie. Čaká na to, že im niekto pomôže.

## **Čo všetko už urobili pre vyriešenie situácie**

Pani Helena oslovila so žiadosťou o pomoc svoju sestru, ktorá s ňou od smrti ich matky prestala komunikovať. Dôvod, prečo došlo k narušeniu ich vzťahov, je trestný čin, ktorý v minulosti spáchala pani Helena. Rodina ju úplne vylúčila. Pani Helena navštívila ÚPSVaR so žiadosťou o sprostredkovanie nejakej brigády, tiež by rada pracovala a získala viac prostriedkov.

## **PRÍPAD č. 22: Monika (dlhodobá nezamestnanosť, zadlženie, neistá bytová situácia)**

**Prostredie:** nízkoprahové denné centrum/komunitné centrum

*Pani Monika má 45 rokov a je matkou štyroch detí. Celý život žije v mestskom nájomnom byte. Posledných desať rokov je prevažne nezamestnaná. Krátkodobé pracovné pomery sa jej nepodarilo udržať, najmä pre nestabilné pracovné podmienky, nízku kvalifikáciu a opakované odmietanie zo strany zamestnávateľov. Sama situáciu vníma tak, že je opakovane znevýhodňovaná, pretože je Rómka. Pani Monike v minulosti vznikol dlh voči mestskému bytovému podniku, ktorý v súčasnosti spláca v nízkych mesačných splátkach podľa splátkového kalendára. Zároveň spláca aj nedoplatok za elektrickú energiu z predchádzajúceho kalendárneho roka vo výške 245,50 €, pričom mesačne uhrádza splátky po 20 €. Nedávno jej však bola doručená výzva na úhradu zmluvnej pokuty za porušenie zabezpečovacej plomby na elektrickom merači. Pani Monika tvrdí, že plombu nepoškodila úmyselne, no pokutu nedokáže finančne uhradiť. Momentálne poberá dávku v hmotnej núdzi a príspevky k dávke. Finančná situácia domácnosti je dlhodobo kritická. Napriek tomu sa snaží udržať bývanie a splácať aspoň časť záväzkov. Tri z jej detí sú už dospelé a žijú samostatne. Najmladší syn má 15 rokov a navštevuje základnú školu. Pani Monika vyjadrila záujem odísť za prácou do zahraničia, najmä do Českej republiky alebo Rakúska, kde má známych, ktorí pracujú v pomocných profesiách. Osobne by mala záujem aj o opatrovanie starších ľudí, nakoľko má absolvovaný opatrovateľský kurz. Zároveň má obavy, ako zabezpečiť starostlivosť o maloletého syna počas jej neprítomnosti.*

### **CHARAKTERISTIKA PRÍPADU**

#### **Primárna rodina**

Rodičia pani Moniky nežijú. Má jednu sestru, ktorá je v podobnej nepriaznivej situácii ako pani Monika.

#### **Sekundárna rodina**

Nemá manžela, je rozvedená. Má štyri deti – tri dospelé, jedno maloleté.

#### **Ďalšie vzťahy**

Udržiava kontakty s príbuznými a so susedmi v bytovke, kde žije v nájomnom byte.

## **Klientska hypotéza**

Klientka má záujem zlepšiť svoju finančnú situáciu prostredníctvom zamestnania, prípadne práce v zahraničí, aby mohla splatiť dlhy a zachovať si bývanie.

## **Dôsledky na život pani Moniky a jej okolie**

Dlhodobá chudoba, neistota bývania a zadlženie znižujú jej wellbeing. Žije v permanentnom strese, má obavy z vyst'ahovania a exekúcie. Negatívne na ňu pôsobia aj skúsenosti s hľadáním práce, kde sa opakovane stretla s odmietnutím.

## **Čo všetko už urobila pre vyriešenie situácie**

Pani Monika je evidovaná na úrade práce, v prechádzajúcom období sa aktívne zúčastňovala aj na aktivačných prácach v obci. Uzavrela splátkový kalendár s mestským bytovým podnikom. Spláca nedoplatok za elektrickú energiu. Oslovila sociálnych pracovníkov so žiadosťou o pomoc pri riešení jej situácie.

## ZÁVER

Predkladaný súbor prípadových štúdií predstavuje komplexný didaktický materiál určený pre študentov a študentky sociálnej práce, ktorý reflektuje rozmanitosť životných situácií klientov nachádzajúcich sa v nepriaznivej sociálnej situácii, sociálnom vylúčení, kríze alebo dlhodobej marginalizácii. Prípady ilustrujú prepojenie individuálnych, rodinných, komunitných a štrukturálnych faktorov, ktoré determinujú vznik a pretrvávanie nepriaznivých sociálnych situácií. Ich význam spočíva nielen v deskriptívnej rovine, ale predovšetkým v možnosti analytického uchopenia problémových situácií a aplikácie teoretických poznatkov do praxe. Študenti a študentky majú možnosť identifikovať problémové oblasti, potreby klientov, rizikové faktory, ako aj ochranné faktory a zdroje v jeho sociálnom prostredí. Zároveň sú vedení k formulovaniu pracovných hypotéz, stanovovaniu krátkodobých a dlhodobých cieľov a k výberu vhodných metód sociálnej práce.

Z hľadiska metód sociálnej práce prípady reflektujú uplatňovanie sociálnej práce na viacerých úrovniach. Na mikroúrovni ide predovšetkým o prípadovú sociálnu prácu s klientom, zameranú na podporu jeho funkčnosti, posilňovanie kompetencií, motiváciu k zmene a rozvoj schopnosti zvládať vlastnú životnú situáciu. Na mezoúrovni sa sociálna práca orientuje na rodinu, blízke vzťahy a sociálne siete klienta. Prípady poukazujú na význam práce s rodinnými systémami, obnovovania narušených väzieb tam, kde je to možné. Na makroúrovni sa prejavuje nevyhnutnosť systémových intervencií, advokačných aktivít a spolupráce s inštitúciami verejnej správy, zdravotníckymi zariadeniami, školskými inštitúciami, súdmi, zariadeniami sociálnych služieb a neziskovým sektorom. Osobitne významným aspektom je otázka motivácie klienta k zmene. Viaceré prípady ilustrujú nízku mieru vnútornej motivácie, ambivalenciu alebo rezistenciu voči pomoci. Pre študentov je dôležité pochopiť, že motivácia nie je statická veličina, ale dynamický proces, ktorý možno podporovať prostredníctvom motivačných rozhovorov, posilňovania a postupného dosahovania realistických cieľov. Z pedagogického hľadiska možno prípadové štúdie vnímať ako efektívny nástroj na rozvoj reflexívnej praxe. Umožňujú študentom analyzovať vlastné postoje, predsudky a reakcie, ktoré môžu ovplyvňovať ich profesionálne rozhodovanie.

Na záver možno konštatovať, že predkladané prípadové štúdie podporujú vnímanie sociálnej práce ako multidimenzionálnej profesie, ktorá presahuje rámec jednej metódy či jedného prostredia výkonu. Zdôrazňujú potrebu integrácie teórie, výskumu a praxe, ako aj význam

medziodborovej spolupráce. Pre študentov a študentky sociálnej práce predstavujú základ pre rozvoj odborných, osobnostných a etických kompetencií nevyhnutných pre kvalifikovaný a zodpovedný výkon profesie.

## ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

ADDO, R. et al. 2022. Teaching sustainable development goals and social development: a case study teaching method. In. *Social Work Education*. [online] 2022, 41(7) [cit. 2024-04-20]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/02615479.2022.2112168>. ISSN

ALTSHULER, J. S. – BOSH. L. 2003. Problem-Based Learning in Social Work Education. In. *Journal of Teaching in Social Work*. [online] 2003, 23(1) [cit. 2024-04-13]. Dostupné na: [http://dx.doi.org/10.1300/J067v23n01\\_13](http://dx.doi.org/10.1300/J067v23n01_13). ISSN 1540-7349.

AUSTIN, J. M. – PACKARD, T. 2009. Case-based Learning: Educating Future Human Service Managers. In. *Journal of Teaching in Social Work*. [online] 2009, 29(2) [cit. 2024-03-29] Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.1080/08841230802240993>. ISSN 0884-1233.

BAČÍKOVÁ, M. – JANOVSÁ, A. 2018. *Základy metodológie pedagogicko-psychologického výskumu. Sprievodca pre študentov učiteľstva*. Košice : UPJŠ, 156 s. ISBN 978-80-8152-695-4.

BARROWS, S. H. – TAMBLYN, M. R. 1980. *Problem-Based Learning An Approach to Medical Education*. New York : Springer, 1980. ISBN 0-8261-2841-6.

BALGOPAL, R. P. et al. 2024. *Theory and Practice of Social Group Work in Indian Society*. Urbana : Springer, 2024. ISBN 978-981-97-3806-9.

BALOGOVÁ, B. et al. 2018. *Kompendium pre bakalárske štúdium sociálnej práce - vybrané kazuistiky*. Prešov : A-tlač, s. r. o., Lipovce pri Prešove. ISBN 978-80-89721-34-4.

BALOGOVÁ, B – BOSÁ, M. et al., 2017. *Kompendium pre štúdium sociálnej práce. Vybrané kazuistiky*. Prešov : Akcent Print. ISBN 978-80-89721-26-9.

CANGÁR, M. 2018. *Individuálne plánovanie*. 1. vyd. Bratislava : IA MPSVaR, 2018. 30 s. ISBN 978-80-89837-45-8.

CONNOLLY, M. – HARMS, L. 2015. *Social Work: From Theory to Practice*. [online] Cambridge : Cambridge University Press, 2015 [cit. 2024-04-24]. ISBN 978-1-107-45863-7. Dostupné na: <https://books.google.sk/books?hl=en&lr=&id=AiRTCgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR7&ots=9nlySTKQmD&sig=zOqHi6HcMse>.

CROWE, S. et al. 2011. The Case Study Approach. In. *Medical Research Methodology*. [online] 2011, 100 [cit. 2024-04-24]. Dostupné na: <https://bmcmedresmethodol.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2288-11-100>.

DROLET, J. et al. 2023. The Most Significant Challenges in Social Work Field Education: Perceptions of Field Educators and Students in Canada. In. *Field Educator*. [online] 2023, 13(2) [cit. 2024-04-24]. Dostupné na: <https://fieldeducator.simmons.edu/wp-content/uploads/2023/10/22-312-The-Most-Significant-Challenges-1.pdf>.

EGONSDOTTEROVÁ, G. – BENGTSSON, S. 2023. Reflections in Case-Based Learning: Experiences of Computer-Based Simulations in Social Work Education. In. *Journal of Social Work Education*. [online] 2023, 59(4) s. 964 – 976 [cit. 2024-03-29] Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/10437797.2022.2033655>. ISSN 2163-5811.

ELICHOVÁ, M. 2017. *Sociální práce. Aktuální otázky*. 1. vyd. Praha : Grada, 2017, s. 264. ISBN 978-80-271-9802-3.

ELLET, W. 2018. *The Case Study Handbook a Student's Guide*. Boston : Harvard Business Review Press, 2018. 263 s. ISBN 978-1-4221-0158-2.

ERONEN, L. et al. 2019. Escaping the subject-based class: a Finnish case study of developing transversal competencies in a transdisciplinary course. In. *The Curriculum Journal*. [online] 2019, 30(3) [cit. 2024-04-24] Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/09585176.2019.1568271>

FUCHSOVÁ, K. 2006. Case study – prípadová štúdia ako (nielen) kvalitatívna (nielen) výskumná stratégia. In. FRANKOVSKÝ, M. – KENTOŠ, M. *Psychológia práce a organizácie*. Košice : SAV, 2006, 137 s. ISBN 80-969628-0-9.

GUES, M. G. – FARNHAM, G. P. 2011. *Case in Public Policy Analysis*. [online] Georgetown : Georgetown University Press, 2011. [cit. 2024-04-15]. ISBN 978-158-9017-7-49-8. Dostupné na: <https://www.perlego.com/book/949352/cases-in-public-policy-analysis-third-edition-pdf?>.

HAMULÁKOVÁ, J. et al. 2022. *Sociálna ochrana osôb so zdravotným postihnutím v pracovnom práve a práve sociálneho zabezpečenia*. 1. vyd. Bratislava : PF UK, 378 s. ISBN 978-80-7160-659-8.

HAWES, M. J. 2004. Teaching in not telling: the case method as a form of interactive learning. [online] 2004 [cit. 2024-04-30]. Dostupné na: [https://www.researchgate.net/publication/268201586\\_TEACHING\\_IS\\_NOT\\_TELLING\\_THE\\_CASE\\_METHOD\\_AS\\_A\\_FORM\\_OF\\_INTERACTIVE\\_LEARNING](https://www.researchgate.net/publication/268201586_TEACHING_IS_NOT_TELLING_THE_CASE_METHOD_AS_A_FORM_OF_INTERACTIVE_LEARNING)

HOLUBOVÁ, B. et al. 2021. *Chcem pracovať, kto mi pomôže? Integrácia osôb so zdravotným znevýhodnením (OZZ) na trhu práce: CELSI analytický komentár*. Bratislava, 2021, 4 s.

HORNER, N. 2018. What is Social Work? Context and Perspectives. 5<sup>th</sup> edition [online] Lincoln : SAGE Publications, 2018. [cit. 2024-03-29]. ISBN 978-1-4739-8947-4. Dostupné na: [https://books.google.sk/booksid=iwZ0DwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=sk&source=gbs\\_ge\\_summary\\_r&cad=0#v=onepage&q&f=false](https://books.google.sk/booksid=iwZ0DwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=sk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false).

HOVANOVÁ, M. 2021. *Rodina ako priestor sociálnej práce*. Košice : UPJŠ, 2021. 103 s. ISBN 978-80-8152-965-8.

HOWARD, O. M. et al. 2003. Teaching Evidence-Based Practice: Toward a New Paradigm for Social Work Education. In. *Research on Social Work Practice*. [online] 2003, 13(2) [cit. 2024-04-05]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/1049731502250404>.

HUČÍK, J. – HUČÍKOVÁ, A. 2009. *Kazuistika v sociálnej práci*. 1. vyd. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2009. 203 s. ISBN 978-80-555-0143-7.

CHYTIL, O. 2007. Důsledky modernizace pro sociální práci. In. *Sociální práce/Sociálna práca*. 7(4), s. 64 –71. ISSN 1213-6204.

JEFFERIES, G. et al. 2023. Using simulation to prepare social work students for field education. In. *Social Work Education*. [online] 2023 [cit. 2024-04-21]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/02615479.2023.2185219>.

KORNIICHUK, Y. O. et al. 2021. Application of the Case Study Method in Medical Education. In. *International Journal of Learning, Teaching and Education Research*. [online] 2021, 20(7) [cit. 2024-04-21]. Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.26803/ijlter.20.7.10>.

KUBÁNKOVÁ, S. 2008. *Sociálne služby pre ľudí s mentálnym postihnutím v krízovej situácii – Prípadová štúdia Martina (33 rokov)*. [online] 2008 [cit. 2024-04-17]. Dostupné na internete: [https://www.zpmpvsr.sk/dokum/pripad\\_mp.pdf](https://www.zpmpvsr.sk/dokum/pripad_mp.pdf).

- KVAŠŇÁKOVÁ, Lenka. 2013. Problémové učenie ako súčasť kazuistického seminára v sociálnej práci. In BALOGOVÁ, Beáta, SKYBA, Michaela, ŠOLTÉSOVÁ, Denisa (eds.). 2013. Pregraduálna príprava sociálnych pracovníkov, pracovníčok a sociológov, sociologičiek a možnosti ich uplatnenia v praxi. Zborník príspevkov z vedeckého seminára konaného dňa 7. decembra 2012 v Prešove. [online] Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, s. 100 – 104. [cit. 2024-04-25]. ISBN 978-80-555-0970-9. Dostupné na: <https://www.pu.lib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/balogova7/subor/Kvasnakova.pdf>.
- LEVICKÁ, J. 2004a. Diagnostika rodiny. In: LEVICKÁ, L. et al. Sociálna práca s rodinou I. Trnava: Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce TU, s. 162-166. ISBN 80-89074-93-6.
- LEVICKÁ, J. 2004b. *Kazuistický seminár zo sociálnej práce*. Trnava : SAP – Slovak Academic Press, 2004, 59 s. ISBN 80-89104-36-3.
- LEVICKÁ, J. 2003. *Metódy sociálnej práce*. Trnava : VeV, 2003. 122 s. ISBN 80-89074-38-3.
- LOVAŠOVÁ, S. 2016. *Sociálna práca: formy, postupy a metódy*. Košice : UPJŠ, 2016. 103 s. ISBN 978-80-8152-386-1.
- MAREŠ, J. 2016. Výukové prípadové studie a jejich využití. In. *Orbis Scholae*. [online] 2016, 10(1) [cit. 2024-04-18] Dostupné na: [https://www.researchgate.net/publication/309438945\\_Vyukove\\_pripadove\\_studie\\_a\\_jejich\\_vyuziti](https://www.researchgate.net/publication/309438945_Vyukove_pripadove_studie_a_jejich_vyuziti).
- MÁTEL, A. – HARDY, M. et al. 2013. *Vybrané kapitoly z metód sociálnej práce II*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2013, 507 s. ISBN 978-80-8132-074-3.
- MÁTEL, A. – SCHAVEL, M. 2015. *Teórie a metódy sociálnej práce I*. 3. vyd. Bratislava : Spoločnosť pre rozvoj sociálnej práce, 2015. 421 s. ISBN 978-80-971445-6-2.
- MERSETH, K. 1996. Cases, Case Methods, and the Professional Development of Educators. In. *Eric Digest*. [online] 1996 [cit. 2024-04-27]. Dostupné na: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED401272.pdf>.
- MESÁROŠOVÁ, M. et al. 2023. *Prípadové štúdie a cvičenia z pedagogickej psychológie*. Košice : UPJŠ, 2023. ISBN 978-80-574-0280-0.
- MIKLOS-SERVANT, F. C. V. 2019. The Harvad Connection: How the Case Method Spawned Problem-Based Learning at McMaster University. In. *Health Professions*

*Education*. [online] 2019, 5(3) [cit. 2024-04-15]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.hpe.2018.07.004>. ISSN 2452-3011.

MILNE, J. et al. 2020. *Assessment in social work*. 5<sup>th</sup> ed. [online] London : Bloomsbury Publishing, 2020. 345 p. [cit. 2024-03-29]. ISBN 978-1-352-00941-5. Dostupné na: [https://www.researchgate.net/publication/341354422\\_Assessment\\_in\\_Social\\_Work\\_5th\\_Edition](https://www.researchgate.net/publication/341354422_Assessment_in_Social_Work_5th_Edition).

NEVIMA, J. 2014. Strengthening of penetrability of education between secondary school and university – case study of economic. In. *Procedia Social and Behavioral Science*. [online] 2014, 110 [cit. 2024-04-2] Dostupné na: <https://pdf.sciencedirectassets.com/277811/1-s2.0-S1877042814X00042/1s2.0S1877042813055407>.

NIEŠPOREK, A. 2019. Toward postmodern social work. In. *Problemy Polityki Społecznej Studia i Dyskusje*. [online] 2019, 44(1) [cit. 2024-04-12]. Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.31971/16401808.44.1.2019.3145>.

NISSEN, T. – WYNN, R. 2012. The recent history of the clinical case report: a narrative review. In. *Journal of the Royal Society of Medicine*. [online] 2012, 3(12) [cit. 2024-04-30]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1258%2Fshorts.2012.012046>. ISSN 2042-5333.

NOVÁK, J. 2019. Prípádová štúdia ako nástroj hodnotenia stredoškóľákov v ekonomických predmetoch. In. BUKOR, J. et al. 2019, 11<sup>th</sup> *International Conference of J. Selye University Pedagogical Section*. [online] Komárno : UJS, 2019, 241 s. [cit. 2024-04-16]. ISBN 978-80-8122-331-0. Dostupné na: 12NOVAK.pdf (ujssk).

OLÁH, M. *Sociálne poradenstvo*. 1. vyd. Bratislava : IA MPSVaR, 2017. 21 s. ISBN 978-80-89837-17-5.

ONDRUŠOVÁ, D. et al. (2017). *Akčný plán prechodu z chránených dielní na zamestnávanie osôb so zdravotným postihnutím na otvorenom trhu práce*. Bratislava : IVPR. 67 s.

PASCOE, K. M. 2023 Using life-history maps to support students in connecting theory to practice: a case study of a social work teaching intervention. In. *Social Work Education*. [online] 2023 [cit. 2024-04-24] Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/026154792023.2283044>

PAYNE, M. 2021. *Modern Social Work Theory*. London : Bloomsbury, 2021. ISBN 978-1-3520-1108-1.

RADKOVÁ, L. 2023. *Vybrané kapitoly z teórie sociálnej práce*. 1. vyd. Bratislava : Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n. o. 2023. 129 s. ISBN 978-80-8132-274-7.

REDMOND, B. 2017. *Reflection in Action. Developing Reflective Practice in Health and Social Science*. 1<sup>st</sup> edition. [online] London : Routledge, 2017. 179 p. [cit. 2024-03-29]. ISBN 978-1-315-24506-5. Dostupné na: <https://doi.org/10.4324/9781315245065>.

SAVIN-BADEN, M. 2003. *Facilitating Problem-Based Learning*. [online] Philadelphia : SRHE, 2003. [cit. 2024-04-16]. ISBN 0-335-21055-4. Dostupné na: [https://books.google.sk/booksid=nypEBgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=sk&source=gbs\\_ge\\_summary\\_r&cad=0#v=onepage&q&f=false](https://books.google.sk/booksid=nypEBgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=sk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false)

SEAMAN, M. R. 1954. The Case Method in the Teaching and Learning of Social Work Research. In. *Social Work Journal*. [online] 1954, 35(3) [cit. 2024-04-15]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/23712451>.

SENG, B. K. 2018. *Social Work Case Studies – Ethical Dimensions in the Singapore Context*. [online] Singapore : Ministry of Social and Family Development, 96 s. [cit. 2024-04-29]. Dostupné na: [https://www.msf.gov.sg/docs/default-source/odgsw/publications\\_from\\_dsw\\_social\\_work\\_case\\_studies.pdf](https://www.msf.gov.sg/docs/default-source/odgsw/publications_from_dsw_social_work_case_studies.pdf).

SESHAN, V. et al. 2021. Case Study Analysis as an Effective Teaching Strategy: Perception of Undergraduate Nursing Students From a Middle Eastern Country. In. *Nursing*. [online] 2021, 7 [cit. 2024-04-15]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/023779608211059265>.

SCHRÖTER, E. et al. 2022. Understanding the case method: Teaching public administration case by case. In. *Teaching Public Administration*. [online] 2022, 40(2) [cit. 2024-04-21]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/01447394211051883>.

SLOVÁK, P. 2023. *Kvintesencia metód sociálnej práce*. 1. vyd. Trnava : UCM, 2023. 146 s. ISBN 978-80-572-0332-2.

STAROŇOVÁ, K. 2007. *Ťažké rozhodnutia: päť prípadových štúdií verejnej politiky zo Slovenska*. 1. vyd. Bratislava : ADIN, s. r. o., 2007. ISBN 978-8089244-16-4

ŠMIDOVÁ, M. 2012. *Sociálna práca s osobami so zdravotným znevýhodnením*. Trnava : Dobrá kniha, 2012. 223 s. ISBN 978-80-7141-769-9.

TEATER, A. B. 2010. Maximizing Student Learning: A Case Example of Applying Teaching and Learning Theory in Social Work Education. In. *Social Work Education*. [online] 2010 [cit. 2024-04-24]. Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.1080/02615479.2010.505262>.

THAM, P. – LYNCH, D. 2019. ‘Lost in transition?’ – Newly educated social workers’ reflections on their first months in practice. In. *European Journal of Social Work*. [online] 2019, 22(3) [cit. 2024-04-24]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/13691457.2017.1364701>. ISSN 1468-2664.

THAM, P. et al. 2023. How do we prepare students for the challenges of social work? Example from six countries around the world. In. *Social Work Education*. [online] 2023, 42(4) [cit. 2024-04-24]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/02615479.2021.1976135>.

THANGAVEL, V. 2023. How to Write the Case Studies and Case Report: Techniques. In. *SSRN Electronic Journal*. [online] 2023 [cit. 2024-05-03]. Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4492970>.

THOMPSON, N. 2022. *Teaching Social Work*. [online] Cheltenham : Edward Elgar, 2022 [cit. 2024-04-24]. ISBN 978-1-80220-630-2. Dostupné na: [https://books.google.sk/books?hl=en&lr=&id=68GdEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&ots=Fqz6Vs3Xz&sig=\\_1TYNInMmcReInU2VAGXTVFNOpA&redir\\_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.sk/books?hl=en&lr=&id=68GdEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&ots=Fqz6Vs3Xz&sig=_1TYNInMmcReInU2VAGXTVFNOpA&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false).

TOWLE, CH. 1956. The Lerner in Education for the Professions. In. *British Journal of Educational Studies*. [online] 1956, 5(1), s. 86 – 87 [cit. 2024-03-29] Dostupné na: <https://philpapers.org/rec/TOWTLI>. ISSN 1467-8527.

YIN, K. R. 2018. *Case Study Research and Applications: Design and Methods*. 6<sup>th</sup> ed. [online] Salatiga : Sage, 2018, 319 s. [cit. 2024-04-18]. Dostupné na: [https://dlwqtxts1xzle7.cloudfront.net/106905310/Artikel\\_Yustinus\\_Calvin\\_Gai\\_Malilibre.pdf?169818998](https://dlwqtxts1xzle7.cloudfront.net/106905310/Artikel_Yustinus_Calvin_Gai_Malilibre.pdf?169818998).

*Zákon NR SR č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.*

*Zákon NR SR č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.*

*Zákon NR SR č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.*

*ŽIAKOVÁ, T. – ŠLOSÁR, D. 2018. Súčasná perspektíva sociálnej inklúzie ľudí s mentálnym znevýhodnením. 1. vyd. Košice : UPJŠ, 2018. 120 s. ISBN 978-80-8152-651-0.*

**Názov publikácie:** Prípadové štúdie v sociálnej práci

**Autor:** PhDr. Erik Šatara, PhD.

**Recenzentka:**

doc. PhDr. Dominika Temiaková, PhD.

**Grafické úpravy:**

Mgr. Ing. Ivana Hačková

**Formát publikácie:** online

**Rozsah:** 97 s.

**Rok vydania:** 2026

**Vydanie:** prvé

**Vydavateľ:** Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

**Edícia:** Pedagogická fakulta

**ISBN 978-80-557-2329-7**

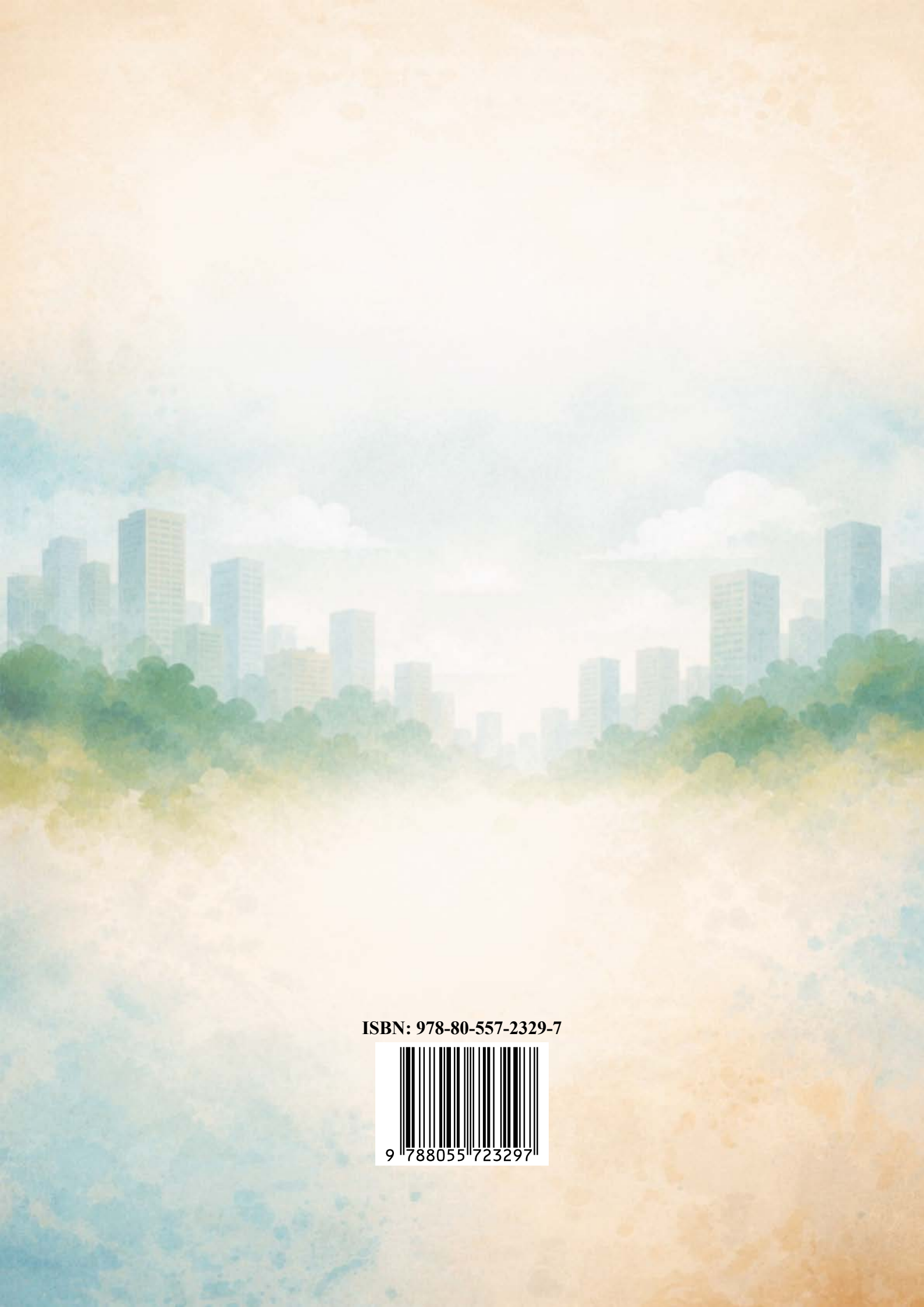
**EAN 9788055723297**

<https://doi.org/10.24040/2026.9788055723297>

Publikácia vychádza v rámci UGA-08-PDS-2024 Sociálne aspekty neformálnej starostlivosti o starších ľudí. Financované EÚ NextGenerationEU prostredníctvom Plánu obnovy a odolnosti SR v rámci projektu č. 09I03-03-V05-00009.



**PLÁN [OBNOVY]**



**ISBN: 978-80-557-2329-7**



9 788055 723297